

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VII. évfolyam 4. szám, 2012. április

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Farkas József fotója

Tartalom:

3. o.: Órhajóim: 2. szonett; (Ketykó István szonett-koszorúja részletekben)
4. o.: Húsvét; (Pongrácz Ágnes verse)
- 6.-35. o.: Élet a Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom határvidékén: I. rész; (dr. Koczó József helytörténeti írása)
36. o.: Ének a Halott Vizekről; (Szűk Balázs verse)
38. o.: Játék igenévvvel II. ; (Csáky Károly verse)
- 40.-53. o.: A ridegvári harangok; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
- 54.-77. o.: Ipolytölgyes szakrális emlékei; (Csáky Károly helytörténeti írása)
- 78.-79. o.: Alkotói úr; (Kő-Szabó Imre írása)
80. o.: Anyám gondolatává; (Székács László verse)
- 82.-83. o.: Csodatévők; (Kovács T. István írása)
84. o.: Fogfehérke és Farkas; (Bozgor Elian ajándéka Handó Péternek)
86. o.: Momentumok; (Szájbely Zsolt írása)
- 88.-92. o.: Tüsi; (Pribojszky Mátyás írása)
94. o.: Pünkösdi ima; (Végh Tamás verse)
- 96.-99. o.: Különleges olvasmányaim: A Kelet Népe; (Kovács T. István írása)
- 100.-101. o.: Tatai sugallatok; (H. Túri Klára verse)
102. o.: Születésnapok hagyatéka; (B. Tóth Klára verse)
104. o.: A délibáb nem látszik közelről; (Hörömpő Gergely verse)
- 106.-112. o.: Bemutatjuk: Szokolay Zoltán versei;
- 114.-120. o.: Programajánló;
121. o.: Athénés hírek;
122. o.: A révész botja; (Elbert Anita verse)
124. o.: A Cuha-völgy meséi; (Pászti Szabó Zoltán verse)
125. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Diósjenőn élő Farkas József fotóival díszítettem. Farkas József a diósjenei Dr. Göllesz Viktor Rehabilitációs Intézet és Ápoló Gondozó Otthon lakója, fényképezőgépével érzékenyen reagál a külvilág ingereire. Remélem, lapunkban találkozhatnak még József egyedi fotóival! A mellékelt fotón a diósjenei falunapon vagyunk láthatóak József barátommal. A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Ő r h a j ó i m

Szonettek édesanyám emlékére

2.szonett

*Benne szikrázott, villogott a fény
ős-medencében, ős-csigaházban
arannyal súrolt ős-laktanyában
nőttem - én , a több tonnás szenvedély.*

*Ő, ki az asztmást rég megvetette
fállábú susztert emelt magasba
öt gyermekét szülte meg sikongva
gyöngyház testét mohón megfelezte.*

*Finom porcelán-edény tüdejét
belepte száz cigaretta füstje
a csiríz dagadó, forró üstje*

*homlokára nyomta vad bélyegét
s gömbölyű hassal , melléfeküdve
oldta apám mérgét - szemlesütve.*

PONGRÁCZ ÁGNES

Húsvét

mert kinyílnak sorra a nárciszok
a gyümölcsfák ágain fehér-remény
Vigília-illat jár tavaszi szélben
holnap az éjjeli őrség véget ér

Feltámadás

új élet

a Földön öröm-kötény

hallgasd suhogását

s engedd, hogy lelkedig érjen a Fény

2012. április 7.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Élet a Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom határvidékén I. rész

„Hogy vitt ezerekkel! Hogy vitt egyedül!”

A kortárs, Oláh Miklós, a tudós humanista püspök a távoli Brüsszelben 1536-ban papírra vetett, Magyarországot bemutató munkájában közeli környékünkről jelentősebb helyként az egykor királyi székvárosként tündöklő Visegrád mezővárossal szemközti, német telepések által lakott Nagymaros mezővárost említi, továbbá többször az Ipoly folyót. Nem hagyja ki természetesen a másik királyi székvárost, Esztergomot sem, érseki várával és vadaskertjével, no meg Dömös prépostságát. Szűkebb vidékünkéről Hídvég mezővárosát, az Ipoly menti Ság prépostságát és Drégely várát tartja fontosnak.¹

Török terjeszkedés a Duna – Ipoly vonalon

A majdani érsek tudja azt, hogy a XVI. század első harmadától nehéz, megpróbáltatásokkal terhes időszak vette kezdetét Magyarországon. Az 1526. évi mohácsi csatavesztést követően a török fokozatosan megszállta az ország déli várait, majd Buda 1541. évi bevételét után befészkelte magát az ország középső részébe is. 1543-ban kezére került Fehérvár és Esztergom, 1544-ben Vác, Visegrád és Nógrád vára. Esztergomnak és Vácnak jelentős volt a hadászati szerepe: e városokból vezettek az utak a felvidéki bányavárosokba. A Selmecbányára vivő egyik út – erről már szó esett – az Ipoly jobb partján vezetett. A másik út a Börzsöny keleti oldalán, Nógrád érintésével tartott észak felé. A török hódoltság korában a Börzsöny vidékének stratégiai fontossága tehát abban rejlett, hogy a gazdag felvidéki városok e területen keresztül voltak megközelíthetők, elérhetőek.

Esztergom elfoglalása után a törökök megszervezték az esztergomi szandzsákot, mely kezdetben csak a Dunántúlra terjedt ki, de a Duna bal partján, az Esztergommal szemben fekvő Kakat helység elfoglalása után erre az oldalra is kiterjesztették hatalmukat. A falu helyén felépítettek egy palánk-erődöt, melyet Dzsigerdelen Parkaninak („zsigerlyukasztó végvár”) neveztek el. Ez egyúttal hídfőállásul is szolgált, és szükség esetén egy-kétezer török katonát is befogadhatott. A törökök terjeszkedése egyre nőtt, és szaporodtak a betörések, portyázások, rablások, főleg az Ipoly, Garam, Zsitva és Nyitra folyók völgyében. Egész Komárom, Esztergom, Bars, Hont és Nyitra megyék csaknem teljesen védtelenül álltak a pusztításokkal szemben.²

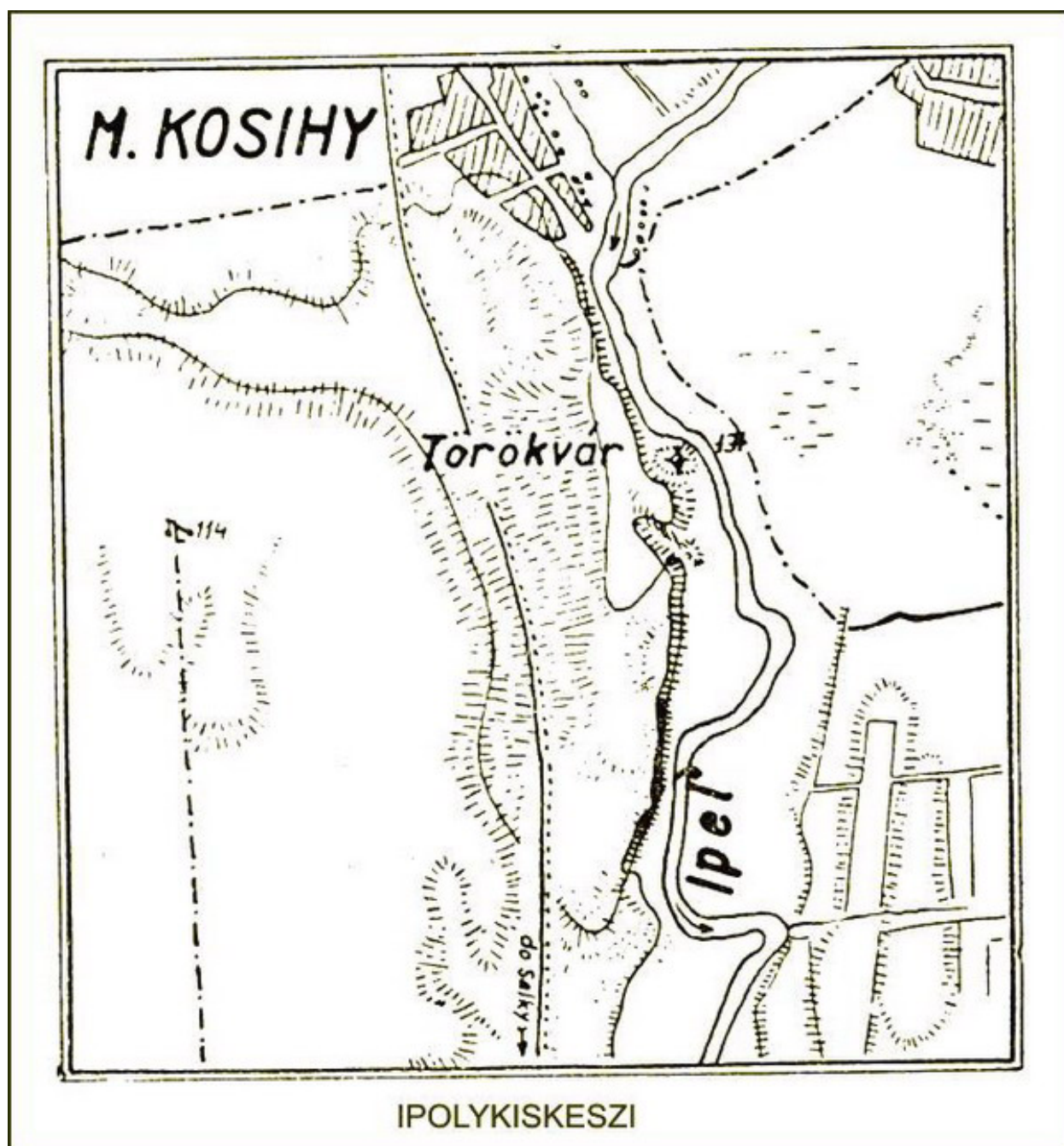

Esztergom és Párkány erődítményei, 1595

Az Ipoly alsó folyásának közvetlen közelében néhány kis erősség hivatott a végvári vonal védelmére: Damásd, Pásztó, /Ipoly-/Ság és Drégely vára.

Damásd vára az 1540-es években azonban átmenetileg használhatatlanná vált, és a többi vár állapota sem volt alkalmas arra, hogy erős ostromnak ellenálljon. A pozsonyi országgyűlés 1546-ban arra kérte a királyt, hogy a sági, pásztói, drégelyi és lévai vár megerősítéséről gondoskodjék. Mint Haiczl Kálmán írja, a király Pásztóval, Sággal és Drégellyel nem sokat törődött.

Pedig a törökök már 1544-ben az Ipoly mentén portyáztak! Mintegy 1500 lovassal és 400 gyalogossal a megerősített Esztergomból és Parkány palánkvárából egészen Léváig merészkedtek. A várat ugyan nem tudták bevenni, de a várost megsarcolták. A szalkai mezőn Thury György sági, Horváth Bertalan gyarmati és Nyáry Ferenc surányi várkapitány futamította meg őket, számottevő veszteséget okozva nekik.

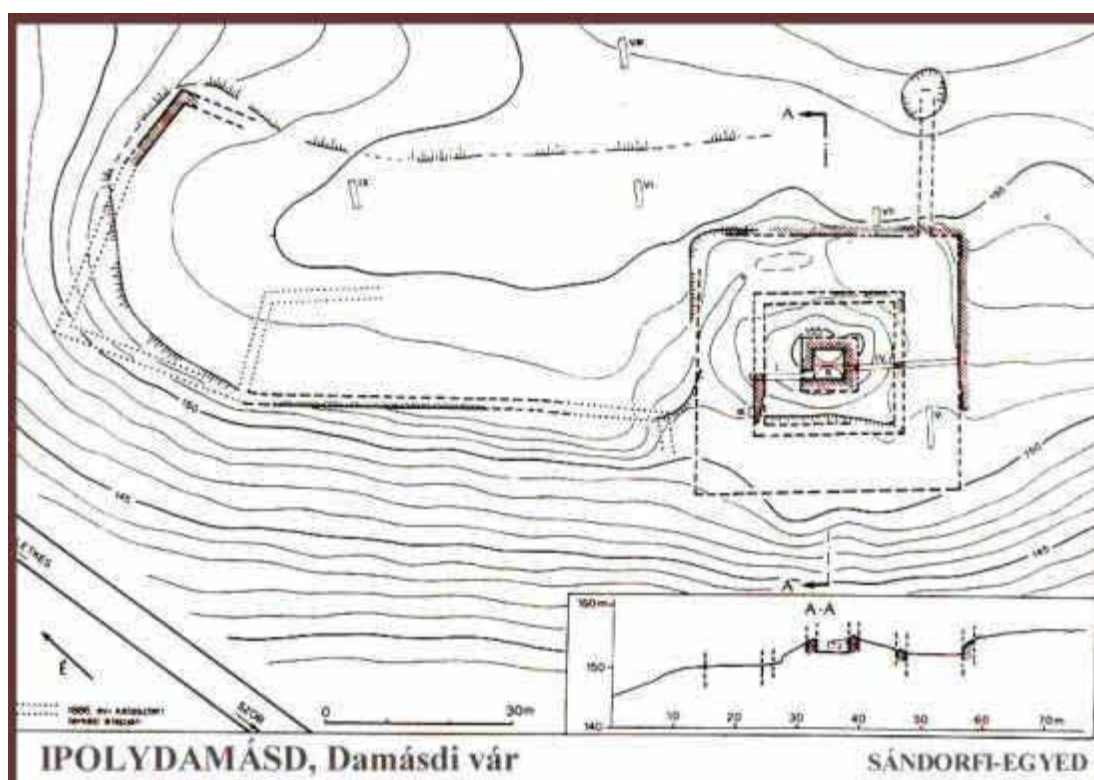

Kiskeszi Törökdomb – Törökvár néven emlegetik az elhantolt törökök sírhalmát

Az Ipoly menti várak helyreállításának és katonai megerősítésének elmaradása súlyos következményekkel jár. 1552 nyarán Ali, budai pasa megostromolta Drégely várát. Mint tudjuk, az alig 150 főnyi védő halált megvető bártorsága, hősiessége sem volt elegendő a nyolcvanszoros túlerővel szemben. Rövidesen Ság is elesett, majd a szomszédos Pásztó erőssége következett. A kis vár ostromáról Zalabai Zsigmond községmonográfiájában olvashatunk. A szerző ismerteti a férfias helytállás köré fonódó mondát is. E szerint a törökök mintegy hatezren, a védők kétszázan lehettek. A támadó török sereg a vámosmikolai határban lévő Kakas-dombról ágyúzta a palánkvárat. A váracska föld- és gerendafala nem bírta huzamosabb ideig ellenállni. A falréseken egyre több török hatolt be a várudvarba. Ekkor a védők négy hordó puskaport robbantottak fel, és a kétszáz fős várőrség kétezer törököt vitt a másvilágra.³

Minden bizonnyal az 1550-es években menekültek el a toronyaljai Szent Mihály-kolostor szerzetesei is a nosztraiakkal együtt. A török adóösszeírásokban a területek már pusztaként szerepelnek, bérlőik, használók marosiak és szokolyaiak.

Damásd várának történetét Korcsmáros László pedagógus, helytörténész évtizedeken át kutatta. A község történetéről fennmaradt kéziratában okleveles és régészeti adatokat is feldolgozott a vár sorsáról.⁴

Damásd vára az Ipoly mellett

A Damásddal azonosított Tamásvára pusztát a pesti náhijéhez tartozóan – a váci náhijéhez sorolt Szobbal és Nosztrával együtt – a budai szandzsák deftereiben találjuk meg. 1562-ben, 1580-ban és 1590-ben a pusztaként szereplő egykori Damas falu lakatlan (ráják nélküli), szántóját művelik, rétyét kaszálják, jövedelmének hasznélvezői török parancsnokok.

Hogy Damásd kastélyként emlegetett vára mikor került török kézre, arról nincs pontos adatunk. Bizonyosra vehetjük, hogy ez 1562 előtt történhetett. Hegyi Klára említi, hogy a budai pasa 1581 és 1582-ből fennmaradt két magyar nyelvű levelén kívül – melyekben a török által az Ipoly mellett épített, név szerint meg nem nevezett *kastély* építéséről esik szó – egyetlen török forrás sem emlékezik meg róla.⁵ A levelek tartalmát Korcsmáros László említett munkájában ismerteti.⁶ Hegyi Kára szerint viszont a török zsoldlistákban, a budai szandzsák területén levő, hegyszorosot, átkelőt jelentő *Derbend* nevű török erősséget – amelynek pontos helyét nem adják meg – dombos vidéken, folyó völgyben kell keresnünk. 1581-ben építkezések folytak benne, azután török őrség került bele, s a török mindvégig várként tisztelte a nógrádi várak 1594/95. évi visszafoglalásáig.⁷

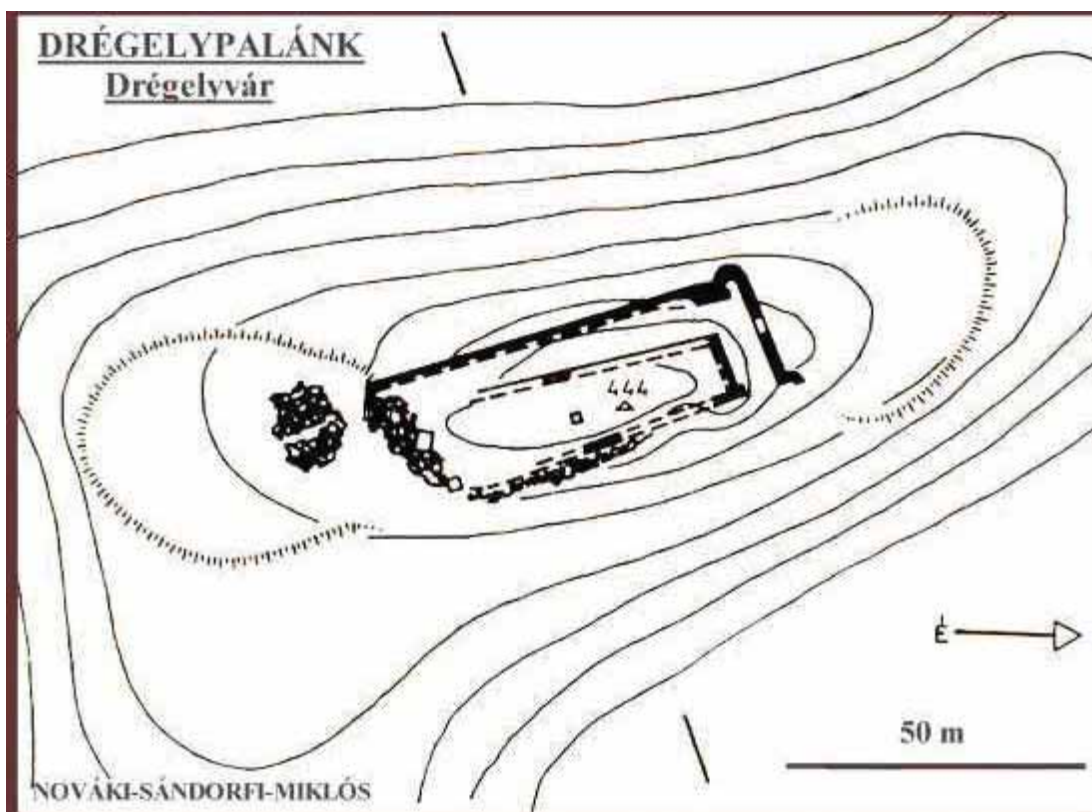
Török uralom két felvonásban

A végvárok elvesztése után az oszmánok urai lettek egész Hont megyének. A falvak lakossága többnyire meghódolt, hogy megszabaduljon a rablásoktól, fosztogatásoktól és a rabságba hurcolástól. A török adminisztráció aztán az egész meghódolt területet az esztergomi szandzsákhhoz csatolta. A hódítók 1552-től hosszabb időre megvetették lábukat Dél-Hontban is. Fő erősségeik: az említett Dzsigerdelen Parkani, a mostani Párkány–Sturovó Szlovákiában és a Drégely alatt épített palánkvár: Palánk, mely a mai Drégelypalánk község belterületén lehetett. Mint fentebb kifejtettük, 1581-ben a damásdi várat is megerősítették, így az Ipoly torkolata közelében újabb palánkvár emelkedett. Az Alsó-Ipoly vidéke a török hódoltság peremterületévé vált.

Pálffy Miklós tábornok (1552 – 1600)

Az 1593-ban kezdődő „hosszú háború” (1593-1606, ún. tizenötéves háború) az Ipoly-völgynek újabb zaklatásokat, pusztításokat, de átmeneti eredményeket is hozott. Pálffy Miklós érsekújvári tábornok tízezres serege Palánkról, Ságról, Damásdról és Esztergomból is kiverte a törököt, megtisztítva ezzel a Börzsöny vidékét az oszmán hódítóktól. Az 1593-1595-es török ellen folytatott háborúban felszabadultak a környékbeli felvidéki várak: Szécsény, Drégely, Kékkő, Hollókő, Füle, s velük együtt egész Hont vármegye. 1594-ben Nógrád is magyar kézre került, s ezzel megszűnt a nógrádi szandzsák.⁸ Ugyanakkor a háború későbbi szakaszában, Istvánffy szerint, Ibrahim nagyvezír Érsekújvár és Léva között égetett, dúlt, az Ipoly és a Garam mentét elpusztította, lakóinak nagy részét lemészárolta, vagy rabságba hurcolta. Az 1597 és 1604 közötti esztendőkből történtek e szörnyűségek. 1599-ben Vác környékét a tatárok dúlták: ekkor szaladt szét Maros lakossága, s nyilván ekkor gyújtották fel Szokolya templomát is. A Börzsöny falvai azonban nem osztoztak e települések sorsában. A Hont megyei dikajjegyzékek és az esztergomi káptalani dézsmajegyzékek tanúsítják, hogy Baráti, Bernece, Börzsöny, Kemence, Letkés, Mikola, Perőcsény és Tölgyes nemcsak nem pusztultak el, hanem szilárdan álltak és folyamatosan művelték szőlőiket, és kisebb mértékben szántóikat.⁹

A drégelyi sziklaerőd

A „hosszú háborút” lezáró zsitvatoroki béke Damásd és Palánk várát a király birtokába juttatta, az Alsó-Ipoly-völgy így gazdát cserélt, s a Magyar Királyság peremvidékévé vált. A török azonban portyáival, betöréseivel tovább zaklatta a területet. 1620-ban visszafoglalta az 1604-ben elveszített Vác várát. 1626. október 18-án Marteza budai pasa Damásd várát is elfoglalta, de a nikolsburgi béke néhány pontjának módosítását a damásdi vár magyar kézre történő visszaadásához kötötték. Viszont 1641-ben, július hó 20-án Bercsenyi László kapitány távollétében, a magyar várórség megfutamodása után a török ismét elfoglalta, és le is rombolta Damásd várát. 1649-ben Drégely palánkvárát is bevették, mely ugyancsak sértette a zsitvatoroki megállapodást. A diplomáciai tiltakozás hatására Palánk visszakerült a magyar király birtokába.

A XVI. századi török adóösszeírások azt jelzik, hogy az oszmán hatalom ismét birtokába veszi korábban már uralt vidékünket. Az 1631. évi esztergomi szandzsák hűbér-defterében szerepel Peröcsén, Vámos-Mikola, Tésa és Kis-Keszü falu; a nógrádi szandzsák hűbér-lajstromában Tesmag, Prépos-Ság, Hídvég és Gyürki falu valamint Drégel város, míg a budai szandzsák 1632. évi hűbér-listáján Szob község neve olvasható.

1662 őszén a Magas Porta elhatározta, hogy a következő évben Bécs ellen hadjáratot indít, mert a „nemcese császár” megszegte a többször megújított zsitvatoroki békeszerződést. A hadjárat célja Bécs elfoglalása volt, de a nagyvezír, Köprülü Ahmed pasa úgy döntött, hogy először Érsekújvárt kell elfoglalniuk, mert gazdag a környéke, a bányavárosok nagy hadizsákmánnyal kecsegtetnek, s azután szabaddá válik az út Bécs felé.

Az oszmán sereg 1663. augusztus 18-án kezdte meg Érsekújvár ostromát. A roppant heves és hosszú várostrom szeptember 24-én ért véget, amikor az ostromlottak kitűzték a fehér zászlót, és Forgách Ádám érsekújvári főkapitány szeptember 26-án szabad elvonulás feltétele mellett feladta a várat.

A vár elfoglalása után a török seregek egyes zsákmányoló csapatai, főleg a tatárok, feldúlták a Vág völgyét, s végigpusztították a Nyitra és a Garam völgyét olyan rémületet keltve, hogy a kisebb erődítmények meg sem kísérelték az ellenállást. Elesett Nyitra, Léva, Nógrád, Szécsény és Palánk.¹⁰

Az 1663. évi török hadjárat szemtanú krónikása Evlia Cselebi török „világutazó”. Magyarországi utazásairól kiadott művében – mely az 1660 – 1664 közötti időszak élményeit tartalmazza – említést tesz Vámos váráról is:

„Vámos, Szörin várak Esztergom átellenében az Ipoly és Garam folyók közelében vannak s tudván azt, hogy az iszlám sereg erejének ellent nem állhatnak, a várat maguk felgyújtották s elhagyták az országot, hadi felszerelésüket a visegrádi hitharcosok foglalták le. Újvár elfoglalása után ennek a két várnak kapitányai a nagyvezírhez jövének, meghódoltak.”¹¹

A török 1663. évi Érsekújvár elleni hadjárata után az Alsó-Ipoly-völgy ismét az oszmán uralma alá került. Vidékünk nagy részét az 1664-ben megszervezett újvári vilajet Hont náhijéhez sorolták. Azok a falvak, amelyek meghódoltak és rendszeresen fizették az adót, illetve beszolgáltatták a tizedeket, ledolgozták a robotot, az újvári török helyőrség védelme alatt állottak. Aránylag békés körülmények között élhettek, dolgozhattak. Ennyivel azonban a törökök nem elégedhettek meg. A határmenti, sőt a távolabbi falvakat, városokat is adófizetésre szólították fel. Ha nem tettek eleget a felszólításnak, akkor fenyegető leveleket küldtek nekik, és elpusztításukat helyezték kilátásba.¹²

Érsekújvár, Nyitra és Léva török által történt elfoglalása vidékünket, mely a hódítók rablótámadásaitól addig is igen sokat szenvedett, teljesen az „igaz hitűeknek” szolgáltatta ki. Az oszmán hódoltság alól véglegesen 1685-ben szabadult fel területünk.¹³

Oszmán berendezkedés és gazdálkodás az Alsó-Ipolymentén

Milyen lehetett az élet a Honti-medencében, a Börzsöny-vidéken a török uralom vészterhes 140 esztendeje alatt? Fennmaradtak-e a települések, vagy csak a hódoltság megszűnte után települtek újra? Miként heverte ki az oszmán uralmat, a martalócok fosztogatását a falvak népe? Sikerült-e kihasználni a háborúk közti, rövid békés időszakok adta lehetőségeket?

Szandzsákok és vilajetek

A török hódítók a XVI. század közepétől kiépítették, létrehozták közigazgatási, adóztatási és igazságszolgáltatási rendszerüket. Vidékünkön ebben a században az esztergomi, budai és nógrádi szandzsák osztozott.

Az esztergomi szandzsák keleten a budai és a nógrádi szandzsákkal, északon, nyugaton és részben délen a Magyar Királysággal, tovább délen a budai és fehérvári szandzsákkal volt szomszédos. Határát helyenként pontosan, máshol csak hozzávetőlegesen lehet meghúzni. A szandzsákhatár az Ipoly torkolatától kiindulva a Börzsöny vízválasztó vonalán, majd az Ipoly és a Selmec völgyében haladt észak felé a Szitnyáig. A határ e szakasza, amely török földdel érintkezett, tehát török belföldi határ volt, aránylag pontosan megvonható (ha egy-két idetartozó helység a szandzsák törzsétől távolabb fekszik, az a török közigazgatási kerületek akkori beosztásánál nem szokatlan tünet).¹⁴

Ali, budai pasa

Az újvári vilajet megszervezésére Érsekújvár 1663. szeptember 24-i bevételét követően került sor. Határát az 1664. évi részletes defter adatai alapján lehet felvázolni, melyből csak a vidékünket érintő határszakaszt mutatjuk be Blaskovics József leírása alapján. „Az elájet déli határát a Vág torkolatától az Ipoly torkolatáig a Duna alkotta. Innen a határ észak felé fordult, és Damásföd, Peröcsén, Kemence falvakat magába foglalva Hont pusztánál eléri az Ipolyt. Innen az Ipoly mentén a Krupina /Korpona/ patak torkolatáig húzódik, innen észak felé folytatódik a Krupina mentén egészen Rikincsáig és Unotig.”¹⁵

Vizsgált területünk 1664-től ismét három török közigazgatási területhez tartozott. Az ismertett határ délkeleti csücskében a budai szandzsákhoz, északkeleti részén a nógrádi szandzsákhoz tartozó településeink húzódtak meg.

Török birtokok és adózás

Amikor a török birodalom egy meghódított területet közvetlenül kormányzott török tartománnyá szervezett, a terület katonai biztosítása után annak gazdasági hasznosítására is törekedett, s e célból a lakosságot rendszeres adózás alá vonta. Az első években beérte azzal, hogy a falvak és városok hozzávetőleg akkora összeggel adózzanak, amekkorát az előbbi uralom idején fizettek. Ám amint közigazgatási szervezetét teljesebben kiépítette, részletesen jegyzékbe vétette a terület vagyontárgyait és jövedelemforrásait. Ezekről nyilvántartást, hivatalos leltárt készíttetett, s most már saját adatai alapján, részint a régi helyi, részint az újonnan meghonosított török szokás szerint adóztatta a lakosságot. A török birodalom pénzügyi közegei a mezőgazdaságból és őstermelésből származó jövedelem nyilvántartására különös súlyt fektettek, mert a török állam legfontosabb bevételei általában, és Magyarországon is, ezekből a forrásokból, a mezőgazdaságból és őstermelésből származtak. Ennek a ténynek az akkori gazdasági élet alapvonásain kívül abban a körülményben rejlik a magyarázata, hogy a török állam a földet nem egyéni tulajdon gyanánt osztotta szét, hanem csak az esedékessé vált fizetés helyett, mintegy javadalombirtok gyanánt, haszonélvezetre utalta ki, s ebben a formában is csak addig hagyta egy-egy birtokos kezén, amíg az a föld birtoklásához feltételül kötött szolgálatot ellátta. A föld tehát kétszer hozott jövedelmet az államnak: egyszer közvetlenül, amikor a földből élő jobbágy jövedelme után a kincstárnak adót fizetett, és egyszer közvetve, amikor ez valamely állami embernek, a török földesúrnak jobbágyi szolgálatokkal szolgált.¹⁶

A javadalmozottak birtokuk nagysága szerint három kategóriába tartoztak.

a) Az alsó birtokfajta az ún. tímár-birtok jövedelemhatára mintegy évi 20 000 akcsáig terjedt. Ezzel fizette a kincstár a katonáskodó szpáhik tömegeit, ugyanakkor a jövedelem csak ritkán érte el 10 000 akcsát.

b) A szolgálati birtokok középső kategóriája, a kisebb számú ziámet-birtok – szintén elvben – 20 000 és 100 000 akcsa közötti jövedelmet biztosított haszonélvezőjének. Ilyen fizetés nem járt akárkinék: a tartomány közepes és magas beosztású katonáinak, hivatalnokainak jutott.

c) A jövedelmek harmadik, legmagasabb kategóriájából, a szolgálati khász-birtokból a beglerbégek és a szandzsákbégek részesedtek. A leggyakoribb szandzsákbégi fizetések 300 – 400 000 akcsa körül jártak, a budai pasák bevételei az 1 000 000 akcsához közelítettek.¹⁷

A kormányzósági defterdár a földből származó jövedelem két fajtája szerint két elszámolást, illetőleg nyilvántartást készíttetett a földről. Az egyik a közvetlen kincstári jövedelemről, a jobbágy adójáról adott számot. A másik azt a tényt tüntette fel, hogy a földesúri jogok birtoklásában mi a meglévő állapot: hogy a földesúri jogot az államtól ki kapta, ki élvezi.

Az esztergomi szandzsák 1570. évi lajstroma az adóösszeírásoknak idővel általánossá és szabályszerűvé vált módján készült: megnevezi a helységet, megmondja települési jellegét, felsorolja az ott lakó felnőtt férfiakat, megadja a házak számát, a kirótt adók, azaz a kincstár jövedelmének összegét, s végül a jövedelmet esetleg részletezi.

Az adót az egyes terményeknél a termény tizedével és pénzben, vagy csak pénzben tüntették fel. Fizetni akkor is pénzben kellett, ha az adó terményben is fel volt tüntetve.¹⁸

A termelők adói az Oszmán Birodalomban is államiakra és földesúriakra oszlottak. Mivel a szultáni khász-birtok földesura maga az állam volt, ezeknek összes jövedelme a kincstárba folyt.

A javadalmakként átengedett lakott helyek és puszták jövedelmei közül az állami adók a kincstárat, a földesúriak a javadalmazottat illették.

Állami adók: rendszeres „fejadó” volt a *dzsizje* vagy *harács*. Mértéke 50 – 66 akcsa, nagyjából egy magyar aranyforint.

Földesúri szolgáltatások: pénzben különféle adók és illetékek, pl. a harácsot fizetők földesuruknak évi 50 akcsát kitevő kapuadóval (*iszpendzse*) tartoztak. Adózó egységenként és többnyire pénzben vetették ki a széna- és tűzifa-adót, a gyertyaöntési illetéket és a behozott bor adóját. A pénzadók közé tartoztak a különféle büntetés és bírságpénzek, még a házasságkötés illetéke is. Akcsában határozták meg a nem saját határban termelt, illetve a kincstári bor eladási monopóliumának hasznát. A terménytizedek többségét elvben természetben szedték, de valamennyit meghatározták pénzben is. Tized járt a gabonaneműkből, a mustból, a piacra vitt kerti veteményből és a folyóból kifogott halból. A méhkasok, a juh- és sertésállomány tizede valószínűleg hamar pénzadóvá vált, ahogy a más település határában folytatott makkoltatás és legeltetés után is pénzt kellett fizetni.¹⁹

Életmód a félhold árnyékában

Vidékünk néhány városa és falvai lakosságának főfoglalkozása és fő jövedelmi forrása a török hódoltság korában is a mezőgazdaság: növénytermesztés és állattenyésztés volt. Az adóösszeírásokból kiderül, hogy mit termeltek, s mivel az össztermés a tizedeknek tízszerese, ki lehet számítani, mennyi jutott egy háztatásra, illetve egy fejadófizető személyre.²⁰

Hanyatló és pusztuló települések

Áttekintésként két időmetszetben nézzük meg, hogy a török összeírások milyen településeket említenek vidékünkéről, s melyek hiányoznak!

Első időmetszet **1552 – 1580.**

Budai szandzsák, váci náhije: Szob falu; Tamásvára /Damásd/, Nosztra, Kósparlak, Toronyalja puszták. Esztergomi szandzsák: Helemba, Bajta, Leléd, Szalka, Letkés, Tölgyes, Kiskeszzi, Pásztó, Bél, Börzsöny, Vámosmikola, Orzsány (lakatlan), Perőcsény, Kemence (1552), Baráti (1552), Bernece (1552), Lontó, Szete, Százd, Pereszlény, Visk, Gyerk falvak; Ganád és Ság/Szen Martin puszta.

Nógrádi szandzsák: Drégely város; Szakállos, Lontó, Százd, Pereszlény, Gyürki (?), Perőcsény, Kemence, Baráti, Bernece, Gáspár-Varbók, Hont, Ipolyság, Tesmag, Olvár, Hídvég falvak; Százd, Olvár puszta. Néhány településünk (kurzív szedéssel) két szandzsák-összeírásban is szerepel, az átfedések kiszűrése után a defterekben 1 város, 30 falu (ebből lakatlan: Orzsány) és 8 puszta szerepel. Sem faluként, sem pusztaként nem említik Tésát.

Második időmetszet **1631 – 1664.**

Budai szandzsák: Szob falu.

Újvári vilajet, Hont náhije: Kemence város; Helemba, Bajta, Szalka, Letkés, Tölgyes, Kiskeszzi, Pásztó, Bél, Szakállos, Lontó, Börzsöny, Vámosmikola, Perőcsény, Tésa, Szete, Százd, Gyerk, Visk, Pereszlény falvak; Szen Kelemen sziget és Tamásvár sziget a Dunán, Damás föld, Leléd, Szekerös, Felső mező, Szenmárton, Ganád, Jász Tereb, Este, Orzsány, Hont puszták.

Nógrádi szandzsák: Drégely város; Prépos-Ság, Tesmag, Hídvég, Gyürki (?) falvak. Az egyezések kiszűrése után a XVII. század közepén az adólajstromokban 2 város, 23 falu, 2 sziget és 10 puszta található. A XVI. században pusztaként említett Tésa újratelepült, viszont Hont, Leléd és a korábban már lakatlan Orzsány a puszták közé csúszott. Olvárt még a puszták között sem leljük.

38 feltüntetett helyünk közül – az 5 önálló pusztát leszámítva, továbbá 4 falu (Csitár, Orzsány, Tésa és Varbók) részletes adatai hiányoznak – 29 településről rendelkezünk termelési adatokkal.

Az összeírás éve	Vidékünkéről az összeírásokban szereplő helységek száma				
	város	falu	puszta	monostor	sziget
1552. esztergomi szandzsák		17			
1559. budai szandzsák		1		1	
1562. budai szandzsák		1	1	1	
1562. nógrádi szandzsák, fejadó-defter	1	10			
1562. nógrádi szandzsák, hübér-defter	1	8	2		
1570. esztergomi szandzsák		19	2		
1579. nógrádi szandzsák	1	12	1		
1580. budai szandzsák		1	2	1	
1590. budai szandzsák		1	4		
1631. esztergomi szandzsák		4			
1631. nógrádi szandzsák	1	4			
1632. budai szandzsák		1			
1664. újvári ejálet	1	18	10		2

Összesítés a törökkor településviszonyairól

Földművelés, állattartás

A török hódoltság előtti korban kenyérgabonán nemcsak búzát és rozst értettek, mint korunkban. Árpából és – a mostohább talajadottságú hegyvidékeken elterjedt – zabból éppúgy sütöttek kenyeret, mint hántolt kölesből. A zab természetesen már ekkor is elsősorban takarmányozásra szolgált. A szandzsák-összeírások alapján Szakály Ferenc úgy gondolja, hogy területünk lakosságának XVI. századi étkezési szokásai jobban hasonlítanak a maihoz, mint az előző évszázadok Európában elterjedt étkezési kultúrájához.²¹

Az összeírásokban szereplő településeink mindegyikében viszonylag komoly jövedelem származott a búza és az ún. *kevert* (búza és roz) terméséből. A legfontosabb termény tehát a búza és a kevert – amit kétszeresként is említenek – volt, melyeket egész vidékünkön termeltek.

A kort kutató történészek, levéltárosok számolgatták, hogy családonként mennyi lehetett az évi kenyérgabona szükséglet. Mivel a kenyér-, tészta- és kásafogyasztás jóval nagyobb volt, mint manapság, egy ötfős háztartás évi kenyérgabona-szükségletét 2400 kg-ban, egy hatfősét 3000 kg-ban állapították meg. Mivel a török források kilában adják meg a gabonatedet – ami minimum 30 liter – az a település tekinthető önellátónak, amely legalább háztartásonként összesen a 100 kila búzát, kevertet évről évre meg tudta termelni. Blaskovics József számítása szerint Hontban 1664-ben egy háztartásra 77,68 kila búza és 41,97 kila kétszeres esett, tehát a megélhetésre elegendő mennyiség jutott.

A legtöbb búzát termelő helységek a rendelkezésre álló adatok szerint, a XVI. században: Szalka 18 000 kila, Szob 6 500 kila, Pereszlény 5 900 kila, Hídvég 4 310 kila; a XVII. században: Börzsöny, Szalka 12 500 – 12 500 kila, Letkés 4 500 kila, Gyerk 3 900 kila.

Kétszeresből a XVI. században: Szalka 6 800, Pereszlény 4 000, Szob 2 500, Börzsöny 2 300 kila; a XVII. században: Börzsöny 4 000, Szalka 3 710, Peröcsény 2 900, Pereszlény 1 900 kila. A XVII. századból a nógrádi és budai szandzsák termelési adatai nem állnak rendelkezésünkre. Az azonban érzékelhető, hogy kenyérgabonából csökkent a termelés.

Kölest csak néhány faluban termeltek: a tizedek alapján 1664-ben Kiskeszin 50, Tölgyesen 20 és Szalkán 400 kila terméssel számolhatunk. Árpátizedet egyedül Letkésről említenek, 450 kila termett, míg zabot a környékről sehonnan sem. A köles és az árpa ára kilánként 10 akcsa volt.

Alapvető élelmezési cikknek számított még az akkoriban nem annyira a kertben, hanem inkább szántóföldön termelt, gabona módjára betakarított – lesarlózott vagy lekaszált – bab, borsó és lencse is. Ezek mennyisége a vizsgált települések 97 %-ában elérte az adóztatásra érdemes mértéket. Kilánkénti ára mindhárom hüvelyesnek 20 akcsa.

Általánosan elterjedt volt a háziipar számára alapanyagul szolgáló len és kender termesztése, melynek a vizsgált települések 93 %-ában van nyoma. Nagyobb mennyiségről Baráti (215 akcsa), Hídvég (212 akcsa), Szalka (200 akcsa) és Szakállosról (182 akcsa) vannak adatok.

Noha vidékünk ebben a korban sem tartozott az élenjáró borvidékekhez, a falvak, városok mindegyikében (29) fizettek musttizedet – sőt Ganád pusztá musttizedét is feltüntetik –, ami az általánosan elterjedt szőlőművelésre és bortermelésre utal. A búza után ez volt a legfontosabb mezőgazdasági termék. 1 pint ára 5 akcsa volt. A szőlőművelésben élenjáró települések az előállított must alapján a XVI. században: Börzsöny 60 190 pint, Kemence 26 000 pint, Szob és Gyerk 25 000 – 25 000 pint; a XVII. században: Börzsöny 33 000 pint, Szalka 21 000 pint, Szete és Gyerk 7 500 – 7 500 pint. Az adatokból a szőlőművelés, bortermelés csökkenő szerepére következtethetünk.

Tűzifát és szénát a törvény szerint háztartásonként egy-egy szekérrel voltak kötelesek a földesúrnak beszolgáltatni. Egy szekér széna ára 12 akcsa, a fáé Hontban szintén 12 akcsa volt.²²

A török adóösszeírásokban Ganád, Kósparlak, Nosztra, Ság/Szent Márton, Tamásvára, Toronyalja pusztaként szerepel. Az elnéptelenedett falvakat általában a legközelebbi települések vonták be hasznosítási rendszerükbe. A szandzsák-összeírásokban a pusztát rendszerint gabona- és szénatizeddel vették fel.

A berendezkedő törökök nem változtattak a jobbágytelek-rendszer történetileg kialakult rendszerén, így meghagyták a házhoz közvetlenül csatlakozó belső telket is. Ennek nagyjából egy magyar holdnyi területén veteményes kert, gyümölcsös, baromfiudvar osztozott, részben szántóként vagy szőlőként használták. A házhoz közeli szántóba nem kenyérgabona, hanem kender, bab, borsó, lencse vagy valamilyen takarmánynövény került.

A közép- és törökkori kert kínálata jóval szegényesebb volt a mainál. Az összeírások vörös- és fokhagyma, valamint káposzta után vártak számottevő jövedelmet, ezeken kívül még retket termeltek. A meghatározó azonban a saját szükségletre történő termelés lehetett.

A sertésstartás tárgyalását a „háztáji” gazdálkodás cím alatt tárgyalja Szakály Ferenc, noha a disznókat nem moslékon, hanem leginkább makkon hizlalták. Sertésadót vagy sertés darabszámot minden falunál, városnál említenek az összeírások. Az adó minden egy éven felüli sertés után 2 akcsát tett ki. A malacok nem estek adó alá.

A legnagyobb sertésstartó falvak a XVI. században: Szalka 375 db, Kemence 275 db, Drégely 266 db, Olvár 245 db; a XVII. században Szalka 500 db, Börzsöny 465 db, Pásztó 177 db, Gyerk és Letkés 150-150 db. Az adatokból azt szűrhetjük le, hogy a sertésállomány néhány településen emelkedett, máshol csökkent.

Ez azt is jelzi, hogy minden település határában volt erdő, s a tölgy volt a legelterjedtebb fafajta. A sertéseket kondába gyűjtve vagy családonként reggel kihajtották az erdőre, ahol turkálva önmagukat táplálhatták, s csupán este kerültek vissza a telekre, a házak környékére, ahol kezdetlegesen összerótt fedél alá terelték őket.

Hasonló gondozásban részesülhettek az igásjószágok – túlnyomórészt tehének is – hiszen azokat, ellentétben a fejőstehenekkel, nem lehetett a közlegelőn – úgyszintén gulyában, közösségi alkalmazott őrizete alatt vagy egyenként-páronként – tartani. Napközben az igásállatokat is legelőre csapták, reggeli és esti etetésükről viszont otthon kellett gondoskodni. Lehetséges, hogy a belső telken folyt valamilyen széna- és szalmagazdálkodás is. Meglehet, hogy ez kimerült a köz- és magánkaszálon összegyűjtött

széna és a kicsévelt szalma – ez utóbbi elsősorban az állatok alá beszállításában, elhelyezésében és megóvásában.

A „háztáji” képéhez akkortájt is hozzátartozott a ház környékén kapirgáló csirke, tyúk, liba, kacsa. Ezeket a török nem adóztatta, viszont említik, hogy a parasztasszonyok tyúkokat visznek eladni a környékbeli piacokra, másrészt a magyar földesúrnak beszolgáltatandó ajándékok között rendszeresen szerepel a tojás.

A gyümölcsstermesztés már az előző században is elterjedt a parasztporták táján, ezt a török megszállás sem vetette vissza. A települések 41 %-a fizetett gyümölcstizedet. Arról, hogy a gyümölcsöskertekben milyen fajták termettek, pontos adataink nincsenek. Ahol gyümölcs terem, ott joggal feltételezhető a pálinkafőzés is. Erről a török hatóságok nem vettek tudomást, így aztán csak magyar források említik. A lepárlás részben sárral letapasztott vasfazekakban, részben erre a célra előállított üstökben történhetett. A „háztáji” gazdasághoz számítható még a méhészet is, hiszen a jobbára szalmából font méhkasok elhelyezése a belső telken történhetett. A méhkasok után szedendő tized minden település bevételi előirányzatában szerepel, hiszen a lakosság csak méhészkedéssel juthatott édesítőszerhez. Egy pint méz ára 50 akcsa volt. A defterekben szereplő falvak, városok juhtartásáról alkotott kép kialakításában némi bizonytalanságot okoz, hogy mindössze Visk esetében említenek báránytizedet. 1570-ben 8 bárány árának megfelelő adót kellett fizetniük, ami 80 darabos bárányszaporulatot feltételez. Az újvári ejálet 1664. évi defterében ugyanakkor a fizetett juhadó alapján – mértéke két juh után 1 akcsát tett ki – Bélen 890, Börzsönyben 600, Gyerken 300, Letkésen 60, Peröcsényben 260, Szakálloson 320, Mikolán 200 darabos juhállománnyal számolhatunk.

A juh – amely éppúgy megél a learatott szántóföldeken, a gyenge minőségű réteken, erdei tisztásokon – a legsokoldalúbban hasznosítható állatok közé tartozik. Tejéből kitűnő sajt készül, húsát sokan kedvelik, faggyúja a gyertyaöntés, lenyírt gyapja a házi szövőipar nélkülözhetetlen alapanyaga, bőrét is sokoldalúan használják fel.

Feltételezhetjük, hogy – miként a Hódoltság Pest – Pilis – Solt – Kiskun megyei részén – figyelembe véve az egyéb állatokban tapasztalható bőséget is, rengeteg húst fogyasztott, ám a lakosság mindennapi fogyasztásában a marhahúst részesítette előnyben. Meglepő ugyanakkor, hogy sem a török, sem, a magyar nyilvántartás nem érdeklődött sem az igába szánt, sem a ridegen tartott számosállatok iránt. A szarvasmarhákat és a lovakat nem tartották számon. Ezek után csőszilletéket és legelőhasználati adót fizettek. Ezen a címen minden háztartás fél pint tiszta vaját volt köteles beszolgáltatni, illetve megfizetni. Egy pint vaj ára Hontban 28 akcsa.²³ A marhatenyésztés meghatározására némi lehetőséget kínál Szakály Ferenc szerint az, hogy a török a nem saját határban tenyésztett lovak és szarvasmarhák után ún. legelőadót igényelt. Vagyis amennyiben egy-egy pusztáról bizonyítható, vagy legalábbis feltételezhető, hogy ott rideg állattartás is folyt, úgy a legelőadó összegéből elvben kiszámítható az ott tartott számosállat-mennyiség. Ugyanakkor a Honti-medence településeinél a legelőadó együtt szerepel az erdőhasználati adóval!

„Vadat és halat...”

Magyarország folyóinak a halban való gazdagsága a régmúltból közismert, a böjti napok húspótló ételének szerepe a nagyúri és az egyházi étrendben ugyancsak, viszont keveset tudunk arról, hogy a parasztnépeesség mikor és milyen formában építette étrendjébe.

A mesterségesen kialakított halastavak fogásának és a vejszéknek elvben a fele járt a kincstárnak, de a gyakorlat inkább a halastavak bérbeadását hozta, melyért éves bért fizetett a helyi faluközösség vagy egyéni vállalkozó. A jóval kockázatosabbnak és munkaigényesebbnek tartott nyílt vízi halászat után mindössze tizedet várt a kincstár. Meglepő, hogy még a hagyományosan halászatot űző falvaink: Szob, Helemba és Letkés számára sem írtak elő haltizedet a XVI. századi adólajstromokban. Az 1664. évi adólista alapján Bél (50 akcsa), Helemba (100 akcsa) és Szakállos (150 akcsa) halfogási tizedet és vejszeadót, míg Szalka (200 akcsa) csak vejszeadót fizetett. Szob és Letkés nem szerepel a XVI. századi kivetésekben sem.

1571-ből említik Szakállos középhely” nevű halrekesztét, míg Drégely halastavát a törökök halásszák.

A budai szandzsákban nem volt szokás illetéket szedni az erdők után (Szob), az esztergomi szandzsák falvaiban viszont – mint már jeleztük – szedtek erdő- és legelőhasználati-adót. Részletezve nincs, így nem tudjuk, hogy ebbe a makkoltatás is beletartozott-e, vagy csak a szűkebben vett erdőelés: az irtás és a gallyszedés valamint a csapdás vadászat. Ez utóbbi fogásai a magyar adókiivetés szerint elsősorban öz, „erdei” disznó és vadszárnyas.

Szünetelő bányaművelés

A török összeírásokban (1570, 1664) nyoma sincs annak, hogy a Börzsönyben a hódoltság éveiben bányászat folyt. Horváth Lajos már említett tanulmányában egyetlen hiteles forrásként említi a börzsönyi bányák állapotáról a selmeci bányabírótság bejegyzését, mely lesújtó, szomorú képet fest a korábban művelt helyekről: „... *Grosz Jakab és Egyed testvérek 1610. szeptember 20-án a börzsönyi határban lévő régi bányákat fölkérték, és a kir. biztos Thaller Andrást, Hickel Györgyöt, Limpreggh Miklóst és Föderling Györgyöt küldte ki a megtekintésre. A kiküldöttek sok régi bánya nyomára akadtak, kohók és zúzóknak nyomaival, de már mind vastag fákkal voltak benöve, és senki sem tudta nekik megmondani, hogy mi volt a régi bányákban; a régi hányókról és új kutatásokból vett próbák ezüstben keveset, de ólommal 62 fontot is tartalmaztak.*” Horváth Lajos szerint a selmeci Grósz testvérek a bányaművelés megindítása céljából érdeklődtek a börzsönyi bányák iránt. Vállalkozásukat minden bizonnyal az hiúsította meg, hogy 1620-ban Vác vára és a város környéke ismét török kézre jutott. Ezután egészen a török kiűzéséig a bányák újrainyítása szóba sem jöhetett.²⁴

Vámok, vásárok, piacok

A vidék középkori vámszedő helyei közül a XVI. században csak a drégelyi maradt meg. A XV. század eleje óta fennálló vámhelyet a törökök fenntartották, és a váci főharmincad fiókjaként működtették, az Ipoly-völgyön át a bányavárosokból a Hódoltság felé szállított iparcikkek megvámoltatására. 1570-ben a határ- és hídvám összege 3800 akcsát tett ki.²⁵ Ismeretes még a közeli Maros mezőváros útváma 1546-ból, sóváma 1662-ből.

Vác másodszori török kézre kerülése (1620) után megszűnt a váci harmincadhivatal. Korcsmáros Lászlónál olvashatjuk, hogy ezt követően Glosius Gáspár főharmincados előbb /Drégely-/Palánkra, 1623-ban Nógrádra kerül. Hamarosan a váci harmincad bevételeinek pótlására felújítják a nógrádi fiókját Damásdon.²⁶ A damásdi harmincados iratai között 1625-ből és 1626-ól 8 adóslevél maradt fenn. 1625-ben a Pest megyei Boldog faluból Ecsery Bálint 80 ökör után vállalja a harmincad megfizetését. 1626-ból származó kimutatás szerint 31 magyar tózsér közül 16 debreceni volt. Ugyancsak ebből az évből származó 5 adóslevél összesen 945 forint 75 dénár megfizetéséről kezeskedik. Damásd várában 1622. augusztus 17 – 1641. július 21. között működött a harmincadhivatal. Korcsmáros László említett munkájában a vámhely fennmaradt iratait közzéteszi.²⁷ Feltűnik még a sági vámszedőhely is a magyar iratokban. 1590-ből a sági prépostság urbáriumában Egegnél említik, hogy a vám jövedelme a prépostot illeti. 1624-ben ugyancsak az urbárium zsidó vámost említ, a vámjövedelem a földesurat illeti. 1686-ban Egeg elhagyott falu, a vámot a bíró kezeli. 1685-ből viszont Ságot említi vámszedőhelyként az összeírás, s a vámot a bíró kezeli eskü alatt. Ugyancsak hiányoznak a hódoltsági vásárok forgalomszervező szerepéről is az adatok. 1579-ben Drégelyben már hetivásárokat tartottak. A kereskedelmi forgalom megélénkülése főként az Ipoly-parti új erőd, Palánk megépítésével állott kapcsolatban.²⁸ Legközelebbi hely, amely a török összeírásokban szerepel: Nagymaros, 1562-ből mérlegpénz.²⁹

Feltűnik viszont egy olyan jövedelemforrás, amely a hús helyi forgalmáról tudósít, és általában mezővárosokban jelentkezik. Ez a vágóhídi illeték: Börzsöny (1570: 200 akcsa) és Szob (1580: 200, 1590: 100 akcsa). A vágóhídi illeték mértéke marhánként 2 akcsa, négy juh után egy akcsa volt. Szob és Börzsöny esetében az első évek illetéke 100 marha vagy 800 juh vágásának felel meg. Nincs tudomásunk arról, hogy mészárszék működött-e a vágóhíddal rendelkező falvainkban. Drégely városa viszont 1579-ben 50 akcsa mészárszéki adót fizetett.

A hordóadó nevű jövedelemforrást a korszak kutatói forgalmi illetéknek tartják. Ott fizették, ahol a saját bortermés nem fedezte a helyi igényeket. Lehetséges, hogy csak azoktól szedték, akik a behozott bort nemcsak fogyasztották, hanem ki is mérték belőle. Tehát a településre irányuló, ott bonyolított borkereskedésre derít fényt. Érdekes módon a menyasszonyadóval együtt jelenik meg!

A középkorvégi Magyarországot rendkívül sűrű piachálózat borította, amelynek kialakításánál egykoron gondoskodtak arról, hogy a helyi szükségletek elérhető távolságon belül folyamatosan kielégíthetők legyenek. A török összeírások viszont alig jeleznek piacjövödelmeket. Ez azonban csak azt jelentheti, hogy a helységek többségében tartott piac olyan csekély jövedelmet hozott, hogy adminisztrációja költségesebb lett volna, mint a várható bevétel.

Kézművesség, vízimalmok

Közhelynek számít, hogy Magyarország gazdaságának legvisszamaradottabb ágazata a kézművesség volt. Az önellátó gazdálkodás ugyanis azt jelentette – többek között – hogy a paraszt maga építette lakóházát és gazdasági melléképületeit, csupán az épületszerkezet és a tetőzet kialakításánál vette igénybe a falu famegmunkálásban jártas személyét, netán ácsnak a segítségét. A korabeli falu azonban nem nélkülözhetette a kovács és a molnár munkáját.

A török összeírások jóvoltából képet alkothatunk a malomsűrűségről, a malommal való ellátottságról, sőt a malmok teljesítőképességéről is. A malmok többsége egykerekű, alulcsapós hajómalom volt, amely csupán fél esztendőn át vállalt gabonaőrlést. Kisebb számban bizonyos előkészítő műveleteket – a nemeznek szánt kender vagy len tömörítését – is végezte.³⁰

Település	XVI. század		XVII. század			
	egykerekű	kétkerekű	háromkerekű	egykerekű	kétkerekű	háromkerekű
Bernece	2					
Börzsöny	3			1		
Drégely	2		1			
Gyerk /Ipolyon/			1	1		
Helenba				1		
Hídvég		2				
Ipoly Ság	1					
Kemencze	1					
Kiskeszi				1	1	
Leléd /Ipolyon/	1					
Letkés					1	
Pásztó		1			1	
Pereszlény	1			1		
Perőcsény				1		
Szakállos			1	1		
Szalka			1		1	
Szete		1		1	1	
Szob	2					
Tölgyes			1			
Vámos-Mikola	2			1		
Visk		1		1	1	
Összesen	16	5	5	10	6	–

Vízimalmok a törökkor összeírásaiban

Nincs adatunk Bajta, Baráti, Bél, Csitár, Hont, Lontó, Olvár, Orzsány, Százd, Tésa, Tesmag és Varbók község malmáról. A települések mintegy 2/3-ában (21 helység), ha nem is folyamatosan, de működött vízimalom a hódoltság idején. Ha összevetjük a XVI. és XVII. századbeli adatokat, azt tapasztaljuk, hogy a malmok száma csökkent. Viszont ezt a képet torzítja az a tény, hogy a XVII. századból részletes adatokkal csak az újvári ejálet területéről rendelkezünk, a nógrádi és a budai szandzsákból nincsenek feljegyzések. XVII. századbeli keltezetlen összeírásban a töröknek adót fizető Hont megyei falvak között vidékünkéről mindössze a következők találhatók: Saagh – Ipolyság; Tesmath – Tesmag; Borzany – Börzsöny; Szete.³¹

Kenyerem, pecsenyém igen szűkön vagyon...”

Az összeírások – mind magyar, mind török részről – praktikus megfontolásból készültek: az adózók nyilvántartásba vétele céljából. Nem felesleges számba vennünk azt, hogy milyen magyar adók terhelték e korban az adózókat, vidékünkön elsősorban a jobbágyokat és zselléreket.

Az **egyháznak** fizetendő tizedről még Szent István II. törvénykönyvében rendelkezett: *“Ha valakinek az Isten tizedt adott egy évben, a tizedik részt adja az Istennek...”*³²

Az I. Lajos uralkodása idején kiadott 1351. évi törvény a **földesurak** részére fizetendő kilencedet írta elő: *“...bármely néven nevezett minden szabad faluban, sőt még az udvarnoki és királynéi falvakban élő valamennyi szántóvető és szőlőbirtokos jobbágyainktól is – kivéve a fallal övezett városokat – ezek minden terményének és borának a kilencedrészét fogjuk beszédetni, és a királyné asszony is be fogja hajtani, és a fent említett bárók és nemesek bármely birtokaikon élő minden szántóvető és szőlőbirtokos jobbágyuktól hasonlóképpen hajtják be, és szedik be azok minden terményének és borának kilencedrészét a saját szükségletükre.”*³³

Az egyházon és a földesúron kívül az **állam** is igényt tartott adóra: I. Károly a kapuk után szedett állami adót. Hunyadi Mátyás “füstönként” (családonként) adóztatott, és gyakran rendkívüli hadiadót is kivetett. A magyar parasztság adóztatása évszázadokon keresztül a telekrendszerhez igazodott. Ennek alapján vetették ki a pénz- és terményadót (census és nona) a cenzushoz kapcsolódó ajándékot (munera), valamint – ahol volt saját kezelésben tartott földesúri allódium – a munkaszolgáltatást. Azt, hogy egy település e helyett egy összegben válthatta meg összes tartozását – summás adózással nevezzük –, kezdetben kiváltságsszámba ment, melyet a mezővárosok nyerhettek el. A summás adózással a parasztságra nézve az volt a mérhetetlen előnye, hogy nem zaklatta őket a földesúri megbízott. Gyarapodás esetén a felsőbbiség csak jókora késéssel észlelte a lehetőséget a summa összegének újratárgyalására.³⁴ A török hódoltság korában az állam hadiadót szedett, és a végvárak ellátásához rendszeres várrobotot rendelt el. Adóztatási rendszerük kialakításakor a török hatóságok is figyelembe vették a magyar gyakorlatot, s ennek érdekében még a magyar törvényeket is áttanulmányozták. A magyar-török viszony jellegzetessége, hogy a magyar fél végig a XVI-XVII. században igyekezett úgy tenni, mintha országának jelentős, meghatározó része nem állna török megszállás alatt. Különösen igaz ez a birtokjog területére. A magyar földesurak olyan területeken is megpróbálták fenntartani töretlen és folyamatos birtoklásuk látszatát, amelyek már rég elvesztek: a Hódoltság területén feküdtek, egykori településhálózatuk javarészt megsemmisült, a lakosság megfogyatkozott.³⁵ A magyar király követői már az első béketárgyalásokon a törökök tudtára hozták, hogy továbbra is adóztatni kívánják ottani alattvalóikat. Úgy vélték, hogy a katonai foglalással nem enyésztek el az ottani nemesi jogok: az országgyűlés által megszavazott dika, az egyházi tized és a szokványos magánföldesúri adófélések behajtásának joga sem. Ez a felfogás azon a felismerésen alapult, hogy a hódítók nyomasztó katonai erőfölényük ellenére sem voltak képesek kizárni saját területükről a magyar végvári katonaságot, melynek alakulatai kisebb-nagyobb csoportokban úgy jártak-keltek a Hódoltságban, mintha a török ott sem lenne. Ugyanez vonatkozik a másik félre is: a töröknek is módjában állott a magyar végvárak háta mögött terjeszkedni (lásd: 1544, Léva megsarcolása). Az általuk így birtokolt részeket nevezi Szakály Ferenc „hódoltsági peremvidék”-nek.³⁶ A történész úgy véli – s ez területünkre is helytálló – hogy nagymértékben megvalósult a magyar fél két kívánalma: a Hódoltság egésze feletti joghatóságra történő igénytartás; a magyar adóztató nemcsak a Hódoltságra, hanem az ott beszédhető adó összességére is igényt tartott, s ezen törekvésének sikerült is

érvényt szereznie.

Vidékünk sajátos helyzetbe került. A XVI. század közepétől végéig a Hódoltság része, a 15 éves háború után visszakerül a Magyar Királysághoz. Mintegy 3-4 évtizedre a félhold árnyékából a sas védő karmai közé került a vidék lakossága, majd a XVII. század harmincas éveiben ugyancsak török adóösszeírásokban tűnnek fel településeink. A Börzsöny vidéke 1685-ig ismét török uralom alá tartozott. A *hódoltsági peremvidék* jobbágyságának terheit az tette kirívóan súlyossá, hogy a török mellett a magyar államnak, az egyháznak is, és magyar földesurainak is adóznia kellett.

Szakály Ferenc fontos megállapítása, hogy a török defterek mélyrehatóbban és pontosabban írják le az egykori Hódoltság fennhatósága alá tartozó területek településföldrajzát, a települések egymás közötti nagyságrendi viszonyát, mint a magyar állami adóösszeírások, amelyek sem a pusztákat, sem a lakott települések lakóinak nevét nem regisztrálják.³⁷ Hozzá tehetjük még: a török összeírásokból a megélhetésre, termelésre vonatkozó adatok is bőségesebben állnak rendelkezésre.

Porták, telkek utáni adózás

A magyar állami összeírások sorában a legrégebbiek a dikális, más néven portális összeírások. Az előbbi elnevezés a latin *dica* szóból ered, jelentése rovásadó, mivel eredetileg az adó kivetése rovásbotok segítségével történt. A dikális összeírásokban az adóalap a porta (azaz kapu), ami azonban az egész jobbágytelket jelentette, függetlenül attól, hány jobbágy illetve jobbágháztartás gazdálkodik rajta. Innen ered az összeírás másik elnevezése. A porta a falubeli belső telekből – házhely, udvar, kert, szérű – és a belső telekhez tartozó szántókból és rétekből, az úgynevezett külsőségből továbbá egyéb haszonvételekből (legelő, erdő) állt. A rovásadó tehát alapvetően telekadó volt. Mátyás – mint láttuk – füstönként, házanként szedte be az adót. Halála után ismét a porta, azaz a telek szerinti adózáshoz tértek vissza.³⁸

Az adóbeszedés módjáról tudni kell, hogy azt kezdetben a földesurak szedték be, és adták át a kamaraispánoknak, akik általában bérelték a királytól az adóbeszedés jogát. A XVI. század elejétől az adóróvóknak kellett a beszedésről és az elszámolásról gondoskodniuk.

1547 és 1598 között az adózók közé sorolták a jobbágyokat, valamint azokat a zselléreket, akik a házhelyükhöz tartozó telkeket művelték, szőlőjük volt. Az adózóknak 6 forint vagyonnal kellett rendelkezniük. A falvak bírói, a szegényebb zsellérek adómentesek voltak, és nem kellett fizetni a pusztatelkek, leégett házak, malmok után sem. A XVI. század második felében a dikális összeírások legtöbb jegyzéke csak a porták számát közli. A portaszám a gazdasági közösségeket jelöli, és jóval kisebb az adózó családfők számánál.

A porták számának alakulásából az Alsó-Ipoly menti települések hódoltság kori viszonylagos fejlődésének vagy hanyatlásának képét tudjuk megrajzolni Dóka Klára: *Az Ipoly menti falvak történeti statisztikája (1550 – 1848)* című tanulmánya segítségével.³⁹

A levéltáros alapos forrásfeltáró és –közlő munkáját elismerve egy helyesbítéssel kell kezdenünk. Említett tanulmányában azt olvashatjuk, hogy az „Ipoly völgyében a 15 éves háború idején telepedett meg a török. Az 1596-os harcok idején elfoglalták Eger várát, majd behúzódtak az Ipoly menti falvakba is.”⁴⁰ Nos, az előző fejezetekben ismertetett történeti események és a török defterek alapján éppen azt mutattuk be, hogy első török megszállása vidékünknek 1552–1594 között tartott, s a 15 éves háború hozta meg a félhold rabságából a sas védő karmaiba kerülést. Ezt a szabadságot a zsitvatoroki béke valóban megerősítette, majd az 1630-as évektől 1685-ig ismét a félhold árnyékába került a Börzsöny-vidék!

Dóka Klára 1554 – 1593 évekre vonatkozó forrásközlése így inkább a kettős adóztatásra szolgálhat példával, hiszen láthattuk, hogy ebben az időszakban az általa vizsgált nyolc település mindegyike: Letkés, Tölgyes, Börzsöny, Vámosmikola, Perőcsény, Kemence, Bernece és Baráti is szerepelt a török adólajstromokban!

Az első adatsorok az 1554 – 1597 közötti időszakot fogják át, s 15 esztendő portaszámát közlik. Segítségükkel a települések viszonylagos fejlődéséről vagy hanyatlásáról alkothatunk képet. Az adatok vizsgálata évek és községek szerint is tanulságos. 1554-ben a nyolc község portáinak száma 110, ami 1597-re szinte tizedére, 12,13-ra csökkent.

A porták számában viszonylagos emelkedés tapasztalható az 1564. 1574. és 1579. évben. Dóka Klára a nagy mozgást elsődlegesen a török közelségével, a lakosok áttelepülésével magyarázza. A nyolc település közül 1554-ben Kemence volt a legnagyobb, ezután következett Peröcsény, majd Börzsöny. 1557-ben a porták száma az előzőhöz képest 1/3-dal csökkent, s az élvonal átrendeződött: mivel csak Börzsöny mutatott növekedést, így élre került. 1564-ben viszont 20 portával Vámosmikola került az első helyre, ezután Börzsöny, Peröcsény és Kemence következett. 1570-ben a szőlőtermelés fellendülésével ismét Börzsöny került a sor elejére, és mindvégig megőrizte vezető szerepét. Fölénye a portaszám általános csökkenésével tovább fokozódott. A nagyobb biztonságot nyújtó mezővárosban sokkal kevésbé pusztultak a zavaros időszakban a termelőerők, mint az állandó háborúskodásnak kitett többi helységben.

1572-től Börzsöny után Mikola következett, majd Letkés, amely a romló helyzetben is meg tudta őrizni 8 portáját. Az 1580-as években az Ipoly menti településeken már feleannyi portát sem találtak az összeírók, mint 30 évvel korábban. Az egyes települések portaszámai az 50 esztendő folyamán nem egyenlő mértékben csökkentek. A legszeszélyesebb Kemence és Peröcsény, a legegyenletesebb Letkés és Tölgyes csökkenése volt.

Az 1597-es összeírásban az összportházam az előző, 1593. évihez képest majdnem 1/5-re csökkent.⁴¹ Részben osztjuk Dóka Klára álláspontját, miszerint ezt a török hirtelen betörése okozta. Ugyanakkor tudjuk azt is, hogy 1593-tól az Ipoly-vidék is hadszínterré vált, a Börzsöny-vidéket őrző várak visszakerültek magyar kézbe, de a hosszú háborúban a török-tatár fosztogatások sem kímélték környékünket.

A XVI. század második feléből – 1564-ből és 1572-ből – olyan összeírások is rendelkezésre állnak, amelyekben az összeírók a nem adóköteles családfőket is feltüntették, s Dóka Klára is közzé tette ezeket tanulmányában.

	Letkés	Tölgyes	Börzsöny	V.mikola	Peröcsény	Kemence	Bernece	Baráti
1564								
bíró	1	1	1	1	1	1	1	1
malom	2	1	3	–	–	–	–	–
zsellér	5	10	7	24	30	35	7	3
elhagyott telek	2	7	4	1	9	2	6,25	2
puszta	6	–	–	–	1	17	2	–
szegény	4	–	44	12	13	26	30	8
adómentes	–	–	–	18	1	3	–	–
összesen	20	19	59	56	55	84	46,25	14
1572								
zsellér	8	9	6	19	6	33	14	3
elhagyott telek	3	8	7	7	6	6	10	5

XVI. századbeli magyar összeírások

Az 1564-es összeírás szerint a zsellérek, pusztatelkek és egyéb adómentes családfők száma mind a nyolc községben felülmúlta a porták számát. Letkésen kétszeres, Tölgyesen háromszoros, a többi településen négyszeres volt az eltérés. 1572-ben Letkésen és Börzsönyben a zsellérek és az elhagyott telkek száma nem érte el a kétszeresét a porták számának, Bernecen viszont nyolcszorosa volt. A két összeírás közötti különbséget Dóka Klára véleménye szerint nem gazdasági tényezők, hanem az összeírók módszereinek változásai okozhatták.⁴²

A XVI. század végén és a XVII. század elején az állam a lakóházat tekintette adóalapnak, függetlenül a benne élők számától. 1598-ból és 1599-ből maradt fenn a nyolc község házösszeírása.

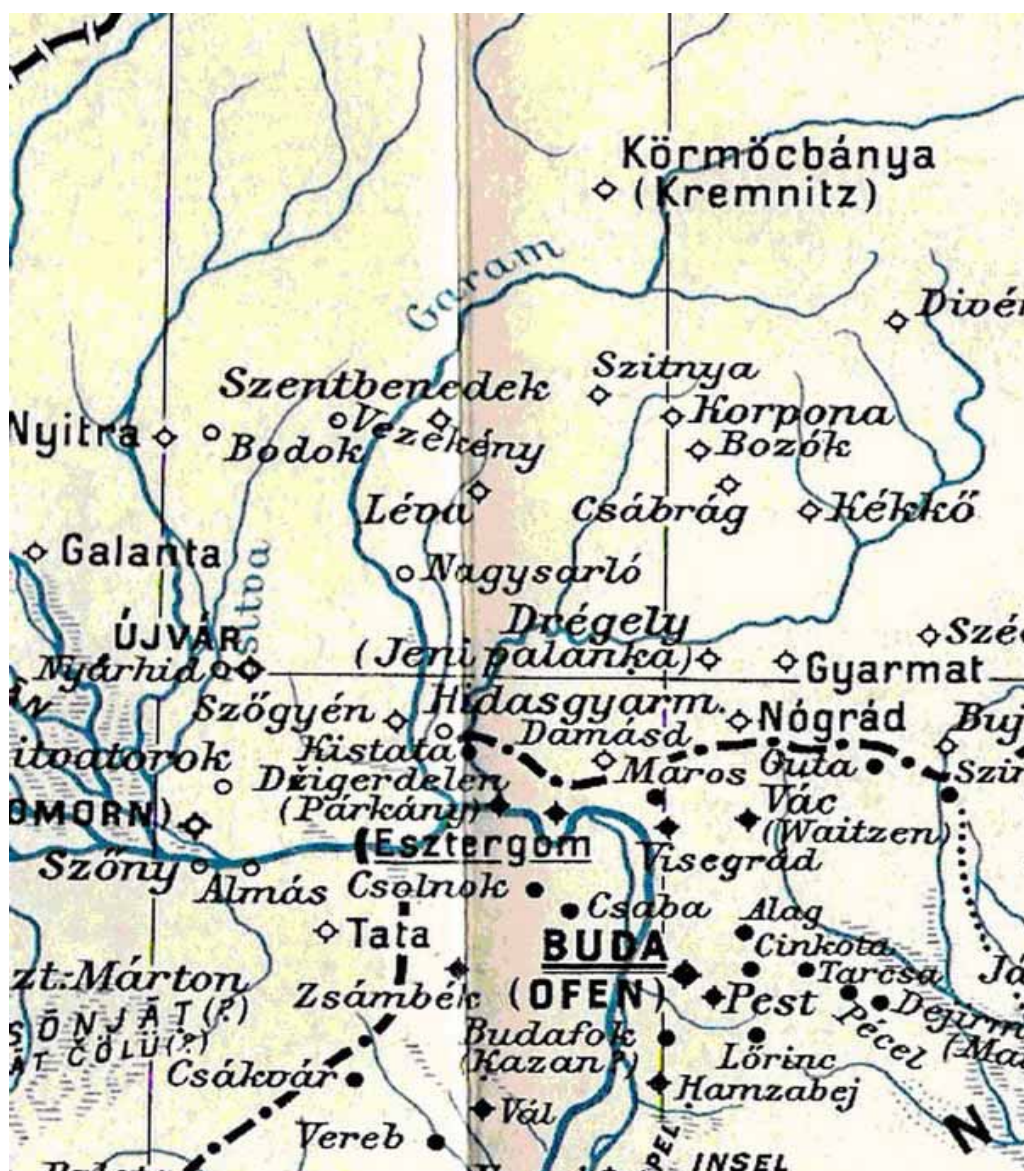
	Letkés	Tölgyes	Börzsöny	V.mikola	Peröcsény	Kemence	Bemece	Baráti
1598	20	13	76	37	27	32	23	12
1599	20	13	76	37	31	30	21	12

Lakóházak száma néhány településen a XVI. század végéről

Házanként 6-8 fős nagycsaláddal számolva

Letkésen	120 – 140,
Tölgyesen	78 – 104,
Börzsönyben	456 – 608,
Vámosmikolán	222 – 296,
Peröcsényben	162 – 248,
Kemencén	192 – 240,
Bernecén	138 – 168,
Barátiban	72 – 96 lakos élhetett a XVI. század végén.

A házakon alapuló adókiivetés sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az 1609. évi LXII. törvény rendelkezése szerint újra a porták alapján történő adózásra tértek vissza. Egy portának 4 jobbágy- vagy 12 zsellérházat tekintettek. A XVII. század közepétől 4, egész telken élő és négy- vagy hatökrös ekével szántó jobbágyot vettek egy portának. A valóságban azonban egy portához 8-10 jobbágycsalád tartozott.

A Magyar Királyság és a Hódoltság határa a XVII. század első felében
(Várak, települések fehérrel; magyar, feketevel: török kézen)

1609 – 1649 között 8 évből maradt fenn teljes összeírás. Az időszak második felében a községek ismételten török fennhatóság alatt álltak. A fél évszázadban a termelőerők fokozatos hanyatlásának lehetünk tanúi: az 1609. évi összpórtaszám 36,75-ről 1649-re 12-re csökkent!

A települések között Börzsöny mindvégig megőrizte vezető szerepét, utána Peröcsény és Vámosmikola következett. Az egyes községek esetében egyenletes hanyatlás, néhány esetben 1610-ig bizonyos fejlődés (Peröcsény, Bernece, Baráti), majd visszaesés következett be. Pedig a török fennhatóság csak a két utolsó esztendő (1635, 1649) érintette. Dóka Klára szerint a változás Börzsönyben és Peröcsényben volt a legszembetűnőbb, míg a kevés lakosú Barátiban alig volt nyoma. A török megszállás fokozatosan pusztította a falvakat, csökkentette azok adóalapját, de nem tette őket lakatlanokká.⁴³ Hozzátehetjük: a legerőteljesebb visszaesések a megújuló háborúskodások következtében álltak elő!

Az áttekintett magyar összeírásokból a nyolc község lakosságának csupán a társadalmi helyzetét és szociális rétegződését tükröző kép tárul elénk: településenként miként alakul a viszonylagos jómódban élők (adózók), a megélhetésüket fenntartók és a szegények, nincstelenek aránya. Arra azonban nem kapunk választ, hogy mit termeltek, létfenntartásukhoz milyen javakat állítottak elő. Fontos forrásértékük mellett probléma, hogy a dikális összeírásokból az adózó családfők száma sem állapítható meg. E nehézségek feloldásában a tizedjegyzékek segíthetnek.

A dézsmaszedés

A magyar dézsma kifejezés a latin *decima* szó származéka, tizedet jelent. A dézsmaszedés joga az érsekeket, megyéspüspököket és káptalanokat illette meg, ebből adtak a szokás alapján kialakult gyakorlatnak megfelelően a pásztorok papságnak, a plébánosoknak.

A tizedet kezdetben – Szent István rendelkezése értelmében – mindenkinek meg kellett fizetnie, később azonban a nemesek kivonták magukat e kötelezettség alól, és jellegzetesen jobbágyi szolgáltatás lett. Dézsmát elsősorban a kalászos terményekből (búza, rozs, árpa, zab, búza és rozs keveréke) kölesből, borból, mézből és kecskéből kellett adni. A püspökök és a káptalanok kezdetben saját kezelésben tartották, és maguk szedték be a tizedet. Korán szokásba jött azonban a bérbeadás, melynek módját a XVI. század közepén az 1546. évi CLV. törvény szabályozta. Ekkoriban már a Magyar Kamara volt a legnagyobb bérlő, mivel a végvárak ellátását döntően és elsősorban a dézsmából származó bevételre alapozták.⁴⁴

Zalabai Zsigmondnál olvashatjuk, hogy az esztergomi érsekség 1571–73. évi bevételeinek jegyzéke szerint az Ipolypásztóból, Peröcsényből, Tölgyesből, Szakállosból, Vámosmikolából, Gyarmatból, Szokolyából és Henyero (?) faluból álló tizedkörzet bérlete – amit a kérdéses helységek földesura fizetett az esztergomi érsekségnek – 1571 előtt hatvan forint volt, mely összeg a jegyzék kibocsátásának évében százhatvan, később kétszáz forintra emelkedett.⁴⁵

A következő években Börzsöny, Kemence, Bernece, Peröcsény és Vámosmikola egyházi tizedét már a kamara bérlte.

Az előbbi települések 1574 és 1628 évek közötti bor- és gabona-tizedjegyzékeinek adataiból Dóka Klára által levont néhány megállapítás, következtetés:

Börzsönyben a szőlőtermelők száma a XVI. század második felében fokozatosan emelkedett, 1597-ben érte el a legmagasabb szintet, majd a XVII. század elején – amikor már nem állt a település török uralom alatt – visszaesett. A gabonatermelők számában 1593-ig emelkedés, majd néhány éves csökkenés után a XVII. század elején erőteljes növekedés történt. Úgy tűnik, hogy a településen a gabonatermelés alárendelt szerepet játszott. Nemcsak a gabonatermelő családok száma volt alacsony Börzsönyben, hanem a köves, lejtős, nehezen művelhető talajon a termelt mennyiség is ingadozott. 1587-ben 17 család 35,5 kepe tizedgabonát adott, 1597-ben csak 23,5-et, 23 család 1592-ben 42-t, 1594-ben 39-et, 1603-ban 84,5-et. Bernece és Kemence községben a gabonatermelés szintén alárendelt szerepet játszott a szőlőműveléshez képest, de kisebb mértékben, mint Börzsönyben. A XVI. század második felében Kemencén a bortermelők száma emelkedett, Bernecén állandósult. Az 1597-es év itt nem okozott törést, ugrásszerű növekedés mindkét községben szőlőből és gabonából egyaránt 1600-tól következett be, majd ez a XVI. század elején mérséklődött.

Perőcsény és Vámosmikola töredékes tizedjegyzékei szerint e falvak gabonatermelő jelleggel bírtak. A jegyzékekből megállapítható, hogy a gabonafélék között első helyen a búza állt, ezt követte az éghajlati viszonyoknak megfelelő zab, majd a rozs. Árpát csak 1605-ből említenek. A gabonatized nemenként a következőként alakult:

	1593	1598
Vámosmikola		
búza	50 kepe	48 kepe
zab	6 kepe	10,5 kepe
rozs	5,5 kepe	6 kepe
Perőcsény		
búza	47,5 kepe	32,5 kepe
zab	10 kepe	7 kepe
rozs	3 kepe	2 kepe (46)

A török hódoltság megszűnte utáni állapotok

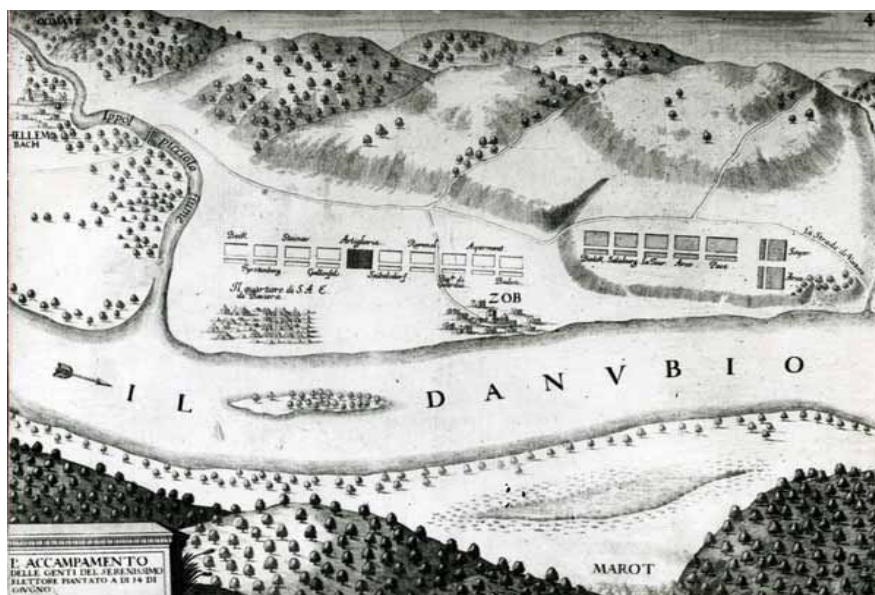
Az utolsó dikális összeírás 1696-ban, a török hódoltság megszűnte után készült. Az összeírók feladatként kapták, hogy ne csak a porták számát tüntessék fel, hanem a jobbágyok birtokában levő föld, szőlő mennyiségét is.

A rendelkezést az egyes megyékben különféleképpen hajtották végre. Községeinkben a jobbágyok, zsellérek számát, a birtokukban lévő szántó- és szőlőterületet adták meg. A bevallott szántó jóval

	Letkés	Tölgyes	Börzsöny	V.mikola	Perőcsény	Kemence	Bemece	Baráti
1696								
jobbágy	10	2	19	10	5	12	11	9
zsellér	12	8	53	8	9	5	—	—
szántó	60	8	76	60	30	72	32	31,5
p. m.								
szőlő	28	31	154	30	31	70	82	16
kapás								

Összeírás a XVII. század végéről

(1 p. m. vagyis pozsonyi mérő=600 négyszögöl; kapás, kapaalja: kapával egy ember által egy nap alatt megkapált terület=94 négyszögöl)

Michael Wening metszete 1686-ból – Szob és környéke

Az összeírás már az idegen uralom alóli felszabadítás után készült, a megművelt területekre vonatkozó adatai azonban még az elpusztult állapotot tükrözik. A kezdődő újratelepítés nyomai még legfeljebb csak a jobbágyok és a zsellérek számában mutatkozik meg. Damásd már megszűnt lakatlan hely lenni: 11 zsellért írtak össze a faluban.

Bernece és Baráti bizonyos fejlődést mutat, Börzsönyben pedig magas az adózók, főként a zsellérek száma. Az összeírt szőlőterületek azt mutatják, hogy Börzsöny, Bernece és Tölgyes községek rendelkeztek szántóikhoz képest a legjelentősebb szőlőterülettel.⁴⁷

A lévai uradalom

A Lévai Cseh család fiágának megszakadásával Léva vára 1553-ban ismét királyi vár lett. A király várkapitányokká rendszerint Bars megye főispánjait tette meg. Várnagyai voltak: 1555-ben Telekesy Imre, 1556-ban Vizkelety Jakab, 1557-ben Thury György. Vámosmikola továbbra is a lévai uradalomhoz tartozott. 1558. január 8-án I. Ferdinánd király Léva várát és városát összes tartozékaival együtt ruszkai Dobó István erdélyi vajdának, a székelyek ispánjának adományozta kiváló szolgálataiért, többek között Eger várának védelmében kifejtett hősi helytállásáért.⁴⁸

Léván a vár Dobó-kapuján a következő felirat őrzi Eger hősének emlékét:

“Magnificus Dnus Stephanus Dobó de Ruszka comes Bars Medio Ladislai de Lekemer fratris sui fieri Fecit

*Anno Domini MVLXXI”*⁴⁹

Az uradalom később Dobó Ferencre szállt, aki 1602-ben bekövetkezett haláláig birtokolta. Halála után a kincstár igyekezett azt visszaszerezni, igénybe véve az erőszakos foglalást is. Kifogásolták az elhunyt végrendeletének formaiságát is. Dobó Ferenc özvegye, Perényi Zsófia több évi huzavona után végül is úgy szerezte vissza Léva várát és az uradalmat, hogy nőül ment Kollonich Szigfrid báróhoz, akit aztán a király 1606-ban megerősített Léva és tartozékai birtoklásában. 1623 után a korona ismét megszerezte a lévai uradalmat.⁵⁰

Fontos gazdálkodásra vonatkozó adatokat tartalmaz vidékünk néhány településéről a lévai vár urbárium.

Az urbáriumban 1554-ben Vámosmikoláról 17 egész és 15 pusztatelek után adózó jobbágyot valamint 24 zsellért, továbbá vámot és malmot írtak össze. Az 1589. évi urbáriumban 19 egésztelkes jobbágyot, tíz telekkel rendelkező 15 zsellért, 31 pusztatelket és három malmot vettek számba.⁵¹

1617. február 19-én készült összeírásból megtudhatjuk, hogy vidékünkéről és közvetlen környezetünkéből az alábbi birtokok tartoztak Léva várának uradalmához: Wamos Mikola, Peorethin – Perőcsény; Zakalos – Szakállos; Posztochon – Pásztó; Szokola – Szokolya, Zalaba.⁵²

Léva 1665-ben

A király, III. Ferdinánd (1637-1657) 1640-ben Léva várát tartozékaival egyetemben 180 000 forintért Csáky László grófnak és fiágon való örökösének ajándékozta. Az 1640. évi királyi adománylevél a lévai vár tartozékait is felsorolja. A mezővárosok között említi Léva, Bars és Báth településeket. A helységek között szerepel Pásztó, Zalaba, Peröcsény, Szakállos, Mikola, Jenő és Szokolya község neve.⁵³

A lévai uradalom 1688-ig maradt a gróf Csáky család birtokában. A fennmaradt népmonda szerint a Csáky család könnyelmű gazdálkodást folytatott. Erre ismert szóláshasonlatunk is figyelmeztet: *“Viszik, mint a Csáki szalmáját.”* A néphagyomány úgy tartja, hogy a Csákyak természetük szerint nagyon jószívű, adakozó, sőt könnyelmű gazdák voltak. A parasztek hamar rájöttek arra, hogy a Csákyakat könnyű becsapni, s azt a huncutságot eszelték ki, hogy a búzát a lovakkal csak feliből nyomtatják ki. Így a búza nagy része benne marad a kalászban, a szalmát pedig a jobbágyok elvihették, mivel ezt az uraságtól előzetesen elkérték. Hazavitték tehát a szalmát, benne a búzaszemeket, és otthon kézcicséppel újra kicsépezték. Jutott nekik bőségesen. Szépen ment így a gazdálkodás, az úr is – aki tudta mindezt, de szemet hunyt – és a parasztek is elégedett volt azzal, amit kicsépelet. Tartott ez addig, míg a birtok az Esterházyak kezére nem jutott. Az új tisztartók kemény emberek voltak. Amikor a parasztek ismételtén vitték volna haza a felibe-harmadába nyomtatott szalmát, a tisztartók megnézték a kalászokat, és észrevették a patvarosságot. Mondták is: *“Halljátok-e, hé! Ez nem a Csáky szalmája, hanem az Esterházyé!”*⁵⁴

Az esztergomi érsekség honti uradalmi

1571-ből maradt fenn az esztergomi főegyházmegye mezővárosairól, falvairól és uradalmi településeiről készült, úrbéres szolgáltatásokat is tartalmazó összeírás, melyben néhány környékbeli helységünk is előfordul:

Szakállosról a „középhegy” nevű halrekeszt említik az összeírók. Az iratból megtudhatjuk, hogy Bajtán a tűzifa szállításáért régen pénzt vagy sót kaptak. A Honton lakók Drégely számára favágással és – hordással tartoznak. Drégelyben a vám jövedelme csekély, legfeljebb só, a halastavat a törökök halásszák.

Hídvég lakóinak kötelessége az Ipoly hídjának karbantartása, a malom karbantartásához fával járulnak hozzá; a malomjövedelemből a plébánost illeti a szombati vám. 17 falu a hídvámost terménnyel váltja meg. 6 lakott jobbágytelek mellett 26 elhagyott, valószínűleg tűzvész miatt.

Az esztergomi érsekséghez tartozó városok, falvak és birtokok Hont megyében: Kewesd – Leleed – Baytha – Zalka oppidum – Bersen – Kemenche – Bernece – Szethe – Honth – Cythar – Dregely – Hydwegh – Gyarmath – Kys Ewleedd – Sypek.⁵⁵

Drégelypalánk monográfiájában Balogh Zoltán úgy summázza, hogy a XVI. század második felének állapotaival összevetve az 1640–50-es évek, nyomorúságuk ellenére is, Drégely és Palánk településeken valamelyest fejlődést mutatnak. Ezt megtöri a húsz évre visszatérő török, s amit az meghagy, azt az 1683–86 közötti felszabadító harcok teszik tönkre. A fejvesztve menekülő lakosság csak a XVII. század legvégén kezdett visszamerészkedni falujába.

A török uralom alóli felszabadítás után két, jogállását tekintve is különböző község kezd új életet. A XVI–XVII. századi forrásokban mezővárosként szereplő Drégely visszasüllyedt az egyházi jobbágyközségek státusába. Lakói robotos szolgáltatásokkal tartoztak az érseki uradalomnak.

Házait, kertjeiket, szántóikat, szőlőiket úrbéres feltételek mellett birtokolták. Földesúri terheik csak abban különböztek a jobbágyfalvakétól, hogy a robot egy részét pénzzel megválthatták.

A XVI. század derekán megszülető Palánk eközben megőrizte végvári szabadságjogainak legalább egy részét. A település élén nem bíró, hanem hadnagy állott. Lakói többnyire mesteremberek lévén zsellér jogállással rendelkeztek, a robot és a tized alól mentesek voltak. Feladatuk: kíséretet adni az uradalom számára, a postahordás és dézsmálás végrehajtása, a beszedett termények megőrzése volt.

A XVII. század végén újjászervezték az esztergomi érsekség uradalmait, köztük a drégelyit is. A települések kerületekbe, uradalmakba osztását elsősorban a domborzati viszonyok, és az erdőszültség határozta meg, de figyelembe vették területi elhelyezkedésüket és egymás közti távolságukat is. Nem számítottak viszont a megyehatárok. A drégelyi uradalom területén, túlnyomórészt a hegyvidéki jellegnek köszönhetően az erdőgazdálkodás dominált. A XVIII. század elején az uradalmat hat Nógrád

megyei és öt Hont megyei település, valamint két pusztát alkotta. Hontból Drégely, mint az uradalom központja, Palánk, Hont, Hídvég, Felsősípek továbbá Csitárpusztát tartozott hozzá.⁵⁶

1605. május 6-án Bocskay István erdélyi fejedelem parancsára a kassai kamara összeírta Somoskő és Hollókő vár tartozékait. Ebben említik az esztergomi érsek birtokában lévő Hont megyei Drégely várát és tartozékait, többek között Hídvég, Drégely, Hunth falvakat. Az egyéb egyházi birtokok között Baraty, Gérek (Gyerk) és Sághe neve szerepel.⁵⁷

Egy évtizeddel később az érseki javakról Szilagy János és Selem Tamás készített leltárt 1616. december 10-i keltezéssel. Drégelyben és Palánkon kimutatták a kúria bútorait, berendezési tárgyait, edényeket, kádakat, vedreket, szerszámokat, fűrészket, fejszét, puttony fokhagymát, kaszákat, káposztáshordókat, vedret vízfordító kötéllal. A drégelyi majorságban felvették a szénaállományt, 1 vas véka lednekekkel kevert lenmagot, árpát, káposztát, 8 kila lenmagot lednekekkel, konkollyal és ocsúval vegyesen; továbbá a sertésállományt, teheneket, ökröket, borjakat évjárat szerint; valamint tyúkokat és libákat. A szalmát, a ki nem csépelet terményeket, a vermelt gabonát; a pénzadóba be nem folyt kintlévőségeket, a malom utáni tartozásokat. Hídvégen leltárba vették az új borokat, az üres hordókat, kőszót, búzát és a kocsmabérletéből a fennálló tartozásokat.

Az összeírás felsorolja Pázmány Péter idején az esztergomi érseki uradalom drégelyi felügyelete alá tartozó honti és nógrádi birtokait, így vidékünkéről Drégely (palánk), Hiduegh és Honth helységeket.⁵⁸

1637. március 31-én ugyancsak az esztergomi érsek birtokaként írják össze Palánk várát. A bútorok, berendezési tárgyak leltárában ecetes átalag, edények, hordók, kádak; sütőház és kaloda; vetések a határban, kintlévőség-pénzek; készletek búzából, borból, szénából; vasrosta, famozsár, szita és lészűrő szerepel.⁵⁹

Drégely vára

Az 1640 után készült urbárium tartalmazza Drégely várához tartozó falvakat az úrbéres szolgáltatásokkal. Birtokos nincs megjelölve, vélhetően a kincstár.

Drégelyről egésztelkes jobbágy 3, féltelkes jobbágy 4, zsellér 12 szerepel a lajstromban. Pénzjáradékként Szt. György és Szt. Mihály napján 80–80 dénárral tartoznak. Karácsonykor kenyeret és pénzt, húsvétkor és pünkösdkor pénzt, sajtot és tyúkot ajándékként adnak. Búzából és tavasziakból az egyháznak tizedet, kilenced helyett a földesúrnak búzából, rozsból és zabból akógabonát adnak. Munkaszolgálatot szükség szerint teljesítenek, kötelességük a fafuvarozás. A jobbágyköztség kocsmatartási joggal bírt. A három egykőves malom közül kettő ép; a földesúri jövedelem kétharmad, a molnár harmados. A töröknek is fizetnek.

Hídvégről az összeírás létszámadatokat nem közöl. Bortizedet és hegyvámot köbölben fizetnek. Robotot, ingyen munkát fafuvarozással a gát és hídépítéshez teljesítenek, továbbá karácsonyi fafuvarral és kaszálási robottal tartoznak. Említik a vámjövédelmet, valamint a földesúri malmot, melyben a molnár harmados.⁶⁰ 1654-ben Palánkvára vásárszabadalmat nyert.⁶¹

Ipolyság

Drégely várának tartozékai, birtokos nincs jelölve, valószínűleg a fiskus.

(Hont m.): Dregell – Hyd Veegh – Vadkertek – Felseo Vadkertt – Keozepp Vadkertt – Also Vadkerthh – Patak – Detar – Hunth – Sypeek Az úrlap teteje

Danis Ferenctől, Ipolyság város krónikásától tudhatjuk, hogy Ipolyságot is kétszer uralta a török. Először 1552-től 1595-ig, majd 1626-tól Buda visszafoglalásáig. Az 1595. évi határkiigazítás után a török megszállás Tesmag határáig terjedt. A határ megjelölésére Tesmag és Ipolyság között a Szilber-réteken húzott árkot nevezte el a nép pogányároknak. A rabló törökök ezt a határt is többször átlépték, a bányavárosokat – Bakabánya, Korpona, Selmecebánya – is veszélyeztetve. A török uralom alatt felépült Drégelyvár alatt a cölöpökből, deszkákból és gerendákból emelt *Palanka* erődítmény, mellette a fahíddal, ami az Ipoly jobb parti településeinek a gyors rajtaütést, de a nagyobb katonai erő elleni

védekezést is lehetővé tette.

1590. október 22-én készült a sági prépostság Hont megyei javairól „őfelsége parancsára” az alábbi urbárium, melyből csak a környékbeli településekre vonatkozó részt tesszük közzé:

Ságon 7 jobbágy és 4 zsellér szolgál a prépostságnak. A szántók termése után tizedet adnak, réteket is használnak. Malmuk is üzemel.

A közeli Egegről 28 jobbágyot és 15 házas zsellért, továbbá 13 menekültet említenek. Itt két malom is működik. A vám jövedelme a prépostot illeti. Tesmagon név szerint összeírtak 15 jobbágyot, 5 házas és 6 házatlan zsellért. Itt a malom hitvány, a prépost számára alig hoz jövedelmet.

A sági prépostság javai Hont megyéből: Saagh – Szölös – Almás – Nadas – Theszmegh – Vasaros Palajta – Egegh.⁶²

A következő urbárium 1624. szeptember 5-én készült a sági prépostság javairól, melyet a zágrábi káptalan részére készített Walthier Márk.

Egegen ekkor 32 lakott és 25 elhagyott telket vettek fel. A szőlőhegy után akózabot szolgáltatnak. A három kőre járó malomjövedelem harmada a földesúr, másik harmada a töröké, harmadik része a molnáré, aki disznót is tartozik hizlalni. Zsidó vámost említenek, a vámjövedelem a földesúr. A rétet jobbágyok használják, kaszálják, gyűjtik, hordják. Tilalmas erdőről is említést tesznek.

Ságon mindössze 9 telket említenek. A szántókat, réteket a jobbágyok művelik. Makkos erdőn hizlalják a disznókat. A malom elhagyott állapotban áll.

Tesmagon 16 telek és 2 malom áll a prépostság rendelkezésére.

A sági prépostság javaihoz Hont megyéből: Pecznicze – Almas – Nadass – Egegh – Saágh – Tesmingh – Palaitha Vasaros tartozott.⁶³

Néhány hónappal később, 1624. december 5-én ugyancsak Walticher Márk készítette azt a leltárt, mely a sági prépostság javairól készült abból a célból, hogy Vinkovich Benedek prépost, zágrábi kanonok részére átadásra kerülnek.

Összeírásra került: kastély, majorsági szántó, kaszáló, búzavetés, a jobbágyok gabona szolgáltatása. Ságról említik, hogy a jobbágytelkek után járó búzaszolgáltatást használják fel majorsági vetőmagnak. Egegen a malom terményjára adékát használja fel vetőmagként a földesúr. A prépostság birtokához tartozik Tesmag is.⁶⁴

Az 1626. évi török portaösszeírás Ipolyságon egy egész portát és tizenhat egynegyedes telkes gazdát tüntet fel, akiknek összesen 8 lova és 40 ökre volt. A dikális összeírásokban 33 családfő szerepel 238 dikával.

Ipolyság pecsétje 1665-ből

A város e korból származó pecsétjének felirata: *Sigillum oppidi Saagh – 1667*, ami Danis Ferenc szerint azt bizonyítja, hogy a település ekkor már mezőváros. Az anyakönyveket 1675-től vezetik, a régieket a gyakori tüzek elpusztították. A legnagyobb terhet a török elnyomás alatt is a nép viselte. A gyakori rablások, a kettős adóztatás, az örökös bújkálás, a járványok következtében a lakosság egyre fogyott. A városban az első pestis járvány 1600-ban pusztított, majd 1632-ben megismétlődött, 1663-ban pedig a lakosság 40 %-át elvitte.⁶⁵ Szelepcsényi György esztergomi érsek halálakor a sági prépostsághoz tartozó javait – melyek az államkincstárra szálltak – Kemleky György barsi esküdt, továbbá Körey András, Drolly Mihály és Kazy János írták össze 1685 januárjában.

Ságról név szerint említik a bírót, esküdteket, továbbá 2 jobbágyot, telkük nagyságát, évi pénzszolgáltatásukat. A *falumalma* után fizetnek. A rét szénáhozama 200 szekér, melyet kaszálni, gyűjteni és behordani is kötelesek. Akózábot évenként, karácsonyra özet adnak. Minden terményből és borból tizedet fizetnek. Továbbá évenként hízódisznót és rókabőröket is adnak. A vámot a bíró kezeli eskü alatt.

Tesmagon is fizetnek a malom után. Ságon tartoznak szántani, vetni a birtokot két másik faluval együtt. A Szadai hegyen a szőlőt művelik, karácsonyra fát fuvaroznak.

Drégelyen terméketlen földdel a malom földesúri. A kiváltságolt szőlőhegyet és szolgáltatását említik. Hidvégen a rétet a jobbágyok használják és gyűjtik. A jobbágyok ludat is, a zsellérek vaját is adnak. Az érseki birtokok között említik – mások mellett – Hont megyéből: Ságh, Tesmag, Palánk, Drégely Hont, Hídvég, Berence, Kemence és Börzsöny helységeket.⁶⁶

A következő évben, 1686. április 17-én Gubasoczy János kalocsai érsek és nyitrai püspök halálakor készült a Pozsonyi Kamara rendeletére a következő összeírás a sági prépostság javairól.

Ságról kimutatják a fél és egész telkeket, s pénzszolgáltatásukat. A falumalma után fizetnek. A rét szénáhozama mindössze 4 szekér, amit kaszálni, gyűjteni és behordani kötelesek. A zsellérek minden munkát kötelesek elvégezni. Akózábot és minden terményből, valamint borból tizedet fizetnek. Karácsonyra özet, évente hízódisznót és két rókabőröt adnak. A vámot a bíró kezeli eskü alatt. Ebben az évben semmit sem vetettek.

Egeg: elhagyott falu. A vámot a bíró kezeli.

Tesmag: elhagyott falu. A rét szénáhozama 4 szekér. A malom után fizetnek. Ságon tartoznak szántani, vetni a 4 köblös majorsági földeket további két faluval együtt.

A sági prépostság javai Hont megyében: Ságh – Egegh – Telmagh – Nadas – Maróth – Alsó Almás – Herczegh – Beczenyecz – Szántó – Selmecz.⁶⁷ A legutolsó összeírás arról tanúskodik, hogy az 1685. évi visszafoglalás ugyancsak felbolygatta az Ipoly mentét. Ságon a rét szénáhozama 200 szekérről 4 szekérré csökkent, tavasszal nem vetettek, Egeg és Tesmag elhagyott falu. Ipolyság 1694-ben vásárszabadalmat nyert.⁶⁸

Ember és környezet, ember–ember együttélése a hódoltság korában

Az emberi társadalom élete, működése, fennállása mindig ember és környezet, valamint ember és ember együttélésének viszonylatában valósul meg. Addig, amíg az ember nem veszélyezteti a környezetet, a természet megújulását, amíg környezetterhelése nem károsít, nincs különösebb probléma. Vegyük sorra, milyen lehetett a környezet terhelése a török hódoltság korában, a XVI-XVII. században! Vidékünkre is jellemző, hogy a XV. században falvak egész sora néptelenedett el, szűnt meg, s a XVI. század elején a jobbágytelkek egy része üresen áll. E században viszont a szőlőművelés, bortermelés környékünkön is fellendül. Ugyanakkor nincsenek konkrét adataink arról, hogy ez a táj részesült-e az európai agrárkonjunktúra és árforradalom magyar gazdasági fejlődést is befolyásoló fejlődéséből (állat- és borexport, gabonatermelés növekedése). Ungnád Dávid – aki a császár nagykövete a fényes portán – konstantinápolyi útjairól feljegyzett tudósításokban a Duna menti települések kerülnek megemlítésre. Az 1572. évi utazás krónikása részletesen bemutatja Esztergomot, említi Maros mezővárosában rendezett lovagi játékokat és annak németül beszélő lakóit. A tudósítás szerint Zebegény és Börzsöny községeket ugyancsak jórészt németek lakják. A Duna balpartjának települései között felsorolja Párkány, Garamkövesd, Helemba és Szob helységeket. A következő esztendő utazásának krónikása Nagymaros török és keresztény lakóiról tesz említést. A harmadik tudósítás a mezővárosban elterjedt

arianizmust ecseteli.⁶⁹

A lakosság megélhetését továbbra is a növénytermesztés és állattenyésztés szolgálta. A földművelési eljárásokban lényegi változások nem következtek be. A legeltetéssel, makkoltatással folytatott állattartás az emberi lakóhelyekre (ivóvíz szennyezése) is, és falvak határára is növekvő terhelést jelentett. Szinte említések sincsenek arról, miként biztosította ivóvizét ebben az időszakban a falvak lakossága, nem beszélve a higiéniai állapotokról. Valószínűnek tarthatjuk, hogy a nyári időszakban a patakok, folyók, tavak vizében történt hűsítő jellegű tisztálkodás. Ősztől tavaszig pedig hordókban, dézsákban történhetett a fürdés, de kérdés, hogy milyen rendszerességgel. Árnyékszékek vajon akadtak-e? A XX. század közepén, falun felnövekvő gyermekként szerzett tapasztalataim alapján azt mondom, aligha. Vélhetően a belső telek vagy az udvar rejtettebb része, a trágyadomb környéke szolgálhatott a nagyobb szükség elvégzésére. A XVII. századból Danis Ferenc Ipolyságon három pestisjárvány pusztításáról tesz említést. A nagyobb várostromok, csaták után a halottak hosszabb ideig temetetlenül maradhettek. Az Ipolyhoz közel fekvő falvakban az árvizek is kimoshatták a temetőket és a fekáliát.

A lakóházak építéséhez továbbra is földet (sarat), szalmát, nádat, fát, vesszőt esetleg követ használtak fel. Az esetleges pusztulás/pusztítás után rövid időn belül újjá lehetett építeni. Még a pótlás sem járhatott nagyarányú erdőirtással.

A bányászat ebben a két évszázadban nem lehetett számottevő a Börzsönyben, így természetkárosító hatása sem jelentkezett. Az erdőségekben folyó fakitermelés (épület-, szerszám- és tűzifa) viszont növekedett, hiszen a török számára hadtápvideket jelentő khász városok behozatalra szorultak. Épület- és szerszámfaigénnyel léptek fel a közeli várak is.

Korcsmáros László munkájában olvashatjuk, hogy a törökök 1581. július 8-án kezdik meg Damásdon a palánk építését, és még július 18-án is építik. (Köztudott, hogy ez legnagyobb mezőgazdasági munka, az aratás ideje!) Az építést a környékbeli hódolt falvak jobbágyainak a munkájával végzik. A kőből épített kastély köré, mely palotából, öreg toronyból, /Don Juan/ bástyákból állott, fából és döngölt földből, vesszőfonással palánkot építettek. Egyre több fát hordattak oda, és igyekeztek berendezni.

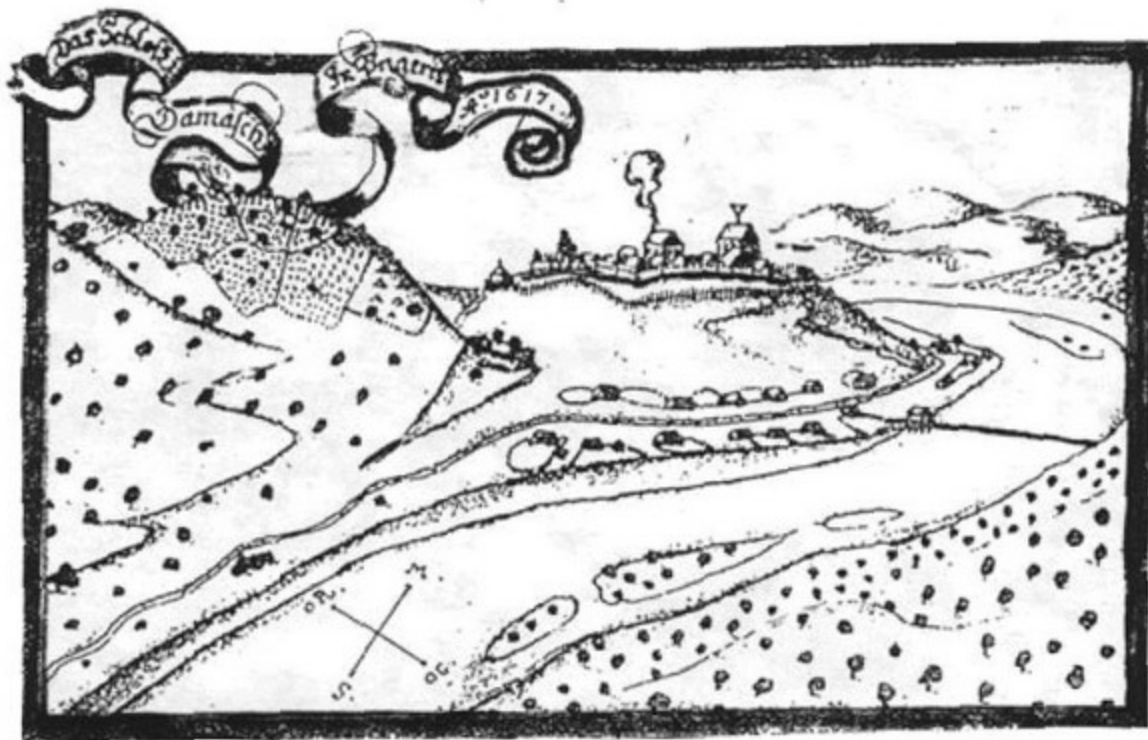
Szerzőnk a vár magyar kézre kerülése utáni időszakból 1602., 1604. és 1608. esztendőből említi, hogy törvénycikkek foglalkoztak a végvárak, így Damásd megerősítésével is. 1612-ben Hont megye Damásd várának helyreállításához 300 telek kézimunkáját rendelték ki, azonkívül az erődítési munkákra 1200 karót és ahhoz szükséges kézi munkaerőt.

További faanyag biztosítását (karó, rőzse, vessző) említi Korcsmáros 1615-ből, 1616-ból. Az 1623. évi Hont megyei közgyűlés ugyancsak foglalkozott a várak (Gyarmat, Drégelypalánk és Damásd) ügyével, melyek nagyon rossz állapotban voltak. Ennek alátámasztására szerzőnk idézi az 1612. évi nádori küldöttség jelentését, mely Drégelypalánkról azt állapítja meg, hogy rossz állapotban van; 100 szekér vessző évek óta ott van; karó bőven volt ott, de nem használták fel; 100 szekér vesszőt rendeltek oda.

Korcsmáros László említi továbbá azt is, hogy milyen problémát jelentett a véghelyeken elhelyezett lovasság lovainak eltartása is. 1610-ben Hont megye a gyarmati és a drégelypalánki lovasság lovainak a számára *füvellő* (legeltető) helyet jelölt ki. Viszont ez alkalommal megtagadta a damásdi és a váci őrség lovai részére a füvellő hely kijelölését. Ebből a korból eredhet Márianosztra és Kóspallag közti *Kapitányrét* neve.⁷⁰

A várépítési közmunkákról és anyagszükségletről kialakítandó képhez idézzünk még Ipolydamásd történetéből!

„...az 1635. évi országgyűlés XCII. törvénycikke ismét intézkedik Drégelypalánk és Damásd megerősítéséről, de minden esetben a falvak közmunkájára számítva. Ennek végrehajtása annál inkább is szükséges volt, mert a következő évben Damásd palánkjára leégett, s a vármegye egyik járása a helyreállításhoz portánként 15 db palánkfát és a hozzá szükséges rőzsét köteles adni. Egy-egy palánkfá kb. 6 m hosszú szálegyenes cser vagy tölgy, melyből 2 m a földbe ásva került, párhuzamos oszlopsorba. Mindkét sort közbeiktatott karókkal, vesszővel befonták. A két sövény között nedves agyaggal megdöngölték. Végül a palánkfalat kívül, belül sárral betapasztották.”⁷¹

Damásd vára 1617-ből

Már a magyar belháborúk is jelentős károkat okoztak a lakosságnak, s kárt tettek a természetben. Balogh Zoltán emíti, hogy az esztergomi érsek pálfordulása után 1534-ben Szapolyai János magyar király török, rác és magyar katonái Drégely mezővárosát felégették, és a lakosok marháit elhajtották. Korábban ugyanis Várdai Pál érsek Szapolyai híve volt. Az érsek drégelyi birtokának lakói itták meg Ferdinánd-pártiságának levét.

1536-ban már a Ferdinánd ostromzára alól Budát felmentő oszmán seregek rabolták végig a Felvidéket. 1543-44 telén a törökök a Drégellyel szomszédos Nagyoroszi felégetésével adtak tanújelet szomszédbeli, nógrádi jelenlétüknek.

Az 1540-es években kidolgozott új védelmi rendszerben már felvetették annak a lehetőségét, hogy Drégely várát és Ság erődített klostromát lerombolják, és helyettük Ság és Drégely között az Ipoly természetes mocsaras területén építenek erősséget.

Drégely 1552. évi eleste és Damásd várának török kézre kerülte után az Ipoly menti út ellenőrzésére szolgált Derbend (Damásd) palánkja és az elavult Drégelyvár helyett a megerősített drégelyi templom felhasználásával épített Palánk. Portyáiktól a felvidéki városok, falvak lakó sem lehettek biztonságban: rendszeressé váltak rajtaütések, fosztogatások, gyűjtogatások. A két vár: Drégely-Palánk és Drégely 1593. dec. 6-7-én került vissza az oszmánok birtokából.

A megélhetését és török valamint magyar urainak adóját előteremtő lakosságnak a portyázásoktól is nagyobb csapást jelentettek a hadvonulások, az összecsapások, csaták. Ebből kijutott az Ipoly-vidéknek is. Szót ejtettünk már a hosszú háború megpróbáltatásairól, ehhez Balogh Zoltán jóvoltából hozzátehetjük, hogy 1599. májusban Drégely és környéke rettegte a tatár kán hadait, októberben feldúlták az Ipoly völgyének falvait, és Hont vármegye legnagyobb részét felégették.⁷²

A korabeli közállapotokról tanulságos idézni a kortársat, Derecskei Török János honti főesperes urat, az esztergom káptalan kanonokját. 1561-ben a honti főesperesség vizitációjáról készült jegyzőkönyvben olvasható bejegyzése, miután a megye északi részén fekvő Selmecebánya és Szentantal látogatását már elvégezte: „Amikor más falvakba és mezővárosokba is el akartam jutni, hogy teljesítem kötelességemet, elijesztettek a jobbágyok, nehogy tovább menjek távolabbi részekre, mert a török birtokolja azt a földet, és nagy veszedelem fenyegethet ott. Közben találkoztam a közúton Nagy István nemes úrral, bozóki katonával, régi kedves barátommal, és szorgosan tudakozódtam nála

afelől, hogy biztonságos lehet-e az utam azokon a részeken. Azt válaszolta, hogy erről nem biztosíthat, mert a törökök mindig azokon a területeken lappanganak, még félezer lépést sem mehetsz, már a kezükbe esel, ha közúton mész. Mi katonák sem járunk az utakon, hanem az erdőkben rejtőzködve lovagolunk. Azután beszéltem Máté sági prépost úrral is erről, aki is ezt válaszolta: Nem merlek biztatni, sőt azt mondom, okosabb volna visszafordulni, és másképp megfelelni a főtisztelendő Úr megbízásának."⁷³

Az 1613. évi országgyűlés Drégely és Damásd vára megerősítésére Hont vármegye három járását rendelte. Az erődítési munkák nyomán 1615-re újjáépült a drégelypalánki külső palánk. 1616-ban a honti közgyűlés a gyarmati és a palánki vár helyreállítására minden jobbágytelek után négy karót és elegendő rőzsét rendelt. A honti és a nógrádi várakat visszaszerezni igyekvő török ellen – mint Balogh Zoltán írja – Hont megye közgyűlése a hódolatlan falvakból kétszáz gyalogot parancsolt kapákkal és fegyverrel az Ipoly folyó réveinek bevágásra. A védők igyekeztek a környezet természeti adottságait is kihasználni. A török portyázó csapatok beütéseit az Ipoly-völgy mocsaras területein folyóparti bevágásokkal akadályozták. A gázlóhoz, révhez vezető utakat kidöntött fákkal torlaszolták el, így az átkelőhely használhatatlanná vált.

Az állandósult betörések miatt 1630-tól a drégelyiek és a hídvégiek pusztán hagyták falujukat! Drégelyre az 1640-es években kezdtek visszaszállingózni lakosai, de békéjükért behódoltak a töröknek. Drégely újbóli benépesülése élénkítőleg hatott Palánk várának fejlődésére. Az esztergomi érsek 1654-ben országos- és hetivásár-tartási engedélyt szerzett Palánk számára. 1649-ben a törökök orvul elfoglalták Drégely várát és Palánkot, de kénytelenek voltak mindkettőt visszaadni. 1663-ban a nagyvezír által indított hadjárat során, Érsekújvár eleste után, Drégelypalánk őrsége nem várta be a török hadat. Elásta ágyúit a határban, felgyújtotta a várat, majd elmenekült. Drégelypalánk húsz évre ismét török végvárrá vált, a hódítóktól kegyelmet kapott településről pedig a tatároktól való félelmükben elmenekültek lakói.⁷⁴

Palánkvár az Ipoly mellett, a háttérben Drégely romjai – Georg Houfnagel színes metszetén, 1617

Ebből az időszakból maradt fenn az egykori vármegyeközpont, Hont lakóit ért török megtorlás emléke, amit Csáky Károly az 1630 körüli évekre datál.⁷⁵

A török uralom idején az itt élők sokat szenvedtek, mert a korábban gazdag falut a nógrádi bég állandóan sanyargatta, adóztatta. Állítólag adómehtagadás miatt a falu összes családfőjét, mintegy 60 férfit lemészároltatta. Nem tudtak egyszerre a töröknek adózni, a korponai várkapitánynak és a Balassáknak is fizetni. A falu megmaradt lakossága a Sárkánytörés nevű sziklába vájt üregben vészelte át a viharos időket.⁷⁶

A történeti irodalomban kevés szó esik /Ipoly-/Pásztó váráról. Mint erről már szót ejtettünk, az 1546-os országgyűlés kérelme alapján törvénycikk rendeli el Drégely és Ság várának megerősítését és Ipolypásztón vár építését. A vár helyét, építését a népi emlékezet alapján Zalabai Zsigmond falumonográfiájában örökítette meg. Építését és őrséggel való ellátását a lévai várnak kellett biztosítania, melynek uradalmához több Ipoly menti község tartozott ebben az időben. A vár magja a Mohács előtti időkből ismert kastély körül lehetett. Belterületéhez tartozhatott még a templom, melyet állítólag lőrészekkel is elláttak. Mindezt palánkfalal övezték. Hatalmas cölöpöket ástak a talajba, közüket vesszővel fonták, sárral tapasztották be. Ugyanilyen módon építettek még egy cölöpsort. A kettő közé követ hordtak, földet döngöltek. Zalaba szerint a népi emlékezet még a várárokról is őrzött meg halvány nyomokat. A múlt század második felének elején úgy tudták, hogy a Csárad-patak vizét vezették be a várárokbába, míg a vár északi oldalán az Ipoly medre szolgált természetes vizesároként. A palánkvár építése a jobbágyok ingyenmunkájával, gerenda-, vessző-, kő- és földhordásával, sáncolásával valósult meg. A várépítés idejét 1546 – 1552 közé tehetjük. A török az utóbbi évben bevette, lerombolta. Szerzőnk említi, hogy 1594, a török időleges kiűzése után a palánkvárat ismét felépítették.

A palánkok, várak erősítéséhez felhasznált fát az Ipolymenti-hátság, Helembai-hegység és a Börzsöny falvakhoz közeli erdeiből termelheték ki. Lehetséges, hogy az egykori cseres-tölgyesek helyét ma akácerdők foglalják el, ezért szemmel nem láthatók az erdőirtás nyomai.

Vélhetően a várak megerősítésén túl az utak építéséhez, javításához rendeltek el ingyenmunkát. A szükséges kő a Börzsöny kőfejtő helyeiről származhatott.

Mit hagyott a török maga után? Zalabai Zsigmond szerint: „Gyéren lakott, műveletlen, pusztuló tájat, s rajta a sebeiből gyógyuló embert.”⁷⁷

A történelmi közelmúlt, az 1848-49-es szabadságharc, az első és a második világháború, 1919 és 1956 hőseinek, áldozatainak, veszteségeinek, megtorlásainak a számbavétele jórészt megtörtént. Vajon felmérhető-e egyáltalán, mekkora humán és anyagi veszteséget okozott a magyarságnak a török háborúk, megszállás, hódoltság és felszabadítás majd két évszázada? Amikor a családok szerény megélhetését békeidőben is csak nehézségek árán tudta a földművelő nép biztosítani. Amikor a megújuló harcok néhány évig tartó szünetében is rettegnie kellett a portyázó török, tatár, szerb martalócoktól, akik jobb esetben beérték fosztogatással, zsákmánnyal, rosszabb esetben felgyújtották a hajlékokat, rabszíjra fűzték a férfiakat, nőket, gyermekeket. Amikor nemcsak az ellenség, hanem az ellene küzdő magyar portyázók is elvihették az állatokat, a felvonuló szövetséges hadak is tönkre teheték a vetéseket, élmezésükre lefoglalhették a félretett tartalék gabonát, vetőmagot, elhajthatták az állatállományt. Minden tiszteletet megérdemelnek az Alsó-Ipoly mentén, a Börzsöny-vidéken maradt eleink, akik nem másutt, hanem ezen a tájon fogtak hozzá a sebek gyógyításához.

¹ OLÁH, 1985. 30-48. o.

² BLASKOVICS, 1993. 9. o.

³ ZALABAI, 1984. 73. o.

⁴ KORCSMÁROS, 1995.

⁵ PMM, 2001. 259. o.

⁶ KORCSMÁROS, 1995. 38-39. o.

⁷ PMM, 2001. 259-260. o.

⁸ HORVÁTH M. 37. o.

⁹ PMM, 2001. 431. o.

¹⁰ BLASKOVICS, 1993. 10-11. o.

¹¹ CSELEBI, 399-400. o. Vámosmikola váráról a történeti irodalomban máshol nincs említés. Lehetséges, hogy csupán a világutazó túlzása, de az sem kizárt, hogy a szómagyarázatok, jegyzeteket fordító írók (Karácson Imre és Fodor Pál) tévedése folytán került be a szövegbe az, hogy a szóban forgó vár a Hont megyei Vámos-Mikolával lenne azonosítható.

¹² BLASKOVICS, 1993. 12. o.

¹³ KOCZÓ, 2000 (b) 40-42. o.

¹⁴ FEKETE, 1943. 17. o.

¹⁵ BLASKOVICS, 1993. 11. és 30. o.

¹⁶ FEKETE, 1943. 3-4. o.

¹⁷ PMM, 2001. 269. o.

¹⁸ FEKETE, 1943. 4. és 12-13. o.

¹⁹ PMM, 2001. 295. o.

²⁰ BLASKOVICS, 1993. 33. o.

²¹ PMM, 2001. 347. o.

²² BLASKOVICS, 1993. 35. o.

²³ BLASKOVICS, 1993. 36. o.

²⁴ HORVÁTH, 1987. 146-147. o.

²⁵ BALOGH, 48. o.

²⁶ KORCSMÁROS, 1995. 56. o.

²⁷ KORCSMÁROS, 1995. 56-62. o.

²⁸ BALOGH, 52. o.

²⁹ KÁLDY-NAGY, 1985. 424. o.

³⁰ PMM, 2001. 347-380. o.

³¹ www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_52/UC_52_58

³² I. István II. decretuma 18. articulus. Közli: BOLLA-ROTTLER, 1988. I. 17. o.

³³ I. Lajos 1351. évi decretuma 6. articulus. Közli: BOLLA-ROTTLER, 1988. I. 217. o.

³⁴ PMM, 2001. 418-426. o.

³⁵ PMM, 2001. 390. o.

³⁶ PMM, 2001. 418. o.

³⁷ SZAKÁLY, 1995. 8. o.

³⁸ KÁVÁSSY, 1991. 128. o.

³⁹ DÓKA, 1977. 7-19. o.

⁴⁰ DÓKA, 1977. 10. o.

⁴¹ DÓKA, 1977. 11-12. o.

⁴² DÓKA, 1977. 12. o.

⁴³ DÓKA, 1977. 12-13. o.

⁴⁴ KÁVÁSSY, 1991. 131-132. o.

⁴⁵ ZALABAI, 79-80. o.

⁴⁶ DÓKA, 1977. 14-17. o.

⁴⁷ DÓKA, 1977. 13-14. o.

⁴⁸ HAICZL, 1932-33. 29-30. o.

⁴⁹ MAGYARORSZÁG KÉPEKBEN, 1870. 2. k. 53-54. o. A "V" római szám tévesen szerepel a feliraton

a "D" helyett. Haiczl Kálmán a helyes évszámot, 1571-et tünteti fel Léva város történetéről készült munkájában.

⁵⁰ ZALABAI, 1984. 83. o.

⁵¹ MRT 9. 1993. 545. o.

⁵² [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 76/UC 76 : 10 \(b\)](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_76/UC_76%3A10_(b))

⁵³ OL NRA fasc. 279.55. Közli: HAICZL, 1933. 59. o.

⁵⁴ SZOMBATHY, 1986. 157-158. o.

⁵⁵ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 100/UC 100 : 52 \(a\)](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_100/UC_100%3A52_(a))

⁵⁶ BALOGH, 66-68. o.

⁵⁷ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 159/UC 159 : 42](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_159/UC_159%3A42)

⁵⁸ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 86/UC 86 : 41](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_86/UC_86%3A41)

⁵⁹ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 86/UC 86 : 42](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_86/UC_86%3A42)

⁶⁰ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 5/UC 5 : 19](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_5/UC_5%3A19)

⁶¹ BOROVSZKY, 351. o.

⁶² [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 48/UC 48 : 78](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_48/UC_48%3A78)

⁶³ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 48/UC 48 : 79](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_48/UC_48%3A79)

⁶⁴ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 98/UC 98 : 15](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_98/UC_98%3A15)

⁶⁵ DANIS, 2005. 10-11. o.

⁶⁶ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 48/UC 48 : 81](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_48/UC_48%3A81)

⁶⁷ [www.arcanum.hu/mol Urbaria et Conscriptiones/REGISTRATA/UC 48/UC 48 : 82](http://www.arcanum.hu/mol/Urbaria_et_Conscriptiones/REGISTRATA/UC_48/UC_48%3A82)

⁶⁸ BOROVSZKY, 351. o.

⁶⁹ UNGNÁD, 1986. 27-29. o., 63. o., 108. o.

⁷⁰ KORCSMÁROS, 1995. 38-41. o.

⁷¹ KORCSMÁROS, 1995. 54. o.

⁷² BALOGH, 25-54. o.

⁷³ DERECSKEI, 1561. 72-73. o.

⁷⁴ BALOGH, 57-64. o.

⁷⁵ CSÁKY, 2003. 201. o.

⁷⁶ WIKIPÉDIA

⁷⁷ ZALABAI, 1984. 70-92. o.

SZŰK BALÁZS

Ének a Halott Vizekről

Zöld erdőben, zöld mezőben
Sétál egy madár,
Halott szárnyal
Halott tollal
Elveszeten jár,
Elveszeten jár.

Elfutottak szarvasaink
Álmunk berkéből,
Nem isznak már
Csepp borjaink
Patak vizéről,
Patak vizéről.

Jaj, ha futok,
Jaj, ha én is,
Ki szánja majd virágaink,
Patak vizét is,
Ki fürösztí könnyeiben
Madár szívét is.

CSÁKY KÁROLY

Játék igenévvel II.

forgósélben
nem forogni
szétszórtan is
együtt lenni
lehajolni
égig érni
 eget s földet
tapintani
Isten arcát
porba írni
abból lenni
azzá válni
lélelben is
teljesedni

(2011. szeptember 9.)

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

A RIDEGVÁRI HARANGOK

X. Y. községben, nevezzük Melegfalvának, Ábris és Leó számítottak a barátság mintaképének. Pedig élt itt más igaz barát is, továbbá jó szomszédok, jó boltosok, jó gazdák, akikről mind-mind példát lehetett volna venni, ha ismerik. De nem ismerték. Sem a falut, sem a lakóit olyan eldugott, istenhátamögötti vidéken éltek, éldegéltek egymás mellett sok-sok éven át, amíg... Nos igen, amíg egy reformhullám át nem csapott a községen. Ekkor fokozatosan leépítették az iskolát, postát, pékséget, varrodát és más, munkát és szolgáltatást nyújtó intézményt, mely minden település fennmaradásának egyik biztosítékát képezi. Erre, aki tehette, lelépett, elsősorban a fiatalok, hogy másutt, kevésbé ellehetetlenült vidéken kezdjenek új életet. Ezek közé a *lelépők* közé tartoztak Ábris szülei is. A fiú apja pék volt, az anya vasúti pénztáros, akik munkaerejük teljében maradtak kenyér és pénz nélkül.

– Hogy a kutya úristenit ennek az MSZP-és kormánynak!

Mártonné és Ábris is megrettenve bámult a kidolgozott izmú, jámbor mesterre. Nem csoda, hisz türelmes, templombajáró ember volt, akit még soha senki sem hallott káromkodni... mostanig. Az anya egy kukkot sem szólt, naná, hisz ő is érintett volt a dologban, így Ábrisra hárult a feladat, hogy megnyugtassa őket valamiképp.

– Ne szívjátok mellre. Elmúlik. Most beborult az ég, de holnap, holnapután megint kiderül, csak ki kell várni, ez ilyen egyszerű. Meg aztán, tudjátok, nem csak az ördög, isten sem alszik ám, és aki hisz őbenne, azt sohasem hagyja magára.

Hirtelen megtorpant. Micsoda elcsépelte, semmitmondó frázisokat hord itt össze, az áldóját!

– Igazad van, meggyőztél – vett erőt magán az amúgy okos, energikus Mártonné. – Hajszára ezt mondta a plébános úr is nemrég.

Rá két hétre azonban már ríttak is, amikor hirtelen elhunyt a családfő egyetlen bátyja, a korán megözvegyült Aladár. Így kerültek a városba, Aladár elárvult házába, amit, más rokon nem lévén, mindjárt meg is örökölték Mártonék.

– Öröm az ürömben – vigasztalta meg a férjét Mártonné. – Én nagyon sajnálom a bátyádat, viszont két legyet is ütöttünk egy csapásra: mi munkát, Ábris lehetőséget kap ahhoz, hogy megalapozhassa a jövőjét. Csak a derék pékmester lógatta az orrát továbbra is letörten.

– Ti még nem is sejtitek, mit veszíttek ezzel a faluval, mert ez a falu édenkert volt, csak ti még nem tudjátok. Na és a föld... Hun kapok én egy városban ilyen udvart, háztájít, mint az enyém, gyerekek? Sehun sem, nem szólva ahhoz, hogy én itt is születtem. Márpedig az ilyesmit nem igen felejtí el az ember, ugyebár?

Hasonlóképpen érzett a nem kevésbé jámbor, bár jóval gyengébb fizikumú Ábris is, aki leginkább a barátjától vált el nehezen, ezért az utolsó nap előestéjén végig Leó kíséretében búcsúzkodott a falutól. Sorra látogatták meg a barátokat, ismerősöket, mindenkit.

– Kötöttem neked egy meleg gyapjúsálat – ajándékozta meg a keresztanyja könnybe lábadt szemekkel. – Ó, édes Ábriskám, mikor látogatsz meg újra bennünket?

– De hiszen még el sem mentem, keresztanyu – nevetett a harmadéves gimnazista.

– Aztán vigyázz a jányokkal! – intette óvatosságra Kis szomszéd. – Ezek a városiak hamar jégre viszik ám a magadfajta legénykét.

Mindenki adott, vagy mondott valamit, már ahogy szokták Melegfalván ilyenkor.

– Gyerünk a hegyre! Tőle még el sem búcsúztam – húzta a hegy felé Ábris a barátját.

Ez volt a legeslegkedvesebb tartózkodási helyük, ahova, a telet kivéve felkaptattak minden évszakban. Mindketten imádták a természetet: a sudár fenyőket, a balzsamos levegőt és az égig érő sziklafalakat. Leheveredtek egy árnyékos fa tövébe, és gyönyörködve hallgatták a madarak énekét.

– Végül is mi lesz, ha jövőre kijárod az agyaldát?

- Még nem tudom – gondolkozott el a magas homlokú, szelíd tekintetű Ábriska. – Talán pap, még nem döntöttem.
- Miért éppen pap? – ütődött meg a keménykötésű, barna szemű jó barát. – A múltkor még orvosnak, azelőtt meg erdésznek készültél.
- Mert ez a hivatás passzol a természetemhez legjobban. Tudod, én hiszek istenben, és inkább a szegények, elesettek, mint az erősek ügyét szeretném szolgálni.
- Szép szavak. Én is, de Biblia nélkül, ami mindig megalkuvóvá és puhává teszi a hívőket. És ez baj, mert a jót nem elég csak akarni, kitartás, keménység is kell ahhoz, hogy valóra válthassuk az álmokat. Sőt, tovább megyek, még ennél is több, barátom: pénz, hatalom, szerencse.
- Kitartás igen, pénz, hatalom viszont annál kevésbé. Jézusnak sem volt hatalma, mégis segíteni tudott mindenkin – válaszolta Ábris csöndesen.
- Majd elválik, Ábris, elválik, most azonban menjünk vissza a faluba, mert mindjárt sötét lesz.

Az új ház tényleg szerényebb volt az elsőnél: két-szoba konyha, miniatúr udvarral és semmi kamra, kert vagy efféle.

- Nem baj, legalább könnyebb rendben tartani – látta meg egyből ennek is az előnyét a pozitív gondolkozású Mártonné.

Az apa savanyúan hallgatott, s csupán titokban sóhajtozott a melegfalvi falusi ház után. Különösen a méhkasokat és az öreg diófát fájlalta, ami alatt olyan jókat lehetett pipázni és olvasni. Mert azt is szeretett ám Márton úr, különösen a bibliát, ezért ugyancsak tűzbe jött, amikor megtudta, milyen hivatást választott magának Ábriska.

- Stramm fiú vagy. Egyet is értenék a terveddel, ha nem lenne ez a kötelező papi nőtlenség. Te... te nem akarsz gyereket? Igaz – villant eszébe –, a te ük-, vagyis az én dédapám is tisztelendő volt valamikor.
- Komolyan? Illetve várjunk csak! – hökkent meg a fiú hirtelen. – A katolikus papok nőtlenek! Hogy születhetnél akkor meg te is, én is, hacsak nem házasságon kívül születtünk.
- Hát csak úgy, hogy kiugrott, mindenestre én százszor meggondolnám, mielőtt ilyen áldozatot hoznék a hitemért.
- Bocsánat! – szólt közbe az anya kedvetlenül. – Engem meg sem kérdeztek?
- Dehogynem – puszlta meg az anyját tisztelettel Ábriska. – Neked mi a véleményed a tervemről?
- Csak azt, hogy bolondság. Isten látja lelkemet, nem akarom én az egyházat meg téged sem bírálni, de ha bevallom, hogy szeretnék egy unokát, azzal mindent megmondtam.

Eltelt egy év. A fiú színjelessel érettségizett, s mivel azóta sem gondolta meg magát, beiratkozott a budapesti teológiára! Szülei mit tehettek, ráhagyták. Ha ez a vágya, tanuljon. Ők figyelmeztették, a többi Ábris gondja, felelőssége. A fiú szorgalma itt is meghozta a gyümölcsét: kitűnő eredménnyel végzett, végül ugyanennek a példás igyekezetnek a jutalmául odahelyezték, ahova kívánta, nevezetesen X. Y. városba. Eddig minden pontosan úgy történt, ahogy eltervezte. Csak X. Y. – nevezzük Ridegvárnak – ne lett volna olyan zárkózott. Képzeljünk el egy szolid, erősen józan életvitelű városkát. A lakóházak, üzletek egy kaptafára szabott skatulyák, semmi dísz, fantázia, az emberek csöndesek, talán túlon túl is csöndesek, mert itt bizony senki sem dorbézolt, nyafogott vagy tüntetett, csak bezárkózott a házába, és élte a maga külön életét. Pedig hej be sokan panaszkodhattak volna, amikor a gazdasági válság végigsöpört a világon. Több bank, üzlet és cég is tönkrement, s egyre több ember került az utcára. Na és mit tehet ilyen helyzetben egy lelkipásztor? Lelket önt a hívekbe, és megpróbál mindenkit összefogásra sarkallni.

- Vegyetek példát a zsidókról! – prédikált az immár férfivá érett tisztelendő. – Náluk az a tradíció, és milyen szép tradíció, hogy egy gazdag izraelita sohase hagyja sorsára a nála szegényebbet.
- Jaj, ezt elszúrta! – döbönt belé a felismerés. Még a végén azt hiszik, a zsidókat pártolja. Ez véteknek ugyan nem vétek, de annál durvább taktikai hiba, ha számításba veszi, milyen sokan zsidóznak megint mostanság.
- Nem azért mondom, de ami igaz, az minden körülmények között igaz: a szegények istápolása mindnyájunk kötelessége. A zsidók...

Passz, ezt a témát inkább máskorra halasztja, ha nem akarja, hogy egyenként szállingózzanak ki a templomból – bámult egy középkorú kereskedő után, aki éppen akkor lopódzott ki nagy sietve.

– Tisztában vagyok vele, hogy egyikünknek sem könnyű, de vannak nálunk elesettebbek is, nemde bár – fújta ki az orrát, majd akkorát tüszentett, hogy zengett belé a ridegvári nagytemplom. – Ó, istenkém, még ez is ráadásul! Legalább a parlagfűtől kímélnéd meg a szolgádat!

A hívők faarccal hallgatták végig a tisztelendőt. Amúgy elég kevesen jártak templomba, akkor is csak vasárnap, még kevésbé Mártonhoz, aki nemcsak megértést, de tetteket is kért a hívőktől. Ábris nem adta fel. Tény, hogy ma még magukba forduló, passzív emberek, de idővel biztosan megnyílnak, és kiszállnak az elefántcsonttornyukból, ahonnan mindeddig még a napsugarat is száműzték.

Tévedett. Még sokáig nem tárták ki a szívüket, miközben a gazdasági válság mellé lassan természeti csapások is sorakoztak. Az egyik évben ismeretlen influenzavírus támadt a világra, ezt követte a szárazság, aztán a földrengések, áradások...

– Szálljatok magatokba, testvérek! – fújták meg a riadót a papok a szószékekről. – Az Úr most megpróbál bennünket, azért ne féljete, mert meg is ment azonnal, ha mostantól kezdve Isten parancsolatai szerint éltek és dolgoztok.

A szentbeszéd két irányba hangolták a hívőket. Egyeseket megtérített, többeket azonban inkább felpaprikázott, mert mi az, hogy Isten parancsolatai szerint éljenek és dolgozzanak. Mindenki úgy él, ahogy jónak látja, és ebbe még az Isten sem szólhat bele. Ridegvár kivárt, magyarán hallgatott. Meghallgatták az igét, és ennyi; még azt sem lehetett sejteni, mi a véleményük arról, amit hallottak.

– Mennyivel másabb itt a nép, mint Melegfalván! – sírta vissza Ábris a régi szép időket. – Bizony igazad volt édesapám, „az a falu édenkert volt”, csak akkor mi még nem tudhattuk”. Hát most tudjuk, megtapasztaltam.

Később még keserűbben fakadt ki.

– Úgy érzem, mintha kőszobroknak beszélnek. Nyilván sokkal több hasznomat vennétek, ha orvos, erdész vagy pék lennék, mint te, édesapám. Tudod, mit? Vegyél magadhoz inasnak – ajánlotta félig komolyan, félig tréfásan. – Én kitanulok péknek, te nyitsz egy boltocskát, és fűtülünk a gazdasági válságra.

– Ugyan, ne viccelj! – csiklandozta apját a nevetés. – Különb is ez így volt megírva, és ha hátra nézhetsz is, már csak előre mehetsz ezentúl.

– Nono, szerintem még visszafordulhatsz! – csillant fel felesége szemében a reménység. – Sőt: vissza *kell* fordulnod, amennyiben beláttad, hogy rossz irányba indultál. Pillanatnyilag pap vagy. Rendben van. De ha úgy érzed, Istent reverenda nélkül is lehet szolgálni, ugorj ki minél hamarabb belőle. Legalább is én így tennék, és hidd el nekem, nem te lennél az első és utolsó, aki ilyesmire „vetemedik” – látott bele a fiatalember lelkébe.

A lelkipásztor arca hol kipirult, hol elsápadt.

– Jaj, jaj, jaj, ez egy kicsit erős, anyukám, hiszen még bele se melegedtem ebbe a palástba.

Egyelőre persze még nem döntött, mert még csak nyalogatta a sebeit, így teremtett lélek sem sejtette, milyen irányba fordulhat még a lázadása, keserve. Kivéve az anyját és még valakit: Gáspár Dömötört, a rücskös arcú, öreg sekrestyést. Ez a férfi szolgált legrégebben a plébánián, mert már gyermekként is itt ministrált, amíg fel nem cseperedett, hogy utána sekrestyéssé léptessék. Azóta itt szolgál Ábrishoz hasonlóan nőtlenül, miután olyan csúnya és ágrólszakadt szegény volt, hogy nemcsak a lányok, de senki sem vette komolyan. Pedig az esze az vágott, mint a borotva, és dolgoz, mindenhez értő ember is volt. Olyan ezermesterféle, s csupán a piszkos anyagiak miatt nem tanulhatott tovább sohasem. A tisztelendő úr azért így is nagyra becsülte, egyébként sem illik, ugyebár, isten teremtményét lenézni. Csupán egy dolog zavarta: miért tekinti fiának az egyházfi? Amikor először kérdezte, Dömötör előhúzott tárcájából egy régi fényképet.

– A fiam! – csókolta meg a fotót áhítással. – Öt évvel ezelőtt költözött össze egy kurvával.

Ábris megnézte a képet, és igencsak elámult, amikor felfedezte, mennyire hasonlít rá a kis Dömi.

– Micsoda véletlen! Valóban pont olyan, mint én vagyok.

– Nem *olyan*, az is vagy szőröstül-bőröstül – ölegette a sekrestyés könnybe lábadt szemekkel. – Lám, nem hiába imádkoztam Istenhez, mert ismét visszaküldött hozzám, fiacskám.

A plébános ráhagyta, és sehogy sem tudta eldönteni, normális az öreg vagy valami mégis lehet a dologban: szimpla véletlen, reinkarnáció vagy ilyesmi. Katolikus szemmel nézve ugyan számárság, de annyi vallás, hit közül, ki állíthatja teljes tárgyilagossággal, hogy az övé az igazi. Szó se róla neki bizony illene, végül is plébános a csudába, néha mégis elfogta, igen, még őt is megszállta a kételkedés szelleme. Mea culpa, mea

maxima culpa! Még az is megfordult a fejében, hogy Dömötör hithű buddhista, amit pusztán azért titkolgat, hogy megtarthassa állását a templomban.

– Bocsáss meg, nagyot vétkeztem, de amint látod, a tékozló fiú mégis hazatért.

Viszonozta az ölelést, és belement a játékba. De vajon jól teszi? Nem kellene mégis elárulni, valójában mit gondol? Vajon milyen folyamatok zajlanak le egy ilyen értelmes, ám zavart (?) ember lelkében, agyában, hogy a saját papját is fiának tekinti? De volt itt más is, amit nem értett. Amellett, hogy okos volt, minden vele kapcsolatos bajt megérezett, mint bizonyos állatok a földrengést, ezért bármi gondja-baja volt, kedvetlen vagy éppen szomorú, az öreg már meg is kérdezte: hol szorít a cipő, fiacskám? Szóval rejtély volt, aztán lassan-lassan ezt is megszokta. Hiába, nagy az isten állatkertje, és abba sokféle állat belefér. Azért mégis csak meghökkent, amikor egy nap így szólt hozzá Gáspár Dömötör:

– Kérlek, ne gyötörd fölöslegesen magadat! Törődj bele, hogy nem segíthetsz mindenkin, főleg ha ő sem akarja.

– Fején találtad a szöveget, sekrestyés! De várjunk csak: ezt most ugyan bizony mért mondod, azonkívül miből látod, hogy engem pont ez bánt mostanság!

– Hát... Benne van a szemedben.

– Érdekes. És mit látsz még benne, például most, barátom?

– Szomorúságot. Nagy, nagy szomorúságot – nézett a sekrestyés a tisztelendő szemébe. – Azt hiszed, elhagytak, beleértve...

– Beleértve?

– Istent is.

A tisztelendő még jobban elámult. Ez a jámbor atyafi nemcsak a szemébe, a szívébe is lát valahogy.

– No, ez az egy azért nem igaz – füllentette könnyedén. – Az viszont igen, hogy borzasztó egyedül érzem magamat. Csak beszélek, beszélek, de hogy hisznek is nekem... Az már egészen más kérdés. Érzésem szerint senki, pedig én, Isten a tanúm, mindenkinek jót, csakis jót akarok. Igaz, jót *akarni* könnyű, *cselekedni* nehéz, de még ezt sem tehetem, ha senki sem kér belőlem... Furcsa, milyen közlékeny lettél egyszerre, Ábriska! – csodálkozott most már magán is az újdonsült plébános. – És pont a sekrestyésednek öntöd ki a szívedet?!

– Dehogynem kér! – tiltakozott az egyházfi. – Téged szeretnek, még ha el is zárkoznak előled néhányan, és ami most nem sikerült, később még sikerülhet, ha kitartasz. Csak az a nagy kérdés, megbékélsz-e utána.

– Már miért ne békélnék? Ha az ok megszűnik, az okozat is, légy nyugodt.

– Akkor jó. Nem tudom, mi az az izé... okozat, de ha tényleg megnyugszol, imádkozni fogok azért, hogy segítőtársakra találhass.

Hogy ezen konkrétan mit értett, a lelkipásztor nem tudta, de nem is firtatta. Tény az, hogy nem sokkal ezután különös események dúlták fel Ridegvár nyugalmát.

Piroska néni vállán nyolcvanöt év súlyával, gondterhelten tért egyik este nyugovóra. Nem csoda, ultimátumot kapott a tanácstól, – na, most önkormányzatnak becézik –, hogy ha nem kaszálja le kertjében a parlagfűvet, tizenötezer forinttól öt millió forintig büntetik. Piroska néni szeme majd kisült a szégyentől. Hosszú életében még egyszer sem marasztalták el amiatt, hogy hanyag gazdasszony. Amit kellett, elvégzett, még jobban is, mint elvárták. De hát az öregség...! Nem bírta már a munkát a ház körül. Legutoljára két éve serénykedett a kertjében: gyomlált, palántázott, öntözött, de már az idén örült, ha megfőzhetette az ebédjét. Gyerekei, unokái elhagyták, pontosabban nem törődtek már vele, sem a kertjével, házával. Pedig arról már hulladozott a vakolat, és az udvarát, kertjét is belepte a csalán, parlagfű.

Evett pár falatot, aztán eltette magát holnapra. De csak forgolódott, forgolódott anélkül, hogy álom jött volna a szemére. Egyfolytában azon rágódott, hogy lejárt a határidő, reggel jönnek kényszerkaszálni. Jaj!

– kapott hirtelen a szívéhez. Már megint hogy kalapál! Csak nagyobb baj ne legyen belőle, mert még telefonja sincs, hogy hívja a mentőket. Éjfél tájt furcsa berregést hallott a kert felől. Mi ez? Tolvaj? Nézzük meg gyorsan, ki jár itt! Izgatottan osont az ajtóhoz, lenyomta a kilincset. Nem nyílt ki. Ekkor ijedt csak meg igazán. Ez a tolvaj bezárta a házába! Így persze háboríthatatlanul végezheti a dolgát odakint. Csupán azt nem értette, miért kell ehhez ekkora zajt csapnia – találgatta magában. Hát azért nem, mert

mégsem tolvaj a nyavalyás! – ütött a homlokára hirtelen. Vagyis nem lehet más, mint a trottyos Koós szomszéd, aki a parlagfű miatti mérgeiben (biztosan ő jelentette fel emiatt) miszlikbe akarja vágni a kulipintyóját.

– Segítség!

A zaj megszűnt, de elhallgatott Piroska néni is. Nem okos dolog ám újat húzni egy ilyen megvadult bakkecskével, hacsak nem kockáztatja meg, hogy bejöjjön, és ő hallgattassa el örökre. Rövid csend, aztán folytatódott a berregés. Kilesett az ablakon. Az udvaron senki, a kertjébe meg amúgy sem láthatott. Visszafeküdt az ágyába, és egy pohár vízbe cseppentett néhány Herzpflege szívceppet. Amint megvirradt, újra megpróbálkozott az ajtóval. Engedett, végre megnézhetette, mi történt. Valaki bevakolta a ház falát, és, szinte alig hitt a szemének, kigyomláta a parlagfüvet a kertjéből.

Egyik nap szokatlan szélvihar söpört végig a városon, utána eleredt az eső és meg sem állt mindaddig, amíg el nem árasztotta a fél várost. Következménye több volt mint siralmas. A vályogházak egy része beomlott, a vizesárkok kiöntöttek, utcák, kertek, pincék kerültek víz alá. Farkas adóhatósági tisztviselőnek szép erős háza volt, mely vígan ellenállt mindenfajta viharnak. Mindössze két cserép mozdult el a helyéről. Ezt is akkor vették észre csak, amikor elkezdett beázni a plafonjuk. Nem nagy ügy, két perc alatt helyrehozható. Farkas úr nyomban fel is hívott egy tetőfedőt ez ügyben.

– Hülyének néz? – krakogott a mester a telefonba. – Két cserépért másszak fel magának egy tetőre?

A második iparost sehogy sem tudta elérni. Annyian keresték, hogy folyton foglaltat jelzett a telefon. A harmadik rögvest jött volna, ha annyit fizet, amennyi száz cserép felrakásáért járt volna.

– Próbálkozz másokkal! – tanácsolta a felesége higgadtan. – Elvégre nem kell ehhez szaktudás, bárki helyre tol nekünk két cserepet, ha szépen megkérjük.

No meg, ha nem hiányzik belőle a segítőkészség, jó szándék. Sajnos, úgy látszott, pontosan ebben szűkölködött Ridegvár, mert az egész városban egyetlen polgár sem óhajtott a meglehetősen rossz hírű ellenőr segítségére sietni.

– Nincs más megoldás, nekem kell felmásznom – adta fel végül keserűen a 99 kilós Farkas úr.

Kihozott egy létrát, és elindult lassan, óvatosan felfelé. De már az ötödik lépcsőfok után megpihent, a tizediknél elszédült, az utolsónál pedig megijedt: mi történik, ha ő most innen lepattan?

Az utcán néhány arra tévedt járókelő figyelte, miben mesterkedik Farkas úr.

– Hahó, szerencsés repülést! – göcögött egy görkorcsolyás tinédzser.

– Mész innen, te naplopó! – rivallt rá Farkas úr felesége mérgesen. – Gyere le, Berci, inkább ne kockáztass!

A férfi felnézett a tetőre, onnan az égre, mely lassan ismét kiderült, és arra a következtetésre jutott, hogy ő erre a fedélre soha életében nem fog felmászni.

– Igazad van, nem érdemes. Különben is minden cserép eltörne alattam.

– Micsoda nyuszi! – gúnyolódott egy sovány alak odalent.

– Savanyú a szőlő – tódította egy harmadik.

– Köszönöm a dicséretet – lépett Farkas úr hozzájuk, amint lemászott a létráról. – Hát csak tessék, tessék! Próbálják meg maguk is!

– Mi miért? – ütődött meg a soványabb.

– Mondjuk úgy, hogy virtusból. Mutassák meg, miszerint maguk aztán nem nyuszik. Mellesleg ön alatt biztos nem törhet el egyetlen cserép sem.

– Alattam nem, fel is mennék, higgye el, ha nem magáról lenne szó, igen tisztelt Farkas úr.

– Gondoltam. Akkor mást ajánlok. Látják ott fent azt a két elmozdult cserepet? Hozzák rendbe, és én itt helyben leperkállok maguknak kétezer forintot.

– Csak?

– Jó, legyen a duplája.

– Ezt ni! – köpött a tisztviselő elé kajánul, és fütyörészve otthagya, nyomában a többiek egy fekete szemüveges, bajszos alak kivételével.

– Ez Ridegvár! Köszönöm a segítségüket, uraim! – kiáltott utánuk keserűen Farkas úr.

– Majd én felmegyek – szólalt meg ekkor a bajszos tag, és feleletet sem várva felmászott a tetőre. – Kész, most már nyugodtan várhatják a következő zivatart.

Farkas úr és neje hálásan mondtak köszönetet.

– Tessék a négyezre! Ahogy megígértük.

– Semmiség. Ennyi munkáért nem fogadok el egy garast sem, de ha nagyon akarja, adakozhat a szegények javára.

– Adakozunk, adakozunk. Na, vegye már el, jóember!

– Hálásan köszönöm. A szegények nevében. Egyedül azt szeretném, ha maguk *személyesen* adnák át. Mondjuk úgy, hogy beteszik egy perselybe. Látják, nincs is messze a katolikus Nagytemplom. Fáradjanak oda, és a dolog el van intézve.

Hogy miért ragaszkodott ehhez a „jóember”? Fogós kérdés, aminél már csak az a fogósabb: vajon Farkas úr valóban betette azt a pénzt a perselybe?

A Rapcsányi család Ridegvár ún. felsőbb rétegéhez tartozott. Az apa bankigazgatóként, az anya jogtanácsosként kereste kenyerét, így erre a kenyérre – sok szegény családtól eltérően – akadt is mit kenniük.

– Boldog emberek! – irigykedtek sokan reájuk.

Pedig ha tudták volna, mekkora teher nyomja a szívüket! Aha, tehát betegek, cukorbeteg, rák, leukémia...! Egyik sem! Mindnyájan egészségesek voltak. Csak éppen a fiúkkal nem tudtak egyenesbe kerülni, tudniillik rendszeresen imputolt, magyarul: iszogattott a Rudika. Kezdte a gimiben, és folytatta az egyetemen, amit persze be sem fejezett emiatt.

– Valamit elrontottunk – vádolta az apa önmagát, amikor már marihuánás cigarettát is talált a fia zsebében.

– Pedig mi igazán mindent megadtunk, amivel boldoggá lehet tenni egy gyereket. Bántalmaztuk, eltiltottuk-e valamitől is valaha? Egyetlen egyszer sem. És pénze is volt a kölyöknek, külön szobája, számítógépe, tanára, miközben sok gyerek már csak egyszer eszik naponta.

– Ja – értett egyet vele Rapcsányi felesége komoran. – De a baj, megvan, és nem volna helyes, ha beletörödnénk abba, hogy kudarcot vallottunk.

– Logikus, csakhogy mit tegyünk, mert én már minden ötletből kifogytam.

– Nana, azért nem mindenből. A megoldás neve dr. Barabás.

A felsőbb körökben is tekintélynek örvendő bankember úgy felszisszent, mintha a tyúkszemére lépett volna valaki.

– De hiszen ő drogosokat, alkoholistákat gyógykezel. Jó, megengedem, bizonyos szempontból Rudi is... Ki van zárva, én... én nem fogom, nem akarom hírbe hozni a családot.

Egyik este feldúlt arccal sompolygott haza Rudika.

– Sziasztok! – dűnnyögte oda a tévé előtt ücsörgő „ősöknek”, azzal már tovább is állt volna, ha a jól fésült, hűvös modorú apa rá nem szól a fiára.

– Megállnál egy percre, fiatalúr? Beszélni szeretnék a fejeddel.

– Már megint? Nem halaszthatjuk holnapra? Most nem érzem túl jól magamat.

– No persze, gyomrodra ment a kisüsti.

– Képzeld, ma még nem is ittam egy kortyot sem, és nagyon hálás lennék, ha a jövőben... .

– Ccc, kérlek, ne emeld fel a hangodat! – emelte fel kezét szenvedő arccal az anyuka. – Először is fáj a fejem, reggel óta migrénem van. Másodszor egy jól nevelt fiatalember mindig udvariasan válaszol, ha kérdezik.

– Bocsánat! – juhászodott meg Rudika anélkül, hogy bővebben elmagyarázta volna, mi történt.

Pedig határozottan történt valami, s ahogy telt az idő, egyre több jel mutatott arra, hogy megváltozott, méghozzá előnyére a Rudika.

– Szavamra rá sem ismerem a fiamra – vidult fel fokozatosan Rapcsányi. – Már kora este hazajön, és nem érzek rajta semmit se. Holott azelőtt csak úgy bűzlött a pálinkától, vodkától.

– Én sem. És mintha a havereit is kerülné – egészítette a jogtanácsosnő. – Bárcsak tudnám kinek, minek köszönhetjük ezt a hihetetlen változást!

– Gratulálok a fiadhoz! – lepte meg Rapcsányit egyik nap a régi jó barát, aki nem volt más, mint dr. Barabás. – Nagy akaratereje van, annyi szent. Még egy-két hét, és teljesen meggyógyul. Mindenesetre nagyon jól tettétek, hogy hozzám irányítottátok.

A bankvezér hirtelen azt sem tudta, örüljön, vagy haragudjon a jó hírnek. Egy dolog mindenképpen bizonyos: sem ő, sem a felesége nem küldte terápiára Rudikát. De akkor ki, tekintettel, hogy erre maga a fiú sem gondolt mostanig?

Nos, ugorjunk vissza egy kicsit az időben! Kb. három héttel ezelőtt fekete szemüveges, bajszos polgár szólította le Rudit a nyílt utcán.

– Bocsánatot kérek, amiért zavarom, de volna egy rettenetesen nagy kérésem. Maga, ugye, Rudika, Rapcsányi Ottó igazgató úr fia.

– Az vagyok, de honnan ismer maga bennünket?

– Egyszerű: a Rapcsányi családot mindenki ismeri ebben a városban. Hát kérem, az volna a tiszteletteljes kérésem... Ó, elnézést, még be sem mutatkoztam: Wagner Richard volt közterületi-felügyelő és hajléktalan.

– Értem – kotort elő a fiatalember száz forintot. – Fogja, ez a magáé! Nem sok, de ismeri a mondást: sok kicsi sokra megy, vagy: aki a kicsit nem becsüli, a sokat nem érdemli.

– Milyen igaza van! Milyen igaza van! – törölgette szemét a hajléktalan. – Pontosan ezért kerültem én is az utcára. Nem becsültem én meg, kérem, sem a kicsit, sem a sokat, és... Hát igen, ez az igazság: mindenemet elíttam.

Hopp, egy sorstárs! Adjunk neki még egy százforintost! – süllyesztette kezét Rudika ismét a zsebébe.

– Hagyja, nagyon köszönöm, de én egészen másfajta segítségre gondoltam.

– Másra? Tán vásároljak magának egy zongorát, *Wagner* úr?

– Zongorát? – rökönnyödött meg a fekete pápaszemes. – Miért éppen zongorát?

– Csak vicceltem. De bökje már ki végre, mégis mit óhajt! Ruhát? Üdülési csekket? Pájinkát?

– Ki akarok gyógyulni a drogból és italból, fiatalúr. Csakhogy ehhez kis segítség is kellene, más szóval protekció, hogy bejussak Barabás doktorhoz, s miután az apja meg a doki puszipajtások...

– Az anyját! Honnan ilyen tájékozott, bácsikám? Még a végén kiderül, nem is közterület-, hanem detektív-felügyelő volt valamikor.

– Akkor számíthatok magára?

– Fölösleges. Kérjen időpontot tőle, utána sétáljon be szépen a rendelőjébe, és a többi már megy magától.

– Hogyha ez ilyen egyszerű lenne! – sóhajtott fel a hajléktalan. – Először is – szimatolt körbe komikusan – be sem engednének. Aztán egy terápiához csinos summa kell, és az biztosan nem rongyos 100-200 forint lesz.

– Azt hiszem, igaza van, de semmi vész, majd én beviszem a doktorhoz, aztán meglátjuk, mit tehetek.

– Épp erre szerettem volna megkérni. Hálásan köszönöm – csókolt kezet váratlanul a fiúnak. – Isten áldja meg a jóságát!

– De Wagner úr! Ne szégyenítse meg így a nyílt utcán!

– Bocsánat, zavarok? – nyitott be Rudika pár perccel később egy bozontos szemöldökű, Faludy Györgyhajú orvoshoz.

– Á, Rudika, de rég nem láttalak! Foglalj helyet, hamarosan végzek, utána elmondhatod, mi a baj.

– Semmi, nem azért jöttem, de ha nem tetszik ráérni, majd... majd később elmondom.

– Kíváncsivá tettél, talán inkább most mondd el.

A fiatalember közelebb lépett az orvoshoz, és halkán, nehogy más is meghallja, előadta a kérését.

– Kérlek, a kedvéért. Hadd lássuk azt a bácsikát! – hordozta körül tekintetét dr. Barabás. – Itt nincs. Úgy tűnik, meggondolta magát, és hazament.

– Igen, úgy tűnik. Hát akkor viszontlátásra, tovább nem is zavarok.

Az orvos szeme megvillant.

– Hohó, ilyen könnyen nem szabadulsz meg tőlem! – gondolta vidáman, nagyon jól tudván, miféle szenvedélynek hódol legjobb barátja fia is. – Nem zavarasz, sőt, kifejezetten megkérlek, vegyél részt te is a mai „szeánszon”! Biztosítalak, érdekes lesz. Nézd csak azt a szöszi, sudár lányt ott a csoport közepén! Most éppen ő fog magáról beszélni. Hallgasd meg, utána mondj te is néhány biztató szót szegénynek!

– Én? Milyen alapon, egyébként is mit értek én az ilyen kábítószeres izékhez? – szabadkozott Rudika.

Végül mégis csak ott maradt, és azontúl ő is rendszeresen bejárt az orvoshoz. Na nem Barabás, sem a saját gyógyulása, hanem csak úgy a szöszi kedvéért.

Ridegvár idegeit egy ideje megmagyarázhatatlan események borzolták. Valaki, vagy valakik hetek óta jártak-keltek a városban. Kárt ugyan nem tettek, de mindent láttak-hallottak. Szimatoltak jobbra, szimatoltak balra, belopózkodtak az udvarokba, kertekbe, és ezzel az emberek életébe, titkaiba. Ez magánlaksértés, uraim – méltatlankodtak egyesek. Biztosan Márton atya hívei, akiket folyton jótettekre ösztönöz. No de ki kérte rá? Mindenki úgy él, ahogy tud vagy engedik, és azt sem igen szívleljük, ha folyton kilesik, mikor hányszor fingjuk el naponként magunkat.

Márton atya kellemes csalódással vette tudomásul, hogy mégis csak termékeny talajba hulltak az elvetett magocskák. Egyedül arra nem jött rá, pontosan kik azok a hívei, akik missziós munkájában immár tettleg is segítik. Erre kérdezett rá közvetlen feljebbvalója, az esperes úr is, amikor magához hívatta Ábriskát.

– Lehet, hogy hihetetlenül hangzik, de nem tudom.

– Hát az meg hogy lehet? – csóválta meg fejét rosszallóan a gömbölyű hasú, kerek képű egyházi vezető. – Engem úgy tájékoztattak, hogy senki más, mint Gáspár Dömötör, a saját sekrestyésed, testvérem. Legalábbis az egyikük, mert a többi kiléte egyelőre ismeretlen. Megerősíted, vagy cáfolod?

– Dömötör bácsi? – nézett nagyot a lelkipásztor. – Aligha, pontosabban én semmit sem tudok az egésztől.

– Pedig többen is tanúsítják, és nem csak ezt. Valami olyasmit is, miszerint a jó öreg többször is fiamnak szólított.

– Előfordult, ugyanis Gáspár bácsi. . . Hogy is fejezzem ki magamat? Nem teljesen. . . normális – védekezett zavartan, és gyorsan el is magyarázta, mire alapozza a gyanúját.

– Mindegy – zárta le az eszmecsérét az esperes. – Bármelyik oldalról nézzük az öreget, mindenképpen kompromittálja az egyházat. Summa summarum: el kell távolítanunk a templomból.

A fiatalember szívére akkora kő esett, hogy majd összeroskadott alatta.

– Most mi a baj? – tűnt fel az esperesnek Ábris nyugtalansága.

– Csak az, hogy az öregnek semmi pénze, vagyona, ráadásul imádja a munkáját. Már kora gyermekkora óta ministrál, és ha most elbocsátjuk, olyan pofont kap, amitől örökre elmegy a kedve az. . . egyháztól.

– Ha kishitű, minden bizonnyal, ugyanis ez a lényeg, nem a pénz meg a munkahely. Az Úr gyakran megpróbál bennünket, de aki igazán hisz öbenne, hitében megerősödve áll ki minden tűzpróbát – oktatta ki kenetteljesen fiatalabb paptársát. – Ami pedig téged illet, javasolom, nem, mint feljebbvalód utasítalak, revideáld a módszered. Én megértem, hogy jót akarsz, de ehhez partnerre van szükségünk. Magyarán: nem tűzzelvással, hanem a hívők akaratának maximális figyelembevételével kell visszavezetnünk az eltévedt bárányokat az akolba. Ezt diktálják egyébként a demokrácia elvei is, szerelmetes testvérem.

– Már bocsánat, én talán nem így teszek? Esetleg feljelentett, panaszkodott rám valaki? – mosolygott magabiztosan Ábriska.

– Fájdalom, panaszkodott, és imádkozzunk azért, hogy erről csak te még én tudjunk, mert ha a főtisztelendő püspök úr is megtudja. . . Tulajdonképpen jelentenem kellene az esetet, de ha megígéred, hogy még ma lefűjsz mindenféle *segélyakciót*, lezárjuk az ügyet, és mindnyájan jól járunk – egyezkedett az esperes Ábrissal.

Hiába, csínján kell bánni ezekkel az atyákkal. Túl nagy mostanság a paphiány, és ha ez a kolléga is kiugrik, honnan vesz helyette másikat? Valószínűleg ezt tanácsolná a püspök is, ergo vigyázat: úgy kell tárgyalni, hogy egyik fél érdeke se sérüljön.

– Megígérem, hogyne, magától értetődik, de mégis kik és mivel vádolnak?

– Az első kérdésre sajnos nem válaszolhatok, mert a feljelentések egytől egyig anonimek. De ettől még feljelentések, melyeket kötelességünk kivizsgálunk. Na, nézzük! – pislantott az előtte fekvő írásba. – Elekes Piroska. A feljelentő azt állítja, hogy Dömötör, vagy más, a merénylő kiléte itt ismeretlen, tolvajkulccsal hatolt a házába, és rázárta az ajtót a nénire, amitől ő hajszal híján infarktust szenvedett.

– Szegény asszony! – törölte meg homlokát megcsappant önbizalommal a fiatal plébános. – De mi ebben a jótett, vagy, uram, bocsá', kirabolta volna a nénikét?

– Nem, kigyomlálta a parlagfüvet a kertjéből. A dologban azért mégiscsak lehet valami huncutság, hiszen megtehetette volna ezt nyíltan, fényes nappal is. Talán elcsent valamit a kamrából, Piroska néni mindenesetre erre gyanakszik.

– Ennyi?

– Rapcsányi Ottó. Ismered?

– A bankárt? Felületesen, ugyanis szemita, vagyis nem tartozik a gyülekezetünkhöz.

– A feljelentő szerint Dömötör összeboronálta Rapcsányi fiát egy prostituált drogossal.

– Mi célból?

– Valószínűleg nem célzatosan. Így alakult. A bankár ugyan elismeri, miszerint Dömötörnek köszönheti, amiért a fia csoportterápiára jelentkezett, de ez az affér a drogossal elég szerencsétlenül folytatódott.

– Amennyiben?

– Amennyiben Rudika feleségül akarja venni a prostituáltat. A Gici család – folytatta az esperes. – Az apa munkanélküli cukorbeteg, az anyának sok a gyomorsava. Erre mit csinál a *brigádod*? Ötven paradicsompalántát ültet Giciék kertjébe, amitől aztán mindketten még betegebbek lesznek, mint azelőtt. Ábriska idegesen feszengett, s alig várta, hogy elbúcsúzhasson a méltatlankodó atyától.

– Dömötör! – vette elő otthon még aznap a sekrestyést. – Csalódtam benned. Mondd, miért nem voltál hozzám őszinte!

A zömök, meglepően jó erőben lévő egyházi komikusan hunyorgott.

– Jaj, ne vági ilyen arcot, mert még elnevetem magamat. Pedig mindketten kihúzzhatjuk a gyufát ez egyszer.

– Fiam...

– Kérlek, ne szólíts fiadnak! Nézd, már régen be szerettem volna vallani, hogy te meg én... Szóval nem vagyunk rokonok – öntött tiszta vizet a pohárba; igaz, ezzel is sokkolja az öreget, viszont annál könnyebben válik meg tőle, amikor érdeme elismerése mellett nyugállományba helyezi. – Nem tagadom, hogy hasonlítok a fiadra, de csak hasonlítunk, ezzel vége, nincs tovább.

– Ez... ez nem igaz – dadogta a sekrestyés. – Te igenis az én fiam vagy, és az is maradsz halálig.

A plébános, mit tehetett egyebet, megint csak ráhagyta. Ha nincs kivel, nincs kivel. Egy DNS-vizsgálat ugyan mindent egyértelműsítene, de aki nem épeszű, azt nyilván még ezzel sem tudná meggyőzni.

– Jó, egyelőre ne bolygassuk, mindössze azt áruld el, miért boronáltad össze Rudikát azzal az örömlánnyal?

– Miféle örömlánnyal, és ki az a Rudika? Én... én nem ismerek semmiféle Rudikát – tette hozzá bizonytalanul.

– Hazudik – állapította meg magában a lelkipásztor; ezek szerint még az ilyen derék bácsik is rizsáznak? – Rendben, hagyjuk a Rudikát, de azt már csak bevallod, hány önkéntesből áll az... akcióbrigádunk.

A sekrestyés most még nagyobb szemeket meresztett. Így persze elég nehéz lesz kinyomozni, mi az igazság ebben a Timur és csapatára emlékeztető sztoriban. Még az is megeshet, hogy valóban vétlen a jóember, és akkor még ennél is cikisebb lesz referálnia az esperesének. Akkor tovább: küldjük nyugdíjba Gáspár Dömötört!

– Jól van, beszéljünk másról? Hány éve is szolgálod az egyházat?

– Sok. Még gyerekkoromtól, amikor ministránsnak szegődtem.

– Nagy idő, és mondd, nem fáradtál bele ennyi munkába? Hiszen akár nagypapa is lehetnél, márpedig egy nagypapa, akárhogy is nézzük, olyan, mint egy múlt századi rádió, itt recseg, ott ropog...

– Az lehet. Én nem. Én még máma is elviszek egy zsák cementet a hátamon. Megmutassam?

– Elhiszem, elhiszem – nevetett a plébános. – De akármennyire is erős vagy, az idő csak elszállt fölöttünk, és ilyenkor úgy illik, hogy átadjuk helyünket a fiataloknak.

– Hogyne! – bólogatott egyetértően a sekrestyés. – Majd egyszer, ha csakugyan eljön az ideje. Te, Ábriska – nézett hirtelen farkasszemet az atyával –, te nyugdíjba akarsz engem küldeni.

– Miért, nem mennél?

– Nem – válaszolta kurtán, ellenségesen.

– Pedig a szolgálati éveid alapján bármikor elmehetsz, és, minek is tagadjam, az esperes úr is ezt akarja.

– Mióta? Esetleg haragszik rám? Mégis mit vétettem, hogy ezzel akartok büntetni? – borult el egyre jobban a tekintete.

– Semmit. Félreérted a helyzetet. Szó se róla, itt-ott te is hibáztál. Például meg kellett volna velem is beszélned azt a humanitárius akciót. Végül is egyházi ügy, és ilyenkor nem cselekedhetünk mások megkérdése nélkül, ez, ugye, evidens.

– Ha te mondod, hanem nyugdíjba akkor sem megyek, tisztelendő úr. Inkább...

Kicsit megállt, eltűnődött, majd így folytatta.

– Inkább kilépek, és máshova megyek dolgozni.

– Rossz döntés. Kérlek, gondold át még egyszer, ami pedig az emberek támogatását illeti, azt bízd

nyugodtan ránk és az önkormányzatra. Ez nem a te dolgod, hanem a miénk, testvérem – lélegzett fel megkönnyebbülten Ábriska, az ügyet szerencsésen lezárta, referálhat a főnöknek.

Gáspár Dömötör szavának állt, felmondott. Ellenben másutt dolgozni már nem akaródzott az öregnek. Egyedül élt, így senkinek sem tartozott magyarázattal. Azért a templomot sem kerülte, és ugyanúgy ellátogatott a misékre, mint sekrestyés korában.

– Jól vagy? Nincs szükséged valamire? – puhatolódzott lelkiismeretfurdalástól gyötörve hébe-hóba a tisztelendő.

Dömötör feleletre sem méltatta. Haragudott rá, csalódott benne? Nem nyilatkozott. Egyedül a szeme vádolt vagy könnyezett. De akkor is csak lopva, csöndesen, amikor Ábrison felejtette időnként. Annál elégedettebb volt viszont az esperes.

– Laudetur Jesus Christus! Örülök, hogy megértetted, mi egy katolikus pap dolga. A kutya ugat, a zenész zenél, a politikus politizál, mi pedig Isten igéjét hirdetjük. *Ennyi*. Nem több és nem is kevesebb, mert ez a mi dolgunk, drága testvérem.

Márton atya nyugalmát azonban ez a dicséret sem billentette helyre sokáig. Ez a Dömötör, ez a Dömötör...! Miként tegye jóvá, amit elkövetett ellene? Amíg ezen morfondírozott, töprengett, újabb meghívást kapott *feliülről*, ám ezúttal a polgármester hívatta magához.

Fekete, hosszú haj, markáns arcvonások, rekedtes hang, könnyed járás, mozdulatok. Ez volt Pataky polgármester. Az ilyen típusra szokták mondani: fess férfi, akár színésznek is beválna. Nos, nem vált be. A Színház- és Filmművészeti Egyetemre ugyan bejutott, de már az első év után kirúgták. Erre olyan lóra nyergelt át, ahol sikeresebben kamatoztathatta tehetségét: felcsapott politikusnak, hogy pár üggető kör után polgármesterré válasszák. (Szegény Pataky! Csak polgármesternek? Hát... nem lehet mindenki Arnold Schwarzenegger, még kevésbé Ronald Reagan. Bár ki tudja, még ez is bekövetkezhet idővel!)

– Dicsértessék! Örülök, hogy megismerhetem. Már olyan sok szépet hallottam önről, hogy személyesen is meg akartam ismerni.

Hízogó bevezetés, ami persze semmit sem változtat a lényegen, mely szerint nem úgy végzem a munkámat, ahogy ő és a város elvárja. Utána elővesz egy csomó feljelentést, azzal megismétlődik az esperesnél ismert színjáték – szorongott a tisztelendő, mert ugyan mi másért rendelte volna magához. A polgármester percekig licsegett-locsogott (pontosabban lamentált) anélkül, hogy rátért volna a lényegre. Mellette korosabb, ősz halántékú ember, a város egyik alpolgármestere jegyzetelt.

– Szóval akad itt bőven hiányosság, aminek legfőbb jellemzője a közömbösség. Holott a mi munkákhoz hit, meggyőzőerő és kreativitás szükségeltetik. Vagyis csupa olyan karakterisztikum, ami önt minősíti. Így van, alpolgármester úr?

– Így, polgármester úr.

– Ebből kiindulva elhatároztuk, hogy a jövőben csakis ilyen elemekkel dolgozunk, azaz szétválasztjuk a bűzát a pelyvától. Aki megfelel, marad, aki nem, hasznosabb munkatársra cseréljük. Mi, az önkormányzati tisztviselőkkel egyetértésben, önre szavaztunk.

– Megtisztelnek – érzékenyült el a lelkipásztor, aki egész más fogadtatásra számított. – De miből következtetik, hogy én alkalmasabb vagyok másoknál, nem szólva arról, hogy nem is dolgozom önöknek. Én, kérem, pap vagyok, nem jegyző, képviselő, vagy ilyesmi.

– Ezen ugyan nem múlik. Majd megválasztjuk, mert nekünk igenis ilyen kaliberű emberekre van szükségünk. Attól pedig ne tartson, hogy alkalmatlanabb másoknál. Hallottunk ám mi is az ön karitatív teamjéről, és aki ma egy ridegvári lakóst mobilizál, annak ugyancsak szuggesztív egyéniségnek kell lennie. Eltaláltam, alpolgármester úr?

– El, polgármester úr.

– És most konkrétan: ezennel ünnepélyesen felkérjük, kapcsolódjék be az önkormányzati munkába, ami abból áll, hogyha elindítunk egy-egy akciót, ön mozgósítja a híveket. Ez lehet önkormányzati választás, csatornázási program, szelektív hulladékgyűjtés, városi ünnepek előkészítése, közlekedési feladatok stb. Másrészt igyekszik minden lakosságot érintő kérdésről információkat gyűjteni. Ha egy utcában meghibásodik a villanyvilágítás, azonnal jelenti, ugyanígy, ha gázszivárgást, csőtörést észlel, vagy A. horogkeresztet rajzol B. boltjára.

– Köszönöm, világos – hökkent meg a horogkereszt szóra; még jó, hogy nem azt kérik, jelentse fel azokat, akik elitőleg nyilatkoznak a kormányról, polgármesterről, ilyen-olyan szervezetről, pártokról... – Csak az a bökkenő, hogy akármilyen hasznos munka is, ennyire konkrétan nem tudnék, de nem is óhajtok foglalkozni semmiféle kérdéssel. Az én asztalom elsősorban a Szentírás, aztán a templom és a gyülekezet. Ezt követik az erkölcsi normák, a szellem csiszolása, lelki vigasztalás. Engedje meg, hogy idézzem a főtisztelendő esperes úr szavait: a kutya ugat, a zenész zenél, a politikus politizál, mi pedig Isten igéjét hirdetjük. *Ennyi*. Nem több és nem is kevesebb, mert *ez* a mi dolgunk, tisztelt polgármester úr.

– Bocsásson meg egy pillanatra! Jöjjön velem alpolgármester úr!

A két férfi a szomszédhelyiségbe ballagott.

– Megértettük, és elfogadjuk az álláspontját – tájékoztatta Ábriskát a polgármester, amint öt perc körül újból előbukkantak. – Ennek ellenére kérjük, gondolja át még egyszer az érveit, utána kérdezze meg önmagát: vajon *egyedül is* ugyanannyit tehet a híveiért, a városért, mint önkormányzati képviselőként egy egész hivatali apparátussal az oldalán? A mozgósítás, konkrétumok tekintetében pedig megnyugtatom: a legtöbb problémát megoldhatja a szószékről, prédikáció formájában is. Más szavakkal ki sem kell mozdulnia a templomból, legfeljebb a fontosabb értekezletek idején. Viszontlátásra! Kérem, telefonáljon be holnap, és közölje velünk, hogy döntött!

Márton atya vegyes érzelmekkel bandukolt hazafelé a főutcán. Természetesen örült, hogy fejmosás helyett megdicsérte a város első számú polgára. Egyébiránt szívesen segítene is neki olykor egy-két tanáccsal. De csak olykor és csakis tanáccsal, vagyis ez a mindent látó-halló és erről rendszeresen referáló szerep egyáltalán nem illik az egyéniségéhez. Valahogy olyan spiclis, politikai agitátor íze van az egésznek. Abban viszont igazuk van, önkormányzati képviselőként sokkal többet tehet a hívőkért, mint ezzel az egyelőre még számára is ismeretlen karitatív brigáddal. Föltéve, hogy egyáltalán létezik.

A plébánia előtt narancssárga ingbe és bő vászonnadrágba öltözött alak toporgott. Feje kopasz, csupán a tarkóján lógott egy vékony tincsecske. Homloka közepén két függőleges vonal, ún. tilaka ívelt az orr felé, melynek végén kis levél fehérlett, eszerint Krisna-hívó az atyafi! – állapította meg a ridegvári plébános.

– Jó napot kívánok! Márton Ábris atyához van szerencsém?

De ismerős hang, és ez az arc, szem...!

– Én vagyok. Parancsolj, édes fiam!

– Én meg a Kurkó Leó, és nem parancsolok, csak kérdezem: megismersz-e még, Ábriska?

– Leó, édes barátom – ölelte át a védikus ruhában feszítő fiatalembert. – Alig ismertem rád ebben a... szerelésben. Gyere, menjünk be hozzám! Kávét? – kínálta meg udvariasan.

– Hi-hu, tilos.

– Persze, persze, majd elfelejtettem. Se alkohol, se tea, semmiféle húsféle. Akkor még szendviccse sem kínálhatlak meg, jól mondom?

– Jól. Egy kis barackot, szilvát, szőlőt azért elfogadnék, ha már mindenképp meg akarsz valamivel kínálni.

– Hozom – sietett a pap a konyhába, s már hozta is az ínycsiklandó, friss gyümölcsöt.

– Alaposan megmostad, ugyanis a tisztaság a Krisna-tudatú hívők egyik legfontosabb törvénye – mentegetődzött a hajdani melegfalvi jó barát.

– Ennyire vallásos vagy? Egyébként megmostam.

– Kösz, akkor most én következem. Vezess, kérlek, a mosdóba!

Miután kezet mosott, kért két tányérkát az atyától, és mindegyikre tett kevés gyümölcsöt.

– Ott, ahol egy személy van, mindig kettőnek kell ennie. Az első kétségtelenül Krisna, utána következünk mi, emberek. Tessék, kedves Krisna! Fogadd el, kérlek, az ételünk! Most pedig megvárjuk, amíg mindent elfogyaszt. Hare Krisna, Hare Krisna, Krisna Krisna, Hare Hare, Hare Râma, Râma Râma, Hare Hare – énekelte közben vagy tíz percig, s csak azután ült asztalhoz.

– Fura egy vallás – csóválta meg a fejét Ábriska. – Kíváncsi vagyok, hogy jutottál idáig.

– Hosszú sora van ám ennek, és nem is igen szeretek róla beszélni. De neked szívesen elmondom. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy jámbor legényke, aki azt hitte, akkor jut leginkább egyről a kettőre, ha a nagyok szolgálatába szegődik. Ma én neked, holnap te nekem – gondolta, más szóval jótett helyébe jót várj, testvérem.

– És? Rosszul számított?

– A lehető legrosszabbul, mert ez a mondás már akkor üres frázis volt, amikor erre a világra született. Így nem csoda, hogy minél jobban szolgált másoknak, annál többet kívántak tőle a gazdái. Ekkor fogta magát, és függetlenítette magát az uraktól.

– Hogy utána egy még nagyobb úr, Krisna szolgálatába szegődjék – szúrta közbe enyhe malíciával a lelkipásztor. – De miért pont a Krisnáéba? Mennyivel alsóbbrendű neked a mi világunk Ura és Teremtője?

– Nem á! – szakította félbe Leó türelmetlenül. – A mi világunk Ura a Sátán, ezt te is nagyon jól tudod, akinek viszont semmi kedvem sincs szolgálni. Krisna mindkettőjüknél nagyobb úr, és amit ő megígér, annak se Brahma, se Visnu, se Siva, se senki más nem tehet keresztbe. Namo brahmánya-devâya go-brâhmana-hitâya ca ja-gad-dhitâya krisnâya govindâya nano namah: tiszteletteljes hódolatom Krisnának, aki minden brâhmana imádott ura, a tehének és brâhmanák jóakarója, és aki mindig az egész világ javát akarja.

– Húha, ez valami szanszkrit nyelvű imádság? Aztán mit ígér nektek ez a hatalmas istenség?

– A jótett jutalmát, azt, hogy minél több jót teszünk, annál tökéletesebb létformában születhetünk újjá valahol. Az odáig vezető út persze nem könnyű, de megéri, ha végül jutalmul megszabadulhatunk a karmánktól, és léleként, Krisna mellett élhetünk egy tér és idő nélküli világban. Ennyit erről, de most már beszéljünk egy picit rólad is! Te hogy vagy megelégedve a sorsoddal? Végül is elérted, amit el akartál érni, Ábriskám?

Márton atya fáradtan nyúlt el a fotelben.

– Igen is, meg nem is. Különben mi szél fújott hozzánk ennyi hosszú év után?

– Semmi különös, csak úgy beugrottam hozzátok. Mondjuk úgy, hogy nosztalgiából, de már holnap visszamegyek a Krisna-völgyébe.

– Somogyvámosra? Híres község. Sokak szerint ilyen lehetett az éden is a történelem hajnalán. Bezzeg Ridegvár...! Itt semmi sem változott, mert ma is ugyanolyan rideg, mint húsz évvel ezelőtt, ha ugyan nem zordabb. Magammal még csak kijönnék valahogy, de már a hívőkkel...! Esetleg idővel ez is sikerül, ha majd városatyaként is dolgozom, amit maga a polgármester is szorgalmaz.

– Ismerős képlet – mormogta a Krisna-tudatú exbarát. – Fel akar használni a vén róka. És ha jól pedzem, te is őt – fürkésztetted kutatóan Ábris arcába –, bár feltételezhetően más okból, miközben azt hiszed, a kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad.

– Miért ne! Ha másokkal megesett, miért ne fordulna elő velem is?

– Hogy a kecske jóllakjék, abban nincs hiba, de hogy a káposzta is megmaradjon...? Szerintem inkább az utolsó levélíg fölfalják. Nevezetesen téged, szegény barátom.

Ábris sokáig, talán félóráig is merengett lehunyt szemmel kedvenc fotelében az ablaknál. Szülei csendben jöttek-mentek a szobában. Tapasztalatból tudták, hogy a fiúkat ilyenkor nem tanácsos zavarni. De vajon min töri a fejét ilyen feszülten? Nos, nemsokára ez is kiderült, mihelyt feltárcsázta a város első emberét.

– Halló, önkormányzat? Itt Márton Ábris atya a paplakból. Kérem, kapcsolják Pataky polgármester urat! ... Polgármester úr? Elnézést a zavarásért, csak az ön felkérésével kapcsolatban szeretnék máris válaszolni. Igen, igen... Nagyon sajnálom, de maradok a kaptafánál, vagyis nem kívánok betölteni semmiféle önkormányzati tisztséget.

Egyik nap Dömötör várt rá a templomban, még hozzá teljes liturgikus öltözékben. Most mit tegyen? Öltöztesse át, és kergesse ki a templomból? Hiszen amilyen félnótás, még rohamot kap dühében. Nem is tudta eldönteni, mit tegyen, kiváltképp, amikor másnap is megismétlődött a jelenet.

– Rossz vége lesz ennek, Dömötör. Azt, ugye, tudod, hogy illegálisan ügycödsz itt, másrészt fizetés sem jár a munkádért.

– Nem is kértem, tisztelendő úr, és aki ingyen dolgozik, arra a szabályok sem érvényesek úgy, mintha hivatalosan dolgozna. Tehát maradok, hacsak el nem kergeted az... apádat.

– Kérlek, halkabban! – nézett körül aggodalmasan a fiatalember. – Hányszor ismétljem, hogy ne szólíts legalább mások előtt apának.

Teltek a hetek, hónapok. A tisztelendő csak prédikált, prédikált anélkül, hogy bárki is jobb, segítőkészebb lett volna általa. Semmi vész! Ilyen a világ manapság. Legfeljebb kiugrok, vagy nem, csatlakozom Leóhoz,

és majd együtt imádjuk a hinduk 33 millió istenét – mosolygott tréfásan apjára, anyjára, de a hangjában végtelen szomorúság remegett.

– Jöjjön gyorsan, tisztelendő úr! – hívták egyszer az egyik közeli tanyára. – Haldoklik a Keő Karcsi.

A plébános bevágta magát a kocsiba, és húsz perc múlva már a *halott* lelki üdvéért imádkozott a viskóban. Tudniillik elkésett, kihívta hát a mentőket.

– Meghalt – jelentette ki rövid vizsgálat után a fiatal, sima arcú rezidens.

– Meg – erősítette meg a megözvegyült Keő Károlyné. – Nagyon-nagyon beteg volt. Nem bírta már a fájdalmat, és feladta.

– Ezt hogy érti? – meredt az orvos a néniére.

– Tessék, olvassa! – nyújtott át az öregasszony egy levelet.

– Michael Jackson- eset: altató-túladagolás – magyarázta a doktor Ábrisanak. – Vigyék a tetemet a kocsiba!

– utasította a két mentőst szárazon.

– Részvétem – nyújtott kezet a pap az özvegynek. – Tényleg nagy fájdalmai voltak, ismertem. Talán jobb is, hogy így történt.

Hirtelen megriadt: hiszen ez öngyilkosság, azaz bűnt követett el a bácsika, és ő, mint pap csakis elítélően nyilatkozhat az esetről.

– Viszontlátásra! Majd értesítjük, asszonyom. Velünk tart tisztelendő úr?

– Nem! – válaszolt Márton atya helyett az öreg hölgy. – Még meg szeretném beszélni tisztelendő úrral a temetést.

– Figyeljen ide, nénikém! – köhintett a tisztelendő zavartan. – Kicsit fájni fog, amit most mondok, de mi, illetőleg én nem temetethetek el öngyilkost. Az öngyilkosság bűn, Isten ellen való véték, higgye el, amit az egyház annyira elítél, hogy szentelt földet, papot egyaránt megtagad a halottól.

Az okos arcú, valaha jobb napokat látott öreg hölgy ajka fájdalmasan megrándult.

– Tudom. Szeretnék gyónni, ha nem zavarnám.

– Tessék, hallgatom.

– Isten nevére esküszöm, én öltem meg a férjemet.

Márton atyának még a lélegzete is elakadt, aztán eszébe jutott hány ember vádolta már önmagát lelkiismeret-furdalástól gyötörve, amiért nem vigyázott eléggé a rábízott betegre.

– Nyugodjék meg, ön egyáltalán nem hibás. Ön tudtommal igenis vigyázott rá. Gondosan ápolta, éjjel-nappal vele volt, egyszóval mindent megtett azért, hogy megkönnyítse férje utolsó napjait.

– Éppen ezért öltem meg. Ő akarta, és én teljesítettem a kérését.

– Csak nem...! Eutanázia?

– Eutanázia – bólintott az öreg hölgy égő szemmel, csöndesen.

– Úristen! De hisz ez még nagyobb bűn, mint... .

Ábriska néhány pillanatig nem is talált szavakat.

– Most már csak azt gyónja meg, miért árulta el a titkát nekem is?

– Azért, hogy eltemesse a férjemet, aminek ilyenformán semmi akadályja. Én, kérem, vallásos nő vagyok, ha nem is járok templomba, és semmiképp sem venném a szívemre, hogy a hallgatásom miatt ne üdvözüljön a Karcsika.

– Deus meus, ez nehéz lesz – szorította kezét dobogó szívére. – Az egyház szemében Keő úr mindaddig öngyilkos, amíg nem árulom el az igazat, röviden: nem temethetem el a férjét sem. Ha viszont bevallom, megszegem a gyónás titkát, és ezzel magam is vétkezem, ráadásul önt is azonnal sirtre vágják, asszonyom.

– Hát akkor ne vallja be, és temesse el titokban, *tanuk nélkül* a férjemet. Ez csak nem bűn, és nem is kívánom ingyen, főttisztelendő úr – sietett az asszony egy ódivatú kasztnihoz, és kihúzott belőle egy gyönyörű nyakláncot. – Tiszta arany, kb. 100 000 forintot ér. Többet nem adhatok, mert ez az egész vagyonom.

– Elhiszem, éppen ezért a magam részéről nem kérek, de nem is kérhetek egy fillért sem egy *nem létező* ceremóniáért. Csupán azért imádkoznék, hogy az egész tényleg titokban maradjon, különben örökre elbúcsúzhatok a reverendámtól.

– Titokban marad, ne féljen, és köszönöm a gesztusát, de nem fogadhatom el, sajnálom. Nem vagyok én koldus, főttisztelendő úr – húzta ki magát megbántva. – Az én férjem minisztériumi tanácsos volt

valaha, és, nos igen, én sem voltam akárci. Csak hát változnak az idők, és akik akkor fent voltak, most egy-egy tanyán merengenek a régi szép időkről. Nem tudom, megérti, mit akarok ezzel mondani.

– Megértem. Akkor... akkor fizessen később, amikor több pénze lesz – mérte fel az öregasszony szobáját; irtó szegény ez az asszony, még eladni sem tud innen semmit sem. – Addig is küldök egy kis tejet, konzervet, krumplit, effélét, ha megengedi.

– Köszönöm, egyelőre van mit ennem, ne fáradjon – vált egyre visszautasítóbbá a néni. – Viszont egy napszámost elfogadnék, ha küldene. Itt a tavasz, fel kéne ásni a kertemet, de már sajnos bírom.

– Szívesen, vagy tudja, mit? Felásom én most azonnal. Nem olyan nagy kert ez, meg aztán a hasamra is ráférne egy kis testmozgás – simogatta meg enyhén gömbölyödő hasát a plébános.

– Ön? – ütközött meg az egykori nagysága. – Ön tényleg meg akar engem alázni? Még csak az hiányzik, hogy meglássa itt valaki!

– Ugyan, nem jár erre a kutya sem! Adja csak ide az ásót, hadd dolgoztassam meg egy kicsit az izmaid! Neki is fogott ásni nagy kedvvel. Egyedül abban tévedett, hogy senki sem látja, mit művel, ugyanis éppen akkor hajtott el a kocsiján a ridegfallvi levélkézbesítő. Meg is lett a foganatja, mert nem sokkal ezután azt kezdték suttogni, megzavarodott a plébános. Az még hagyján, hogy pap létére kerteket ásogat, de hogy egy volt kommunista fejesnek, az már túlmegy a jótékonykodás határán. Sőt, olyanok is akadtak, akik Ábrisban vélték felismerni azt a gyanús, mindenhova belopódzó alakot, aki jótékonyosság címén kémkedett, szimatolt mindenütt a városban jókora zavart okozván az esperesnek, polgármesternek egyaránt.

– Veszélyes fráter. Ki tudja, melyik pártnak dolgozik! – riadózott Pataky polgármester. – Ki kellene valamiképp iktatni.

– Kompromittálja az egyházat – malmozott a hasán a pufók arcú, ájtatos esperes, aki, hogy, hogy nem, azt is megtudta, milyen minőségben vett részt Ábriska a Keő Károly temetésén nemrég. – Legszívesebben kirúgnám, de abból még nagyobb galiba származna.

De már Dömötört sehogy sem tudta lenyelni.

– Maga el van bocsátva, és ajánlom, még a templom környékére se jöjjön ezentúl – kiáltott rá, amikor személyesen is meglátogatta a plébánost.

– Maga a főnök, de hogy ne is járjak többé templomba, attól az esperes úr orra fokhagymás – dühödött meg az egyébként báránytermészetű sekrestyés. – Ezt senki, érti, még ön sem tilthatja meg nekem. Kivéve Márton atyát, a teremburáját!

– Gloria in excelsis Deo! Micsoda blaszfémia! Takarodsz innen ki rögtön!

A sekrestyés segélykérően nézett Ábrisra. De az lehorgasztott fejjel hallgatott. Erre rákvörös arccal kirohant a templomból.

Ettől kezdve senki sem látta többé az egyházfit. Elhagyta a várost, vagy csak a házába zárkózott be átmenetileg? Még Ábris sem sejtette. Aztán már nem is törődött többé a dologgal, miután őt magát az... idegosztályra szállították. Valaki följelentette – sosem derült ki, kicsoda –, tény az, hogy bevitték. Kényszerzubonyban, mint egy ön- és közveszélyes örültet. A hír futótűzként terjedt el a városban, és a ridegvári polgárok végre megnyugodva hunyhatták álomra a szemüket.

A történetnek ezzel vége is szakadna, ha egy viharos tavaszi délelőtt nem bukkan fel a templomban ismét a sekrestyés. A folytatást hadd mutassuk be az alábbi újságírói tudósítás alapján!

Vihar a városban

Tegnap reggel hatalmas vihar söpört végig Ridegváron és környékén. Félreértés ne essék, voltak már eddig is viharok, melyek, valljuk be őszintén, egyre kevésbé jelentenek újságot a számunkra. Hanem a tegnapi minden eddigi fölretegen túlszárnyalt. A szél fákat tépett ki tövestől, a víz elárasztotta az utcák nagy részét, sok épület beázott, a gyengébbek helyenként be is omlottak. De kárt tett a városban maga a villám is, mely hol itt, hol ott csapott be, többek közt a patinás, közkedveltségnek örvendő nagytemplomba. Hogy hogy történhetett meg, nem értjük, miután épp a minap látták el a legmodernebb villámhárító rendszerrel. Szerencsére a sekrestyésen kívül, aki harangozás céljából sietett Isten házába, senki sem tartózkodott a helyszínen. Ezt követően órákig zúgtak-búgtak a harangok, miközben Gáspár Dömötör a torony ablakából bámult a városra. A tüzet sikerült eloltani, a szerencsétlen sekrestyés azonban sajnos bennégett.

CSÁKY KÁROLY

Ipolytölgyes szakrális emlékei

Kis falutörténet

Ipolytölgyes a folyó bal partján, Ipolykiskeszivel átellenben, a Börzsöny nyugati felén települt. Ott, ahol az Ipoly völgye kiszélesedik, s keletről termékeny teraszok határolják. Kiváló vidék ez az emberi megtelepedésre, ezért nem csoda, hogy Tölgyes lakottsága már az újkőkortól kimutatható. Pontosabban a mai falutól kissé odébb települt **Ságizsidód** falué, amelyet már 1225-ben oklevél említ. 1241-ben egyesült a tatárjárás előtt még két egymással szomszédos helység: **Ság** és **(Sági)Zsidód**. Az első Hont vár tartozéka volt, a másikat pedig a Zsidódi és a Sági nemesek birtokolták. A lakosság később, feltehetően a tatárjárás után a mai helyére települt, amely 1412-ben **Sagh alias Twlges** néven szerepelt. (Györffy, 1977:145; Csáky, 2003:48)

A régi Árpád-kori templom

Az Alsó-Ipoly mente vallás- és egyháztörténete című kiadványban olvassuk, hogy „Ipolytölgyes határában, a nagybörzsönyi templomtól alig 5 km-re tárták fel **Bakay Kornél** irányításával a szentmártoni dűlőben a Ságizsidód-Ság elpusztult középkori falu templomát.

A régészeti feltárás szerint az alapfalakat 110 cm mélyre ásták, a falak szélessége 95-120 cm, a felmenő falaké ettől kevesebb volt, hajójának belvilága 32 négyzetméter. A padlózatot a ledöngölt föld szolgáltatta, a falakat vakolták és meszelték.“ (Koczó, 1999:17) A templom valószínűleg a XII. században épülhetett egyenes záródású szentéllyel, s mellette állt a plébánia is. Hogy pontosan meddig használták a templomot, nem tudjuk. Az viszont köztudott, hogy a régi település temetőjébe a XVIII. századig temetkeztek, ám a falu mai helyén elég korán felépült Istennek új hajléka.

A falu újabb templomai

Az új település, azaz a mai falu tehát a XIII-XIV. században alakulhatott ki. A *Magyar Katolikus Lexikonban* többek közt azt írják, hogy Tölgyes „a sági Boldogságos Szűz Mária prépostság birtoka volt, majorsági épületekkel és **Szt. Márton-templommal**./.../ Mai **Szentlélek temploma 1794-ben a XIV. századi kis gótikus templom alapjaira épült**“ . (Diós, 2000:341) Érdekes adatokat közöl az *Esztergomi Főegyházmegye* című kiadvány, melyben az áll, hogy Ipolytölgyes „temploma a török időkben elpusztult, romjai a XVIII. században a falu melletti temetőben még megvoltak. Az új templomot 1700 körül építették“ . (Hegedüs-Tóth, 2000:247) Koczó József kiadványában arról olvashatunk, hogy „Az 1697. évi *canonica visitatioban* szereplő temploma a XVI. században épülhetett. Ennek helyén emelték a XVIII. század végén a jelenlegi templomot“ . (1999:39) Részletes anyagot közöl a templomról a *Pest megye műemlékei* című munka, többek közt azt, hogy „A falu régebbi templomát az 1697-es *visitatio* mint a börzsönyi (berzsényi) egyház leányegyházát említi. Kőből épült, szentélye, sekrestyéje boltozott, hajója sík mennyezetű volt./.../ 1779-ben a Batthyány-féle *visitatio* a templom homlokzat előtti tornyát, három harangot, sekrestyét, fából való karzatot, orgonát, szószéket, keresztelőkutat említi meg.“ (Dercsényi, 1958:432) Arról is olvashatunk, hogy a főoltáron, a „két apostolfejedelem szobra között“ állt a *Szentlélek eljövetele kép*. A műemlékleírásban ugyancsak szó esik *Fabricius János 1732* körül készült térképéről, melyből kitűnik, hogy a templom akkor keletelt volt.

Tölgyes lakói közül a XVII. század elején többen *evangélikusok* lettek, bár az itteni gyülekezet

csak néhány évtizedig állhatott fenn. Ismert ugyanis 1647-től és 1667-től 1693-ig az itteni katolikus licenciátusok névsora. 1737-től pedig Ipolytölgyes plébániai jogú egyház, filiája Letkés és Kiskeszi. (Koczó, 2005:34)

Mai **Szentlélek temploma** a település nyugati részén áll, közel az Ipolyhoz. **Kéthomlokzatú**, egyhahós építmény, mely jelenlegi formáját 1794-ben nyerte el. A **későbarokk templom nyugati homlokzata** felett áll a **torony**. A toronyban **három harang** lakik. A régebbiek közül csak az 1857-ben öntött maradt meg, a másik kettőt 1923-ban készítették Budapesten. A **szentély** ma a torony közelében látható. A templom másik homlokzata, a **keleti bejárati homlokzat**. Ez „*párkánnyal két mezőbe osztott, hármas tagolású barokk oromzatban végződik; benne középen ökörszem. Az oromzat alatt párkány, alatta középen szegmentíves ablak.*“ (Dercsényi, 1958:434) A főbejárat ajtaja barokk keretes, zárókövén az 1794-es évszám olvasható.

A **szentélyt** egyszakaszos **csehsüveg boltozat** fedi. **Főoltára** szarkofág idomú, „*stipes fehér-aranyra festett, copfos fa tabernákulummal*“. A fülkeajtócska közepén hosszú, korpuzos feszület, felette két angyalfej. Az oltár oromzata előtt egy könyvön nyugvó **Istenbáránya szobrot**, a tabernákulum két oldalán egy-egy fából faragott, térdeplő, korai klasszicizáló felfogásban készült angyalszobrot látunk. Fent négy (fa), az oltáron hat réz **gyertyatartó** is látható. Az oltár hátfala mögött egy régi nagyméretű **oltárkép** kapott helyet, amely a **Szentlélek eljövételét** ábrázolja. Szignója nem olvasható; fehér-arany színű keretét rozetták és girlandok díszítik. A szentély déli és északi falán ablaknyílások vannak, az előbbi falból nyílik a szószek feljárati ajtaja. A mennyezetet a **Szentlelket** ábrázoló galamb és a **négy evangélista freskója** díszíti. Ezeket **Visi Klára apáca** festette 1958-ban. Felfestette még a hajó mennyezetére az oltáron lévő angyalokat is, s képükben adatközlőm (Hegedűs János, 1937) szerint a saját portréját örökítette meg. A szentélyben áll a háromkaréjos **korpuzos feszület**, amely valószínűleg a templomépítés idejéből való XVIII. század végi fa alkotás. A misézőasztal újabb eredetű, a helybéli Nagy család készítette Nagymaroson. Két szélén három-három búzakaralász, közepén keresztalakzat látható kehellyel és szentostyáival, illetve ezzel a felirattal: „*Jézus/ örök élet/ szent kenyér*“. A diadalíven a „*Jöjj el, Szentlélek Úristen!*“ felirat olvasható. Régebben ezen állt a Jézus és a Mária Szíve-szobor is.

A szentély mögött, nyugat felé található a téglalap alakú **sekrestye** egy oldalablakkal és nyugati bejáratral. A sekrestye felett áll az egyszerű oromzattól kiemelkedő **homlokzattorony**, mindegyik oldalán egy-egy ablakkal, kettős órapárkány között. Az építmény eme részén felbukkannak középkori részletek is.

A **templomhajó** monunemtális hatású: három egyszakaszos csehsüveg boltozat fedi. „*A kettős kosáríves haránthevedereket toszkán fejezetű falpillérpárok tartják. A hajó keletei végén egy-egy tömzsi pilléren nyugvó hármas tagolású orgonakarzat, lent egy kosáríves középső és félköríves oldalárkáddal, fent középen kidomborodó falazott kő mellvéddel.*“ (Dercsényi, 1958:434) A templom orgonája eredeti. A hajónak 3-3 enyhén félköríves ablaka van, ezeket 1974-ben festett üvegszemekkel látták el. Az adományozók közt szerepel többek közt a falu lakossága, Nagy István, Simon Mária, Odila nővér, Horváth plébános, Bertók esperes és két testvér. A hajó egyik freskóján a festő Ipolytölgyes látképét s egy helybéli családot (Ormándy Kálmánt, feleségét és kislányát) örökített meg.

A diadalív mellett, a hajó déli falánál áll a fából készült, fehér-arany színű **szószek**, amelynek része az „*egyenesvonalú, sima, henger alakú kosár*“, két mezejében **domborművel**, mely a magvető és az ördögűzés jelenetét ábrázolja. A kosár felett nyitott, **koronaszerű hangvető** van, fent vázákkal és antikizáló díszekkel. A szószek közelében látható a **keresztelőkút**, amely XVIII. század eleji alkotás. Fehér-szürkés kő talapzaton hatszögű, rovátkolt pillér van, s ez tartja a széles keretű, rovátkolt medencét, tetején vörösréz fedővel. A **Feltámadt Krisztus-szobor** is e helyen van. Krisztus testét fehér takaró borítja, jobb kezét magasba emeli, a ballal fehér zászlót tart, rajta ezzel a felirattal: *Feltámadt Krisztus Alleluja!*

A diadalív másik végénél, az északi oldalon áll a **Jézus Szíve-mellékoltár**. A Jézust ábrázoló szobor egy félköríves, oszlopokkal díszített fa oltárfülkében áll: Jézus fehér ruhában, bordó palástban van, két kezével szívére mutatva. Régebben e helyen a Lourdes-i Mária szobra állt. Az északi hajófalán áll a **Mária Szíve-szobor** is. Mária fehér ruhában, fehér fátyolban és kék palástban van, két kezével közrefogva a szívét. A szobor közelében látható egy 1800 körüli, magas rúdon álló lámpás is. Ugyancsak ezen az oldalon áll a falra függesztett háromkaréjos szárégű fa **missziós-kereszt** az alábbi felirattal: „*Metsd meg*

lelkedet! Szt. Missio 1933, 1937, 1947“. Nem messzire tőle látható **Szent Rita** gipsz szobra az 1950-es, 1960-as évekből. Az egyik helybéli család vásárolta annak idején. Rita fehér fátyolban, kék palástban van, bal kezében nagyméretű feszületet tart. Lent két gyermeke öleli őt át, kezükben rózsákkal.

A hajó déli falán is helyet kapott néhány szobor. **Szent József** lilás ruhában, zöldes-barna palástban áll, jobb kezében fehér liliummal, balján a Kisjézust tartva, akinek kezében országalma van. **Szent Teréz** a szokásos rekvizitumokkal s a szokásos öltözetben látható. A kórus alatt kapott helyet a régi **gyóntatószék** s egy fa oltáron a **Fájdalmas Anya szobra**. Ez régebben a szószék közelében volt. Nagyon szép pieta-ábrázolás ez: a Szűzanya fehér fátyolban, bordó ruhában, kék palástban látható, amint az égre tekint, s jobb kezével az ölében tartott halott Jézus jobbját fogja. Háttérben a Golgota három keresztje látszik. A másik oldalon **Szent Antal szobra** áll. Antal barna szerzetesi ruhában van, jobb karján a sárga csillagokkal díszített, fehér ruhás Kisjézust tartja, akinek kezében lilium látszik.

Ipolytölgyes szakrális kisemlékei

Ipolytölgyes szakrális kisemlékei közt is ott találjuk a szabadtéri szobrokat, az emlékműveket, a barlangokat, a keresztek és a feszületeket. Ezek nagy része a tereken, az út mentén, az egyes dűlőkben, illetve a templokertben vagy a temetőben áll. Legtöbbjük anyaga különféle kő, vas és fa.

Szobrok, barlangok

A templomkertben, nem messzire a keleti főbejárattól épült fel 1974-ben, Horváth plébános idejében a **Lourdes-i barlang**. A kis építmény, melynek kétszárnyas üvegezett vasajtaja van, szobi kőből készült. A kis kőtalapzaton áll a **Lourdes-i Szűzanya szobra**. Mária imára kulcsolt kézzel látható, fehér ruhában, fehér palástban és fátyolban. Dereka kék övvel van átkötve s rózsafüzér van nála. Vele szemben, ugyancsak kőtalapzaton térdel a kis Bernadett, fején fehér fátyol, kezében rózsafüzér és gyertya. Lábánál két fehér márványtábla, mindkettőn ez a felirat: *Hálából Szent Ritának*. A Szűzanya mellett is több hátatáblát találunk, elhelyezői Máriának és Szent Ritának fejezték ki köszönetüket. A barlangban van egy horgolt terítővel leterített asztal, rajta virágok, s az imádkozók számára egy széket is elhelyeztek itt.

A faluban **Nepomuki Szent Jánosnak** is van szobra. Ez eredetileg a templom felé vezető tágas utca terén állt, s az Ipoly felé nézett. Aztán a templomkertbe került, ma pedig újra a tágas téren látható, nem messzire eredeti helyétől, s észak irányába néz. Adatközlőnk (Hegedűs János, 1937) elmondta, hogy régebben Szent János napján kijártak ide a hívek, de megálltak a szobornál akkor is, amikor a körmenet erre haladt. A virágvasárnapi egyik kunyhó a szobor közelében állt. A Pest megye műemlékei című kiadványban azt írják a szoborról (Dercsényi, 1958:435), hogy az mészkőből készült, festve van. A XVIII. századi **barokk** alkotás a falusi utca közepén áll, felirata „*Quoniam tacui. Psalm XXXI.*“ (Mert hallgat)

Amikor a szobrot a régi helyéről átvitték a templomkertbe, nem az eredeti talapzatra állították, hanem egy Letkésről idehozottra. Ez azonban félrevezethette a látogatót, illetve a kutatót is. Koczó József így írt ennek kapcsán 2005-ben: „*a /templom/bejárattól jobbra süttői márványból készült pilléren áll Nepomuki Szent János homokkőből faragott, eredetileg festett, jelenleg megkopott állapotban levő szobra. A pilléren olvasható szöveg: Ezen szobrot/ emlékül állították/ Isten dicsőségére/ KOLOS VENDEL/ és SIMON ANNA/ 1895-ben. Jobbágy János jóvoltából tudtam meg, hogy a szoborhoz tartozó eredeti pillér és talapzat több darabban a lourdes-i barlang mögött hever. A szobrot tartó oszlop Letkésről származik, a rajta szereplő nevek is letkési lakosoké.*“ (35.o.) A dedikáció és a felette lévő alkotás tehát nem volt szinkronban. Az oszlop torzóként megmaradt a templomkertben, a szobor azonban régi-új helyén áll egy kétlépcsős talapzatra helyezett, oszlopfővel díszített, téglalap alakú pilléren. A dedikáción ez olvasható: „*Nepomuki Szent János/ Készült: XVIII. sz. második felében/ Helyreállította:/ Ipolytölgyes Községi Önkormányzat/ 2007.*“ A szobor mára egyszű (szürkésbarna) lett. János papi ruhában, palástban és birétumban áll, kezében nagyméretű kő feszületet tartva. Feje körül öt csillágból álló glória van.

Hogy Ipolytölgyes jelentős állattartó, elsősorban szavasmarhatenyésztő helység volt, annak hitbéli

megnyilvánulása is van. A XIX. század elejétől áll ugyanis a faluban a pásztorok, állatok védőszentjének, **Szent Vendelnek kőszobra**. A Pest megye műemlékei című kiadvány is számontartja a mészkőből készült, eredetileg festett s kint a mezőn állt szobrot, amely magas kötalapzatán ma már a faluban látható. Közli eme kiadvány a szakrális kisemlék dedikációját is, amely így szól: „*Vannak e bar/maid fegyelmezdl/azokra és ha/hasznosak, meg/ maradgyanak/ nalad Ecclesiastici/ 7 v 24 Ao 1814*“. A szoborról megtudhatjuk továbbá, hogy annak „*felfogása, formája még barokk*“. (Dercsényi, 1958:435)

Vendelről említést tesz a falu monográfusa is, megjegyezve, hogy az ma az országút mellett található (Petőfi Sándor utca 37. számú ház, Glázer Róbert telkének kerítésében), de eredetileg nem itt állt, hanem a közös legelőként használt Csapás-dűlőben, jelenlegi helyétől 200-300 méterre. A szobor hálaadó, fogadalmi szobor, melyet egy nagy állatpusztulás (marhavész) után állítottak. A tölgyesiek ezen kívül megfogadták, hogy október 20-án, Vendel napján minden évben a templomba mennek, bűnbánatot tartanak, s a határban nem végeznek fizikai munkát. A szerző közli Ikvai Nándor tanulmányának a szoborra vonatkozó „*pontosított feliratát*“. Ebben a fentebb idézett *Ecclesiastici* szó *Eulélia s fia* olvasatként szerepel. (Koczó, 2005:32)

Mai adatközlőnk szerint Vendel szobra hajdan a *Kenderesek-dűlő*ben volt, erre mentek az állatok a legelőkre. Az 1950-es években hozták mai helyére, s Vendel napján körmenettel, papjuk kíséretében kiment a nép Vendelhez is. (Hegedűs János, 1937) Hogy még a múlt század hatvanas éveiben is jártak ide prosocióval a helybeliek, arról Bene Zsuzsanna 1961-es felvétele tanúskodik, amely a Néprajzi Múzeum fényképtárában is megtalálható (F 160349). A mára megkopott szobor egy magas oszlop tetején elhelyezett kétlépcsős talapzaton áll. Vendel bal lábát egy koronán tartja, mellette bárány, kezében hosszú bunkós bot, fején kalap, vállán köpeny látható. Fejét az ég felé fordítja. Csizmája eredetileg fekete, nadrágja zöld, köpenyének belseje téglapiros színű volt.

Ipolytölgyesen **Szent Erzsébet-szobor** is látható. Ez az 1986-ban alapított, *Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat Szent Erzsébet Otthonának* területén áll egy szoborfülkében. Erzsébet fehér ruhában és fátyolban, kék palástban, egészalakos formában látható, fején koronával, kezében színes rózsákkal. A gyermekotthonnak modern kápolnája is van.

Keresztek, feszületek

A **templomkerti kereszt**ről a műemléknyilvántartó is közöl leírást, többek közt azt, hogy az 1801-ből való, a templom főbejárata előtt áll, korpusza „*igen lágy kezelésű*“, kronosztikonos felirata pedig így hangzik: „*ECCE/NECEM/DEI*“. (Dercsényi, 1958: 435) A barnásszürke kőkereszt dedikációs oszlopa egylépcsős talapzaton áll. Az oszlopfőn, a kereszt szár alatt felfelé keskenyedő alapzat látható. A kereszt szárvégei legömbölyítettek. Kő korpusza az adatközlő (Hegedűs János) szerint már nem az eredeti. Krisztus keresztre feszített kezei a szárvégek fölé érnek. Töviskoronás feje jobbra hajlott, testét szürkés ágyéktakaró borítja, lábfejei keresztben vannak. Ugyancsak a templomkertben áll egy kőcsonton a **templom első toronykeresztje**, amely kovácsolt vasból készült díszes szárvégekkel, s 1986-ban egy vihar közben esett a földre.

A község **útmenti keresztje**, a **Rostás-kereszt** a Letkésre vezető főút bal oldalán, az egyik ház kertjében áll. A szürkés-fehéres kőkereszt (valószínűleg mészkő) dedikációs oszlopát egylépcsős talapzatra helyezték, ezzel a felirattal: „*Isten dicsőségére/ A hívek épülésére/ Állította/ ROSTÁS LAJOS/ és neje/ 1902*“. A háromkaréjos szárvégű kereszt a felfelé keskenyülő oszlopfőn áll. Az INRI-felirat alatt rozsdásodó vaskorpuszt látunk, Krisztus feje jobbra fordítva, lábszára egymás mellett vannak.

A **temető újabb központi keresztje** az 1960-as évek elején készült. Az egyenes szárvégű öntött betonkereszt nagybörzsönyi kőművesmesterek munkája. Az INRI-felirat alatt függ az ezüstözött vaskorpusz. Krisztus töviskoronás feje jobbra fordított, lábszárai egymás mellett vannak. Az oszlopon ez a felirat olvasható: „*Jézusunk/ irgamlazz a megholt/ híveknek*“.

A régi temető rész magas teraszán, ahová ma már nem temetkeznek, áll az **öregtemető központi keresztje**. A szilárd alapra helyezett egyenes szárvégű kőkorpuszos feszület talapzatlépcsőjén egy téglalap alakú oszlop látható, melynek alsó része szimmetrikusan kigömbölyödik. Az oszlopon dedikáció már nem

olvasható. A felfelé szélesedő oszlopfőn egy négyzetes nyerskő-halom látható, rajta keresztbe tett csont- és koponyaalakzattal. Efelett áll a tulajdonképpeni kőkereszt (homokkő?). A megkopott INRI-felirat alatt függ a kőkorpusz; Krisztus kezei vízszintesen szétfeszített állapotban, töviskoronás feje enyhén jobbra fordulva, lábszárai és lábfejei szorosan egymás mellé helyezve. A temetőben több régi papsírt is találunk. Itt látható például *Magasházy Károly* tölgyesi plébános süttői márvány sírmeléke (+1907), *Petrás József* szürke gránit keresztje (+1908) vagy *Bohnert Endre* ugyancsak süttői márványból készült sírmeleke (+1930). (Koczó, 2005:36-37)

A tölgyesi pincefalutól nem messzire, egy kis erdős rész közepén áll az *Acsakereszt*. A háromkaréjos szárvégű fakeresztet 1990-ben faragta adatközlőm (Hegedűs János) nagybátyja. Oszlopa téglalap alakú, rajta eme felirattal: „*A keresztfához megyek*“. Az INRI-felirat alatt ezüstözött vaskorpusz függ: Krisztus kezei függőleges tartásban, feje jobbra fodítva, lábszárai egymás mellett. Ennek helyén régebben is hasonló fakereszt állt.

Emléktáblák, emlékoszlopok, emlékművek

Tölgyes széles utcájának parkjában, közel a Nepomuki Szt. János-szoborhoz áll a **világháborús emlékmű**. Beton alapzaton három nagy kötömb látható. Az első magas, négyzet alakú kockakövekből kialakított tömbön fehér márvány emléktáblán a 18. második világháborús hős neve olvasható. A középső tömbön a 14. elesett tölgyesi neve s ez a felirat áll: „*Éltek... Hazánkért meghaltak/ 1914-1918/ A hősök emléke örökké él*“. Fent, a négy gömbön álló, téglalap alakú, szürkés gránitból készült tömbdarabon a *Pro pátria* felirat olvasható, illetve az alábbi szöveg: „*Ipolytölgyes község/ a hősök emlékére*“. Az emlékmű tetején turulmadár van. A főút melletti parkban kapott helyet a *faragott millenniumi kopjafa*, rajta ezzel az évszámmal 896/1996. A templom főbejáratának bal oldalán látható a magyar címeres, fehér márvány **millenniumi emléktábla** eme felirattal: „*A millennium emlékére/ készítette/ Ipolytölgyes Község Önkormányzata/ 2001*“.

Irodalom, forrásmunkák

BAKÁCS ISTVÁN

1943 Hont vármegye középkori egyházas helyei. Budapest

1971 Hont vármegye Mohács előtt. Budapest

BÁLINT SÁNDOR

É.n. Ünnepi kalendárium II. Internetes változat. <http://mek.oszk.hu>

é.n.(1906) Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecebánya sz. kir.város. Budapest

CSÁKY KÁROLY

1985 Honti barangolások. Bratislava

1993 Isten házai és szolgálói. Dunaszerdahely

2003 A Dunától a Szitnyáig. Komárom

DERCSÉNYI DEZSŐ, szerk.

1958 Magyarország Műemléki Topográfiája V. Pest Megye Műemlékei I-II.

DERCSÉNYI DEZSŐ és koll.

1959 Magyar műemlékvédelem 1949-1959. Budapest

DINNYÉS ISTVÁN és koll.

1993 Pest megye régészeti topográfiája. Budapest

DIÓS István, főszerk.

1993-2005 Magyar Katolikus Lexikon. Budapest

GYÖRFFY GYÖRGY

1987 Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Budapest

HEGEDŰS ANDRÁS – TÓTH KRISZTINA, összeáll.

2000 Esztergomi Főegyházmegye I-II. Esztergom

HŐKE LAJOS

1866 Adatok Hontvármegye egyházi archeológiájából. Magyar Sion IV. 822-845.

KOCZÓ JÓZSEF

1999 Az Alsó-Ipoly mente vallás- és egyháztörténete. A honfoglalástól A millenniumig. Vámosmikola

2004 Sagh alias Twlges. Ipolytólgyes község története és néprajzi képe. Ipolytólgyes

KUDORA MIHÁLY

É.n.(1906) Hont vármegye története. A római katolikus egyház. In: Borovszky

Samu, szerk. 279-413. Budapest

PESTY FRIGYES

1984 Kéziratos Helynévtárából. Szentendre

SZÉNÁSSY ÁRPÁD

2001 Felvidéki Árpád-kori templomok lexikona I. Komárom

Internetes honlapok

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Ipolytólgyes>

<http://nagyvofely.hu/ipolytolgyes/templomok>

Ipolytölgyes templomának nyugati homlokzata (archív felvétel)

A keleti homlokzat (Csáky Károly felvétele)

A Szentély korpusza (Csáky Károly felvétele)

A templom főoltára (Csáky Károly felvétele)

Az egyik mennyezeti freskó (Csáky Károly felvétele)

A szószék (Csáky Károly felvétele)

A Fájdalmas Anya szobra (Csáky Károly felvétele)

A keresztelőkút (Csáky Károly felvétele)

Az egyik templomi lámpás (Csáky Károly felvétele)

Az orogonaszekrény (Csáky Károly felvétele)

Nepomuki Szt. János szobra (Szeder L. felvétele)

A Szt. Vendel szobor (Csáky Károly felvétele)

A hősi emlékmű (Csáky Károly felvétele)

A temető régi központi keresztje (Csáky Károly felvétele)

Az Acsakereszt (Csáky Károly felvétele)

A Rostás-kereszt (Csáky Károly felvétele)

Egy hősi halott sírkeresztje (Csáky Károly felvétele)

A régi temetőkereszt kőkorpusza (Csáky Károly felvétele)

A Szent Márton templom romjai

Az Ipolytölgyesi templom egy régi képeslapon

KŐ-SZABÓ IMRE

Alkotói úr

Csabai Csaba elhatározta, hogy ettől a naptól nem a száját tépi, meg óhajtozik egy remekműre, mint legtöbb magát írónak valló „kolléga”, hanem belecsap, és megírja élete nagy művét, egy olyan regényfélét, amely róla, barátairól és a környezetéről, az itteniek bújáról, bajáról, meg minden egyébről szól majd. Mert a panelben élőkről még nem született egy jó mű, de majd ő most megmutatja. Azért érzett erőt magában ehhez, mert tényleg felismerte mostani – „Isten adta” – lehetőségét, hiszen az ujjá mozgatja a tollat, csak úgy, függetlenül, mindentől. Mégpedig olyan módon, hogy sokszor nem is kell irányítania, jön minden úgy és ráadásul nagyon reális hangnemben. Ez a realitás sokszor olyan kegyetlen, hogy ő maga is megszeppent rajta.

Mondta is Jucusnak, a feleségének, hogy berendezkedik a kisebbik szobába. Ez lesz az ő írói munkaszobája, és írni fog. Még napi penzumot is megszabott magának, az legyen négy vagy öt oldal. Maga elé tette a papírt és nézett rá. A szemét hol a papírra, hol az ujjá köré fogott tollra irányította, de azt tapasztalta, hogy a papíron nincs egy sor sem, az ujjá pedig csak mereven szorítja az íróeszközt, nem csinál semmit. Ahogy így szuggerálta a papírt, egyik ablakból berobbant Araczkai Laci hangja, egy magnóról. Olyan erővel szólt, hogy ettől még jobban lebénult. Eddig nem is figyelt ezekre a környezeti hangokra, de mostantól felerősödött minden. A zajról, a zenéről eszébe jutott, hogy itt a lakótelepen csendről nem is lehet beszélni. Talán éjszaka, olyan holt periódusról, mint a hajnali kettő-három közötti időszak. Ő rendszabályozná ezeket a dolgokat, de tudta, hogy ő maga *kevés, mint erdőtüzhöz a vízpisztoly*. Itt zajlik az élet, az egyik lakásból teljes erővel énekel a magnóról Korda György, a másikkban a részeges Koltai kergeti a feleségét, a harmadikkban a vasutas veri a gyerekeket. Aztán másnap csak az a különbség, hogy felcserélődnek a hangok. Ekkor jutott eszébe Csabai Csabának, hogy amikor beköltöztek erre a paneltelepre, alig tudták megszokni ezt a zajt, csak egyszer volt csend, amikor egyik vasárnap reggel Tóth Valéria tanárnő kihasználta az átmeneti szünetet, és lemezjátszójára feltette Beethoven II. szimfóniáját. Az első úgy látszik elkeveredett. Aztán innentől kezdve kisebb megszakításokkal olyan jó közepes decibellel végighallgatta a nagy muzsikust mind a kilenc szimfóniáját. Ez este nyolcig tartott. Az egész telep azon a napon ezt hallgatta. A többiek szinte lemerevedtek. Még Németh Lehel sem mert megszólalni. Az értő füleknek ez egy zenei nap volt, a botfülűeknek – néma, döbönt szünet. Meg sem mertek piszszenni, még annyira sem, hogy azt a kicsi zörgést ne tán talán nesznek lehetne nevezni.

Csabai Csaba úgy érezte, és bosszankodott is miatta, hogy a merev ujjá most olyan, ahogy itt szorongatja ezt a Pax tollat, melyet a kislány szobájából hozott, mintha gipszbe tették volna. Ezt az ujjat kezdetben olyan nagyra becsülte, még meg is lepődött különleges működésén, most nem akart szuperálni. Sőt, még tehetséget is tulajdonított neki, mert volt olyan időszak, amikor szinte tőle függetlenül írt és Csabai Csaba által el sem képzelt ötletekkel fűszerezve.

Bosszantotta ez a passzivitás, mert már gondoltban jobbnál jobb történetekkel akart előrukkolni. Hiszen ez a közel negyven év számára is sok élményt hozott, melyet ő maga vagy éppen környezete szenvedett el, vagy átélt. Gondolt itt például Budai Gézára, akivel a Bingóban, egy presszóban ismerkedett meg. Nagydarab srác volt, birkózó, de békés természetű. Néha kérték meg, hogy egy-egy hóbörgöt penderítsen ki az utcára. Ott tengett-lengett, aztán egy diszkóban megismerkedett egy fiatal tanárnővel, elvette feleségül. Az apósának vidéken varrodája volt, neki meg kamionra jogsija és ő lett a családi vállalkozás sofőrje. Hetente vitte a portékát Németországba, hozta az anyagot. Két év után, mikor visszajött és megállt a Bingó előtt egy szürke Audival, őt egy mázlista befutónak nevezték el.

Vagy ott van a Tomi története. Az apjának több holdas gyümölcsöse van és borban „sántikált” már, mint keverte és kannásította. Ő biztosan ismerte azt a mondást: *Amiből lekvárt lehet főzni, abból pálinkát is!*

Aztán elkapták a fináncok, de Tomi apja öreg is volt, meg beteg, így ő nem vállalhatta az eljárásokat, tárgyalást, meg a kiszabott másfél évet Baracskán. Helyette, fia Tomi ugrott be. Egyetememet végzett, a végrehatási intézetben raktáros volt, ő felelt a rabok tiszta gatyájáért és a végén a fater mikor kijött a sittről, adott neki 15 milliót. Nem is volt ez egy rossz havi fizetés. Vett belőle itt a telepen egy panel kéglit és azóta éli az életét. *Élvezd az életet, ha már mást nem tehetsz!*

A harmadik történet, amely szintén paneltörténet. Volt egy fickó, aki mechanikai műszerész volt egy gyárban. Ezt a gyárat az erős hullámú privatizáció során, mikor eladtak mindent, hidegre szerelték, ő az utcára került. Ténfergett jobbra-balra. Először, ameddig jó idő volt, a játszótéri sakkozókhoz ült le, gibicnek. Aztán bejött az ősz és beszorult különböző kocsmákba. Nem volt ivós gyerek, illendőségből kért egy laza kisfröccsöt és nézegette a játékgépeken szenvedők lélegzet utáni kapkodását. Ez főleg akkor volt, ha nem nyertek, újból és újból zsetont nyomtak a gépekbe, azok meg jó étvággal, csilingelve elnyelték. A játékosoknak ilyenkor még a lélegzetük is elállt. Kitartóan figyelte őket és kezdte bosszantani az, amikor az ipse megfogott a forgó gépen két Bárt, vagy két Szívet, két Citromot, de a harmadik ahhoz, hogy a gép tejeljen, a delikvensnek nem sikerült. Egy csendes napon ő is megpróbálta és arra jött rá, hogy érzék, meg jó szem kell ehhez. Ha ez megvan, akkor a gépet akkor állíthatja meg, amikor csak akarja. Most már biztosan tudta: ... *ha a padlón vagy, nézz körül és szedjél föl onnan valamit!* Aztán következett egy kis gyakorlás és a játéktérmekek egy idő után felkérték, hogy náluk ne próbálkozzon, mert a gépeket sikerrel, kifosztotta.

A negyedik történet, hogy csak most hamarjába négyet meséljen el, amelyről még Csabai Csaba sem hallott, hogy egyáltalán ilyen is létezik. Ott a közelükben lakott a Zsuzsika. Nem több harminc évesnél, most vált el a részeges férjétől. Családjuk nem volt. Ott lődörgött a játszótéri homokozó körül, nézte a kis gyerekeket. Biztosan fellángolt benne az anyai ösztön. Egyik nap megjelent ott egy jól öltözött fickó. Óhéber szövege volt, attól még a száraz fa is kivirágzott volna. Mobiltelefonban utazott. Zsuzsikának is kínált egy készüléket, benne volt egy bőr tokba. Meg is tetszett neki, aztán nyélbe ütötték az üzletet, oly annyira a nyelbe, hogy Zsuzsika még a lakására is felvitte. Teltek a napok és egyre másra megszólalt a telefon és televolt vágyakozó suttogással, egy-egy éjszaka ajánlatával. Akkor lepődött meg a legjobban, amikor Németországból jött egy kimerítő SMS és jól fizető sexmunkát ajánlottak. Kiderült, hogy a levett telefon egy konzumhölgyé volt. Zsuzsika pedig néha már komolyan kezdett gondolkodni, hogy kipróbálja az ősi mesterségnek ezt a válfaját.

A történetek érdekesek voltak, de az írás nem akart menni. Pedig Csabai Csaba ismert egy kínai mondást, amely szerint a – *tízezer mérföldes utazás is egyetlen lépéssel kezdődik.* Ezt a lépést kellene megtennie. A múltkor Nagy Józsi mondta neki, amikor az írói munkáról beszélgettek, hogy Csaba jegyezd meg: - *A siker titka az őszinteség, ha már ezt is színlelni tudod, befutottál!*

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Anyám gondolatává

hordalékmezővé ürülnek
fel nem oldott gyötrődéseim,
gazkertemmé
szóbeszédeim, mendék és
mondásodások nyögéseimből,
szájról-szájra jövővé

Anyám, köldökszínórunk hívogat,
érezem, figyeled, töltöd,
játékunk örök, titkunk lehet,
... igaz, nem hiszem, miért is kellene,
hiszen fény elemeid rajzanak esténként,
sötétet kotornak szemétre, tűzre,
... óvsz még álmaimban is

gyerek színekkel pontozom szitává
időt zsugorító fájásaid,
mert fájlak én is,
és minden hozzám jót
villámokban küldök, gyorsakat

ne várj, anyai szerelmed a tökély,
isteni az, tudod Te azt,
... érdemlem-e

veled nőttem, ahogy akartad,
teremtő Apám pillanataiért,
ágazásaimért,
visszatükröződő együtt látásainkká

kérdő gyökerek szájról-szájra jövőnkől

KOVÁCS T. ISTVÁN

Csodatévők

A napirend első pontja, reggeli után egészségügyi séta a lakótelepi parkban. Ilyenkor még friss a levegő, szépek a korareggeli fények, égszínkéken fénylenek a távoli hegyek, napfény csillog az olajfák ezüst levelén, sajátos hangulatú vadgalambkoncert tölti be az egész környéket.

Itt találkozom a reggeli köröket rová Jenővel is, aki az orvosi receptre kapott botjával, enyhén bicegő járásával hullámszik felém a kavicsos út közepén. Sokat mókázunk egymással. Van úgy, hogy én lépek elé díszmenetben és tisztelegve jelentem neki, hogy a reggeli sétámat ezennel megkezdtem és tisztelettel érdeklődöm az őrnagy úr hogyléte felől.

Jenő erre nagyot nevet és azt mondja: -Jól van, jól van - és megveregeti a vállamat.

Aztán együtt folytatjuk az útunkat a falusias jellegű kertes házak utcáin, ahol minden kerítés mögül mérges házörző ebek csaholnak ránk. Mikor ebből a zajos körzetből kiérünk, megkérdem, hogy megy -e ma a lányokhoz?

-Aha, aha!-válaszolja és nevetve lépeget tovább a botjára nehezdedve és azt mondja: - Már sokat javult a lábam. Jót tesznek a gyaloglások.

-Lesz az még jobb is-biztatom, s kérdezem tőle:-Hát a reggeli féldeci megvolt-e már?.

Jenő erre a kérdésre is csak szótlán nevetéssel válaszol, majd hirtelen elkomolyodik és a majdnem mindennapos találkozásaink óta először közli velem:

-Tudja, én megmondom őszintén, az az egy zavar engem, hogy erre a bal fülemre egy kicsit rosszul hallok. Ezért kell velem kiabálni. Harminc évet töltöttem én el a cementmalom zajos gépei között, ahol csak szájról olvashattuk le, hogy mit akar közölni a másik ember.

A séta után az olvasás következne. A helyi lap hetenként kétszer jelenik meg. Arra tíz perc is elég. Országos napilapot is csak kétszer veszek egy héten, mióta drágák az újságok. Régi szándékom, legalább fél órát tölteni német fordítással, vagy szöveghallgatással, hogy el ne felejtsem, amit valamikor megtanultam. A pedagógia-tudományok egyik jeles művelője szerint aki nem tud autót vezetni, internetezni, s nem beszél három idegen nyelvet, az már funkcionális analfabéta ebben féktelen gyorsasággal változó világban. Csakhát, mindig kevés az időm, a sok apró és váratlan intéznivaló miatt. Délután az íróasztalnál várna a mindennapi munka. Egy kis pótlás a nyugdíjhoz. Ám a sokat reklámozott otthoni dolgozásnak is megvannak a maga hátrányai.

.A hazatérés után mindjárt Sági Laci csenget be hozzánk. Nagy hangjával tele a konyha, mert ő is a cementmalomban dolgozott. Aztán néhány évig egy még annál is hangosabb kelet-németországi üzemben. Kint választott feleséget, akivel fura, kétlaki életmódra kényszerülnek. A neje időnként hazulról haza jön. Máskor meg Laci megy hozzá itthonról otthonra. A Laci 67 ezer forintos havi járadéka ugyanis odakint kevés lenne a közös háztartáshoz. Itthon viszont ebből a pénzből is félre tudott tenni annyit, hogy most 200 ezer forintért meg akar venni a lányának egy öreg Zasztavát.

Nahát! Ezért biciklizik ez minden reggel a Nagypiacra, ahol olcsóbban lehet vásárolni-értem meg mostmár azt, amit mindennap látok tőle.

Valameddig még elbeszélgetünk, majd a betegségeinket vesszük sorra, mindenféle házipatikákat ajánlgatva egymásnak, amiket másnapra biztosan elfelejtünk. Egyszer még visszatérünk a kelet-németországi munkavállalásra, ahol tudtommal jobban lehetett keresni, mint itthon. Laci szerint azonban vannak olyan idős kollégái, akiknek valamilyen joghézag miatt kilenc odakint munkában töltött évét nem számították be a nyugdíj megállapításakor.

-Na szervusz-mondja és legyint, lebotorkál a lépcsőházban.

A maradék időt még ki lehetne használni, de akkor meg olyan közeli ismerős asszonyság hozza a kábeltévé-számlát, akit illő módon le kell ültetni, legalább a konyhában. Különben is csurog róla a víz,

odakint tombol a nyári hőség. Meg kell kínálni egy pohár üdítővel.

Ő is túl van már a nyugdíjkorhatáron, de ennél is korábban százalékkolták le. Nyomtatványt szed elő a táskájából. Leplezné, de észreveszem, hogy kicsit reszket a keze. Magányosan él. Azt mondja: Neki a magas vérnyomása, meg a szívbetegsége miatt sem lenne szabad ilyen nagy melegben az utcát, meg az emeletet járnia. Ám, a nem több, mint 60 ezer forint nyugdíja mellett muszáj. Ha még legalább az idén képes lenne folytatni, akkor a szobában kicserélné a függönyöket és a kopott szőnyegek helyett is venne másikat.

-Talán méltányossági alapon kérhetne emelést-szólok közbe, de erre azt mondja: Két évvel ezelőtt éppen méltányossági alapon kapott kétezer forintot.

Sorolja, hogy ebből a kicsi mellékeresetéből, meg a nyugdíjából megvette és felújította a volt önkormányzati lakást. Fizeti a hitel-részleteket. A régi ablakokat jól szigetelő nyílászárókra cseréltette és nemrég új gáztűzhelyet is vásárolt.

-Asszonyom, maga csodákra képes!-jegyzem meg, amikor elköszön.

Ezután még maradna egy-két órányi időm a napi munkára, de képtelen vagyok odafigyelni. Emberi életek tükei, nehéz sorsok tárulnak elém egyik napról a másikra. Ezek fölött nem lehet napirendre térni.

BOZGOR ELIAN

Fogfehérke és Farkas

*Handó Péteréé **

A törpéket sorra elbocsátották a hegyen-erdőn túli bányából. Különutakon jártak már mind a hetek. Alkalmi s adózatlan bevételeket kergettek. Azért, hogy kedvében jár hassanak imádott életük-társának...

Fogfehérke... az útelágazásnál: lótrágyát gyűjtött egy vödörbe, maradt még otthon némi törek, azzal sarat készített, felmázolta a padlót, javított hátsódudvari mellékhelyek padkáján, vagyis tapasztott...

Meszelt is. Ruhákon is javított valamicskén; foltozott, stoppolt... de ezek a holmik annyira parányiak voltak, hogy hamar is végükre jutott...

Aztán... minthogy minden mással is végzett – csak unatkozott, unatkozott... Keservekben telt a várakozás.

Egy délután kopogtattak a gerendaház ajtaján. Farkas volt az: bekérteztetett volna Fogfehérkéhez, ugyanis hallotta (a kisemberek maguk híresztelték, annak idején még, amikor betértek valamelyik kocsmába, öblítendő torkukról a szénport: ők terjesztették), hogy törpék asszonykája milyen “kimeríthetetlen!...” Így mondták. Sejtelmesen is mosolyogva ehhez...

Csak hogy ezek nem gonosz farkasok, hanem jó törpék voltak; s természetesen: Fogfehérke szépségéről szóltak abban; avval dicsekedtek-áradtak: hengegtek, szinte...

“Legalább a fejemet engedd be, kisasszonyság, mert látni szeretnék. Hallom, hogy te lennél világon a legszebb... bár kicsit kételkedem ebben, azért... egyelőre...”

Fogfehérke – mi veszténivalója lehet ember lányának...? (ha egyszer kételkednek benne) – ugyan mi?... már annál is kevésbé, ha ennyire unja magát: Fogfehérke, bizony, ajtót is nyitott.

Résre nyitott ugyan ajtót, de Farkas így is megállapíthatta, hogy “valóban... mégis igaz!...” Aztán óhajtott is (így mondta: “óhajtanám, hogy... teljességemben...”): hogy teljességében szerezhetne meggyőződést... Erre gazdasszonyka – nem értve a szót? vagy épp ellenkezőleg? – még jobbat nyitott ajtón. Mire Farkas meg akkor már rimánkodóra is fogta: mert megöli a vágy... “Ha bekerült már fejem, legyen hát, benn... ó! Szerelmem!... teljes valómban legyen benn! S a te valódban... legyen: farkam is benn; teljességében, meggyőzően... Édes Szépség...!”

És úgy is lett –

Hogy jól múltatták idejüket, Farkas ágyból is kelt, és köszönt szíves látást-vendégséget s minden egyebeket...

“Találkozóm lenne Piroskával, akit elkísérek nagymamájához, az erdő másik szélére... Mint tudod, nekünk, Farkasoknak nagy az étvágyunk, s nem is nagyon válogatunk...”

Fogfehérke ezt, persze, tudta. El is bocsátotta Farkast, de ígértette vele, hogy máskor is jön. És majd nem siet ennyire. És hosszabban is marad...

S Farkas ígérte. S mért is ne ígérte volna - - - - -

SZÁJBELY ZSOLT

Momentumok

I. A kiráylány

Mikor a fekete ruhába öltözött kiráylány elsétált mellettünk a régi tó partján, ahol oly sokat üldögéltünk a szarvasbőr-kötésű könyvek buja boldogságába mártóztatva, riadtan tekintettünk utána. De már nem láttunk semmit sem... Csak a tó felszínén ringó koncentrikus köröket, a homlokunkba kapaszkodó emlékeket, rózsákat és az örökös fájdalmat. A távolban feltűnt a kastély: feketén és komoran magasodott a táj fölé. Egy követ dobtunk a vízbe. Ekkor valahol a kiráylány arca ezer darabra törött...

II. Emerencia

Emerencia ott áll a rózsák előtt, melyeket a kis üvegház köré ültetett, a kúria kertjében.

- Itt, ebben a felidézhetetlen korban, ebben a rendeltetés nélküli időben és térben, itt, ezen üvegház középső üvegtáblájában, melyet szorosan ölelnek a vörös keretek, néha még feltűnik Victor arca. Sokáig bántottak minket, sokáig szídták a szerelmünket, de a vágyból fakadó elhatározás ereje túlélte mindenkit. Még magát Victor-t is - szól Emerencia.

Az üvegház körül lassan kihuny az élet lángja. A kúria egy időre lakatlan lett, aztán a szobákat, melyekben egykor zongoradallam és énekszó csengett, átrendezték az új birtokosok. Cselédek csevegnek a könyvtárszoba tiszteletteljes csöndességében, gyermekek rohannak a kertben, kacajuk megérinti a virágokat. Emerencia ott áll a rózsák előtt, és döbbenet nézi az életet... A gyermekek feléje fordítják arcukat - tükrképüket szemlélik az üvegházban - majd megigazítják színes nyakkendőiket, s belerohannak az idő csapdájába...

III. A temető mellett

A temető mellett, a vén fák között, megrekedt az alkonyat. A bánat száraz leveleket kerget, a keresztek kifejezéstelen arcokat tartva saját valóságuk elé, szótlanságban hallgatják a testek rothadásának különös szimfóniáját.

A temető mellett, a vén fák között, már nem tör össze az avar a térdeplő gyászolók súlya alatt. Áttetsző alakok üldögélnek a sírokon, néha belesóhajtanak a csavargó vándorok fülébe, akik borzongva bújnak a fák törzsei mögé, majd belekörtölnak a friss vízű patakba, és elsietnek az alkonyat birodalma felé.

A temető mellett, most csendesség honol. A távolban két fekete paripa vágat, nyomukban kaszáját lengetve suhan a Halál.

Az alkonyat átadja helyét az éjszakának.

A paripák türelmesen várakoznak a megrémült, rettegő lovasokra...

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

TÜSI

Először a tekintetük találkozott.

A kislány soványka testével az üvegre tapadt, rászorította az arcát, orra ellapult, és szemeit tágra nyitotta, úgy bámulta a nénit és a bácsit, mintha csodát látna. Alig három éves értelmének mindegy volt, hogy idegenek, vagy apuka és anyuka-e, hiszen csak a többi gyerektől hallotta emlegetni e szavakat az intézetben. Az ő kis életében ezeknek a kifejezéseknek semmi jelentőségük nem volt. Beszéltek olyanokat is, mint "család" és "otthon" de félt a szavaktól, hátha csúnyák, mert azért kikaphatott Marika nénitől, a nevelőnőtől, ezért vigyázott, hogy csak akkor mondja ki, amikor biztos volt felőle, hogy nem hallja senki.

Ilyen gyönyörű nénit, mint aki ott állt az üvegajtón túl, még sohasem látott. Minden olyan érdekes és izgalmas volt rajta, ujjain gyűrűk csillogtak, még nyaklánc is volt, egyforma, fehér, kerek golyókból. Milyen jól lehetne játszani azokkal a golyókkal. - gondolta sóvárogva. Szerette volna, ha a néni ránéz, s akkor énekelt, vagy táncolt volna neki, mert azért mindig kapott mosolyt, simogatást a nagyoktól. Gyermeki ösztönével megérezte, ha azt akarja, hogy mosolyogjanak, valamit csinálnia kell érte, s ő tette is szívesen, mert az olyan jó, amikor a felnőttek mosolyognak. Ennek a szépséges néninek a kedvéért akár bukfcencet is vetett volna, csak egyetlen pillantást vessen rá!

A néni nem vette észre a gyereket. Közönyösen hallgatta a férfiak beszélgetését. Egyik a férje volt, a másik az intézet igazgatója, a nő testvérbátyja. Átutazóban voltak, a férje, István kérésére álltak meg, mert valami ügyet akart megbeszélni a sógorával - legalábbis ezt mondta. Kényszeredett udvariassággal figyelte őket és legszívesebben máris indult volna tovább. Egyáltalán nem érdekelte, miről tárgyal a két férfi. Unta magát és émelyegett az intézetben uralkodó szagtól. A feje is megfájdult az autóban és ez megviselte amúgy sem erős idegzetét.

A kislány nem mozdult az üvegajtótól. Mintha odagyökerezett volna, tátott szájjal nézte a három embert. Az egyiket ismerte, úgy hívták, hogy igazgató bácsi, a másik férfi azonban idegen volt számára. Azért őt is nagyon gyönyörűnek látta, hiszen nem volt haragos az arca. Milyen furcsa, gondolta a gyerek, azoknak a felnőtteknek, akik idejönnek, sose haragos az arcuk, mint Marika néninek, vagy a többi nevelőnek. Vajon honnan jöhetnek?

Már búcsúzkodtak, amikor az asszony pillantása véletlenül az üvegajtó felé tévedt. Szeme megakadt az elbűvölten rámeredő kislány arcán, s valami furcsa, homályos érzés futott rajta végig. Tekintete összekapcsolódott a gyerekével, s képtelen volt elfordítani az arcát. Néztek egymásra, tágra nyílt, rezzenetlen szemekkel. Hosszú, végtelennek tűnő másodpercek teltek el így, egyikőjük sem mozdult.

S ekkor a kislány félénken elmosolyodott. A pillanat varázsa megtört, megkönnyebbülve odabólintott és a két férfiről megfélemedve elindult a kijárat irányába. De csak néhány lépést volt képes megtenni, a gyerek mosolya nem hagyta nyugton.

- Mit akarhat ez a szegény kis kölyök? Koldul?

Ez volt az első alkalom, hogy bátyját meglátogatták az intézetben, pedig az sokszor hívta őket. Még sohasem látott ennyi elhagyatott gyermeket összezsúfolva. Elfogta a szájalom s úgy döntött, beszél néhány szót a kislánnyal, esetleg ad neki pár forintot, vagy valami mást, hátha ezzel örömet szerez neki.

- Azonnal jövök! - szólt a férfiaknak. Odasietett és kinyitotta a hosszú, rideg, dísztelen folyosóra nyíló üvegajtót. Olyan hirtelen történt, hogy a kislány ijedten elugrott az ajtótól. Bármennyire is vágyott rá, megszeppent, amikor a szép néni leguggolt hozzá.

- Hogy hívnak?

- Tüsi. - válaszolta elfogódottan a gyerek.

- Mókás neved van. Honnan ragadt rád ez a Tüsi név?

- Azért hívnak így, mert mindig borzas a hajam, pedig szoktam fésülni minden reggel, mert kötelező. Van másik nevem is... de azt mindig elfelejtem. Tudok énekelni és táncolni...! - vágta ki büszkén.

- Aranyos vagy! - simogatta meg gondosan ápolt, illatos kezével a szép néni a kócos, göndör fürtöket. Tüsi olvadozott a boldogságtól - Mit csinálsz itt a folyosón? Vársz valakit?

A kislány szemei kikerekedtek és buzgón bólogatott:

- Igen! A nénit vártam. Mert olyan gyönyörű...

- Engem?! - lepődött meg az asszony. Jólesett neki a gyerek rajongása. - Hiszen azt sem tudod, ki vagyok. Nos, mit gondolsz, ki vagyok én?

- A néni...? - Tüsi tétován billegett egyik lábáról a másikra. - A néni... Azt hiszem a nénit anyuka néninek hívják, a szép bácsit meg apuka bácsinak.

A nő elnevelte magát a szokatlan elnevezés hallatán és belepirult. Villanásnyi haragot érzett, mert a kislány a legérzékenyebb pontjára tapintott. Ugyanis nem volt gyerekük és ez beárnyékolta életüket, jóllehet, tökéletesebb és harmonikusabb házasságot elképzelni sem lehetett volna az övékéénél. De a kis árva igazán nem hibáztatható, hogy így elszólta magát - enyhült meg és újra rámosolygott.

Tetszett neki a csöpp leánya. Volt az arcában valami megmagyarázhatatlanul kedves, elragadó és megható. Nagy, ibolyakék szemeiből olyan tiszta ártatlanság sugárzott, hogy az asszonyt megrendítette és soha nem ismert érzelmeket indított el benne.

- Nem, tévedsz... - nevetett kényszeredetten. - Az én nevem Ágnes... Ágnes néni... és nem vagyok anyuka... és a bácsi, István bácsi sem apuka. Sajnos, nekünk nincs ilyen aranyos kislányunk, mint te vagy... Tüsi.

- Szóval nem értem jöttök? - kérdezte a kislány csalódottan s már fordult volna, de Ágnes megfogta a karját.

- Miből gondoltad, hogy érted jöttünk? Ezek szerint mégis vársz valakire.

- Mindig várok... Itt minden gyerek vár valakit. Ez itt így szokás. Nem tetszik tudni? De hozzám sosem jön senki.

- Értem. - Ágnes végképp nem tudta, hogyan viselkedjen. A gyerek egyenes, őszinte tekintete zavarba hozta. - No nézd... figyelj ide, ülj le valahová és légy jó kislány. Mindjárt visszajövök és hozok neked valamit. Mit szeretnél?

- Csokit! - ragyogott fel a kislány arca. - És...és...vajdas kenyeret! Kiflit! És...tessék megsimogatni még egyszer, olyan finom szaga van a néni kezének. Inkább ne hozzon semmit.

Ágnes megindultan tenyerébe fogta a keskeny kis arcot és tűnődve nézte. Milyen bájos gyerek! Vajon mifélek lehetnek a szülei? Hogyan került ide szegényke? Milyen tragédia sodorhatta e szörnyű falak közé? Mivé alakul a sorsa egy ilyen kis istenadtának? Nyugtalanító érzés bizsergett benne, és megdobogtatta a szívét. Önkéntelenül magához ölelte a kislányt, az meg odabújt szorosán a mellére és picinyke karjával átkulcsolta a nyakát.

- Ez finomabb, mint a csoki! - suttogta hálálkodva, lehunyt szemekkel.

Ágnes gyorsan felállt, s hogy zavarát leplezze, a ruháját igazgatta. Már-már attól félt, elsírja magát, annyira megsajnálta a kicsit.

- Várjál itt, visszajövök. Ígérem.

- Jó. Letülök a sarokba és megvárom az anyuka nénit.

- Mesélj valamit erről a kislányról - kérte bátyját, amikor ismét a két férfihez ért. - Egészen megszédíti az embert. Ismeritek a szüleit? - A férjéhez fordult: - Ne érts félre, István, egyszerűen csak kíváncsi lettem... Érdekel. Olyan helyes kis csöppség. Képzeld, Tüsinék hívják. Milyen név ez? Semmi értelme... Ha látnád, milyen szemei vannak és hogy tud nézni!...

- Így szokott kezdődni - nevetett az igazgató. - Kevés ember megy el innen, hogy ne hatna rá a gyerekek látványa. Mit mondott neked?

- Semmit, semmit... - hárította el a kérdést az asszony. - Azt hitte, én vagyok az anyja. Anyuka néninek szólított. Hallottatok már ilyet? Szegény, még azt sem tudja, mit jelent az anyuka szó.

A férfiak összenéztek, bólintottak. Ágnes nem vette észre, mert a retiküljében kotorászott, a pénztárcáját kereste.

Az igazgató próbálta marasztalni őket.

- Kár, hogy ennyire kevés az időtök. Szívesen meghívnálak benneteket ebédre. Felhozatnám az ebédet az irodába, nem kéne a gyerekek között enni. Ágnes bizonyára zavarná a zshivaj meg a nagy nyüzsgés. Tudjátok, mi már megszoktuk, nekünk fel se tűnik.

- Nem, nem! - szólt közbe gyorsan az asszony. - Azért annyira nem sietünk. Elfogadjuk a meghívást.

István meglepődve fordult a feleségéhez.

- De hiszen azt mondtad, nem szeretnéd ha későn érkeznének... S hogy unatkozol itt, amit meg is értek és nem csodálkozom.

- Igen, persze, igazad van... azonnal indulunk, csak... ne haragudj... - hebegte Ágnes és tekintetével megkereste a kislányt. Az ott kuporgott, aggódó komolysággal, változatlanul az ajtó melletti sarokba húzódva és le nem vette rólok a szemét. - Megígértem, hogy hozok ennek a kis maszatnak valamit... csokit, bármit... Nincs szívem becsapni. Látjátok, hogy néz?

- Ilyenek ezek mind - mondta az igazgató. - Elég egy barátságos szó, többé lehetetlenség levakarni őket. Hihetetlenül ragaszkodóak tudnak lenni. Hetekig emlegetik, ha valaki kedvesen szól hozzájuk... vagy felelőtlenül megsimogatja az arcukat...

- Felelőtlenül... - ismételte döbbenet a szót az asszony és a szeme könnybe lábadt. - Rettenetes! Ilyen nagy kincs egy apró mozdulat? Ha tudtam volna...!

- Apró? - csóválta fejét az igazgató. - Lehet, hogy neked az. De nekik a mindenük az, amit te apróságnak hiszel. Sajnos, náluk ez hiánycikk. A nevelők hiába teszik ki a lelküket - már amelyik kiteszi! -, nem létezik olyan gyerek, aki ne várná a maga csodáját, hogy egy napon megjelenik a jó tündér és azt mondja... no persze, ti ezt nem érthetitek. Nincs gyereketek, már elnézést, nem akartalak megsérteni benneteket, de fogalmatok sem lehet, mi játszódik le egy ilyen kis emberke lelkében.

Ágnes elsápadt, elővette a zsebkendőjét, elfordult és megtörölte a szemeit.

- Megyek. - mondta - Lehet itt a közelben egy boltot találni? - Ahogy mozdult, a kislány, mint a villám, felugrott és az üveghez szorította az arcát. Ágnes integetett és mutogatással jelezte, hogy azonnal visszajön. A gyerek láthatóan nem értette. Szeméből végtelen csalódottság sütött, s csak állt, moccsanatlanul. - Mit csináljunk? - tördelte kezét kétségbeesve Ágnes. - Ez a buta azt hiszi, itt akarom hagyni. Beszélek vele.

- Ezt odaadhatnád neki... - nyúlt a zsebébe István és egy tábla csokoládét vett elő. - Majd veszünk az úton valahol másikat.

Ágnes csodálkozva nyúlt a csokoládéért.

- Soha nem szoktál venni. Hogy-hogy most mégis van nálad? Mikor vetted?

- Csak úgy... véletlenül... mielőtt elindultunk. Gondoltam, hátha megéhezünk a kocsiban.

Az asszony nem firtatta tovább, fogta a csokoládét és bement a kislányhoz.

- Tüsi, nézd, ezt neked hoztam. István bácsi küldi.

Legnagyobb meglepetésére a gyereket hidegen hagyta a csokoládé. Rá se nézett.

- Kaphatnék még egy olyan finom simogatást? Láttam, el akarnak menni. - és ibolyakék szemét könnyörögve emelte az asszonyra.

Ágnesnek összeszorult a torka és hirtelen megint sírhatnékja támadt.

- Hát persze! Gyere ide, kicsim, és öleld meg a ma'... - Riadtan elharapta a mondatot. Hajszál híján kimondta: a mamát! Úristen, mi van vele? Alig bírta folytatni - Gyere, öleld meg a... nénit. És a csoki is a tied, tessék. Leülünk arra a padra és beszélgetünk. Akarod?

A gyerek befészkelte magát az asszony mellé és kezében a csokoládéval a fülébe súgta :

- Azért neked jobban örülök, mint a csokinak! - és egymásra nevettek.

*

- Igazad lett! - mondta István az igazgatónak, miközben az iroda felé lépkedtek. - Ez valóságos csoda. El sem merem hinni. Tudod, amikor véglegesen kiderült, hogy soha nem lehet gyermeke, összeomlott, búskomorra vált és került minden nőt, akinek domborodik a hasa. Irigykedett rájuk. Órákig tartó sírógörcsöt kapott, ha egy gyerek közeledett hozzá. Hiába mondtam, nem számít, az a fontos, hogy szeretjük egymást, másokkal is megesik, hogy nem születik gyerekük, ám őt ez nem vigasztalta. Jártuk az orvosokat, mindenféle fürdőket, éveken át. Egyszer már azt hittük, talán... de aztán... érted. Javasoltam, fogadjunk örökbe... de hallani sem akart róla. Mutattam neki egy katalógust, benne vagy kétszáz fényképpel, de mindegyik ellen volt valami kifogása, egyiknek a hajszíne, másiknak az orra állása, a szája, szeme nem tetszett. Természetesen nem mondtam neki semmit, ahogy kérted. Fogalma sincs, miért vagyunk itt. Nem is sejti, legalábbis remélem. - Nagyszerű. Nem szabad erőltetni - mondta az igazgató. - Ősrégi tapasztalat, hogy vagy egy pillanat alatt

egymásra találunk, vagy soha nem alakul ki igazi anya-gyermek kapcsolat. Úgy látom, Tüsi meghódította a feleségedet. Csodálatos kis teremtés.

- Bár úgy lenne! - sóhajtott fel István. - Menjünk, nézzük meg, mit csinálnak.

- Nyugalom, maradj a fenekeden. Hagyjuk őket. Csak fölőselegesen zavarnánk. Hadd kóstolgassák egymást. Ne félj, a gyerek jobban tudja, mint mi együttvéve, hogy valóban összeillenek-e, jobban, mint akár Ágnes. Megérzi, ha igazán szeretik. És Ágnes? Ő most nem beszámítható, mondhatnánk úgy is: másállapotban van! Mit szólnál inkább egy jó kávéhoz?

Kopogtak az ajtón, Ágnes lépett be. Feltűnően komoly, megrendült volt az arca és szemei vörösek. Mint akit kicseréltek, szinte rá sem lehetett ismerni. Csöndesen leült és bizonytalanul nézett maga elé, kerülte a férje tekintetét, mintha azt latolgatná: mondja-e, vagy sem... Aztán a bátyjához fordult:

- Mióta van itt?

- Kicsoda?

- Tudod nagyon jól, kire gondolok. Beszélni akarok a szüleivel. Szeretnék minél többet hallani róla.

- Sajnos, ez nem fog menni. - tárta szét karjait az igazgató. - Az anya nevét ismerjük - természetesen nem mondhatom meg -, de ez minden. Egyébként a szokványos történet. Fiatalkorú, belekeveredik egy bandába, első cigaretta, ital, első drog - kóstoló... A többi már jön magától. Akármelyik srác lehetett az apa. Azután az ifjú anyuka rádöbben, hogy így nem élet az élet, egyre több ital, egyre keményebb narkó, s egy napon túladagolja magát. Kész. Ennyi. Vége. A nagyszülők hallani sem akarnak a törvénytelenül pottyantott unokáról, marad az intézet. Ne higgyétek, hogy érzéketlen vadállat vagyok, csak azt akartam megértetni, hogy ilyen a világ, ezt hagyjuk örökül az utánunk következőknek. Ki a hibás? Én? Ti? Vagy az egész társadalom? Az Isten se tudna igazságot tenni.

Ágnesnek megeredtek a könnyei. István gyöngéden megfogta a kezét.

- És a kislány?

- Mit akarsz hallani? Féléves kora óta mi neveljük. Mint a többi, hasonló sorsú kis árva. Egy a sok közül. Felnő, kikerül az intézetből és ugyanott folytatja, ahol az anyja...

- Nem igaz! - ugrott fel Ágnes. - Nem lehet igaz! Ő nem olyan, mint a többiek. Ő... ő más! Értsétek meg...!

- Miért, milyen? - kérdezte István és szeme összevillant az igazgatóéval.

- Hát... - bizonytalanodott el az asszony. - Nem is tudom... Nehéz megmagyarázni. Ragaszkodó... kedves... értelmes... emlékeztet a kislánykori fényképeimre. Persze, lehet, hogy csak képzelődöm. Nem tudom... Ezt csak érezni lehet.

- Tényleg hasonlít rád - jegyezte meg István.

Ágnes felállt és odafordult a férjéhez:

- Szeretnék veled négyszemközt beszélni.

- Úgy vélem, felesleges. Ebben egyedül te dönthetsz. Tudod jól, rajtam nem fog múlni.

- De hiszen azt sem tudhatod, mit akarok mondani! - döbbsent meg Ágnes.

- Drágám! - ölelte meg István - Tíz éve vagyunk házасok. Én ne tudnám?

Ágnes nem bírta tovább.

- Attól félek, megőrültem. - zokogta. - Bocsásatok meg... Ez a kis boszorkány egészen megbolondított. Fogalmam sincs, mi történt velem. Olyan volt... Istenem, ki sem merem mondani... Ilyet még sohasem éreztem... Ahogy átölelt... ahogy hozzám bújt... - Keményen megrázta magát és felállt. - Nem! Elég volt ebből. Nem akarom! Sajnálom, István, hogy így elhagytam magam. Nagyon szégyellem. De ez a gyerek annyira hatott rám! Azt hiszem - fordult a bátyja felé -, jobb, ha nem maradunk itt ebédre.

István tehetetlenül, kérdőn pillantott az igazgatóra. Azon nem látszott, hogy különösebben meg lenne lepve a váratlan fordulat láttán. Közönyösen megvonta vállát, s csak annyit mondott:

- Sajnálom, hogy el kell mennetek. Mindenesetre, azért az ebédet felhozatom, hátha mégis meggondoljátok magatokat.

- Siessünk! - türelmetlenkedett Ágnes. - Gyerünk, gyerünk! - nógatta idegesen a férfiakat, mintha félne valamitől - vagy valakitől?

Amikor karonfogva a folyosóra értek, az asszony nem bírta megállni, hogy lopva, a szeme sarkából oda ne sandítson az üvegajtó felé. Meglátta a kislányt, amint rájuk bámul, arcán mérhetetlen csalódás, döbbsent

és felnőttes fájdalom tükröződött. Kicsi kezeit felemelte, mintha búcsút akarna inteni, de a mozdulat félúton megtört, szemeiből potyogni kezdtek a könnyek és lassan, félszegen, félrebillent fejjel simogatni kezdte saját arcát, úgy, ahogy a nénitől látta. Aztán lemondóan a kezére nézett és még egyszer végigsimította könnyben úszó arcocskáját.

Ágnesben eddig tartott az ellenállás. A gyermeki tekintet győzött: tovább nem bírta és nem is akart uralkodni az érzésein. Kiszakította magát István karjából és nagyot sikoltott:

- Kislányom! Kicsikém! Én vagyok a te anyukád! Ha te is úgy akarsz... - és futott, futott, lelkeszakadtából, kitért karokkal.

A két férfi megállt. István a szemét törölgette. Az igazgató halkán annyit mondott:

- Igen, sejtettem. Jobb lenne, ha most egy rövid ideig nem zavarnánk őket. A többi már úgyis Tüsi dolga.

*

Tüsi arcához szorította Ágnes kezét.

- Tudtam én, hogy anyuka néni vagy! A kezed mondta... olyan finom anyukaszaga van. És ugye játszunk majd otthon és családost? Amilyenről a nagyok mesélnek?

István ekkor ért hozzájuk, s még hallotta a kislány szavait. Letérdelt és magához ölelte mindkettőjüket.

- Játsszunk, kicsim. Ezután csak ilyeneket fogunk játszani... de igazából!

- Jaj de jó! - tapsolt Tüsi boldogan. - Neked is olyan jó szagú a kezed.

- Hát persze, kislányom. Tudod, apukaszaga van! - mondta Ágnes és a folyosót betöltötte a család hangos, önfeledt, egybeforradt kacagása.

Tüsi hazaérkezett.

VÉGH TAMÁS

Pünkösdi ima

Uram!

Köszönöm néked a naponta újraéledő reményt,
Az erőt, mely átsegít a hétköznapi közönyön,
A lelkedet, mely lelkemet az örülettől menti meg,
Őrizvén bennem a szellem, s a szív vigasztaló szavait.
Köszönöm a nyugalom pillanatait, amikor idebenn
Épülhet a rend, és az értelem rendezheti sorait,
S kicsinyes dühök nem festik homállyal a fény ablakait.
Köszönöm a társakat is, kikkel együtt visz a sors,
Óvd életük, hisz maga van mind, mint a levél,
Melyet a szél sodor.

Uram!

Én csak dolgozni szeretnék, s épebben élni kicsinyég.
Látszatok változhatnak kívül, de logikád mélyen belül,
Hiszem Uram, hogy mindenkoron érvényesül.
Ámen.

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

A Kelet Népe

A hagyományos antikváriumok mellett újabban másfajta lelőhelyek is kialakultak. Különösen Budapesten található az olyan raktárak, többnyire mellékutcákban felfedezhető pincék, ahol rendezetlenül felhalmozott, el nem kelt könyvek garmadája hever, s bennük kedvére válogathat, akinek ideje van, hogy olcsón megszerezzen az árával ellentétben tartalmilag nagyon értékes könyveket is. Érdemes az ilyen helyekre beténi.

Nem is olyan régi kiadványok ezek, csupán annak bizonyítékai, hogy a kiadójuk még nem ismerte fel, mekkora mostanság az igénytelenség, amely miatt alig van kereslet a valóságos értékek iránt.

Egy ilyen raktárban találtam rá egyszer az 1935-1942 között küzdelmesen megjelenő *Kelet Népe* című folyóirat válogatott írásaira.

A keménytáblás kötetben megjelent *Medvigy Endre* válogatta és szerkesztette, a bőséges terjedelmű bevezetőt *Tasi József* írta. A sorozat szerkesztője *Sípos Attila* volt. A kiadványt 1986-ban jelentette meg a *Kossuth Könyvkiadó*.

A felsorolt nevek segítségével nincs is más dolgom, mint az ő munkájukra hagyatkozva idézzem fel, majdnem szó szerint a magyar népi írók azon küzdelmét, aminek árán igyekeztek helyet foglalni a magyar irodalomban, a két háború közötti idők történelmében. Joguk és kötelességük volt ez, hiszen a leghitelesebben ők tudták bemutatni a magyar népeletet, felvetni apáink, nagyapáink korabeli sorskérdéseit. Mert nem csupán közülük jöttek, hanem közöttük is éltek. Közös gondjaik megoldásáért küszködve, olykor szerény javaikat is feláldozva. Sok vitát felkavarva, hazánk harmadik útját is keresve a Kelet és a Nyugat társadalmi berendezkedései között.

A népi írók munkásságáról nekem az is eszembe jut, hogy milyen sok autodidakta műveltségű embert adott az a kor, amelyben számosan gondolták úgy: Ha a szegénységük miatt nem járhatnak gimnáziumba, különösen nem egyetemre, akkor diploma nélkül szerzik meg a munkásságukhoz szükséges műveltséget. Olvastak, írtak a petróleumlámpa fényénél, az egyetlen nagyszobában, ahol ilyenkor a családot kellett csendre inteni.

Bizonyára ugyanúgy meghatódott mint én az olyan irodalombarát, aki elzarándokolt már valaha *Veres Péter* balmazújvárosi emlékházába, a régi Gyepsorra, s elgondolkodott azon; Hogy lehetett írni, gondolkodni, szálfává lenni, ha ő ugyan nem is tartotta magát annak. (*Lásd a Ha nem lettél szálfá című versét*)

Tanultuk, Tasi József bevezetőjéből is megtudhatjuk, hogy az elsősorban a parasztságnak, a parasztságért alapított folyóiratot három fiatal, paraszti származású; a tanító-író *Barsi Dénes*, a juhász-költő *Sinka István* és *Szabó Pál*, a biharugrai falusi kőműves-író keltette életre.

A bevezetőből olvasható az előzményekről, hogy az alapítók korábban a *Komádi és Vidéke* című hetilap munkatársai voltak, amit Barsi Dénes egyik írása miatt betiltottak. Ezután még az következett, hogy a debreceni megjelenésű *Tiszántúli Figyelő* című, csőd szélén álló folyóiratot *Bornemissza László* engedte át 75 előfizetővel Barsi Dénesnek. Ezután történt a végleges megoldás, miszerint ők hárman, Komádi mellett, a Sebes-Körös hídján határozták el, hogy az új folyóirat neve Kelet Népe lesz.

Mindhárom alapító Bihar-megyéből indult. Szabó Pálnak a Kisgazda Párt révén jelentős politikai kapcsolatai voltak. Az induláshoz való pénzt Barsi Dénes adta, a tanítói pénzéből és felesége hozományából. Ketten lettek a szerkesztők. A vezetés fokozatosan Szabó Pál kezébe csúszott át. A legtöbbet publikáló költő *Sinka István* volt. Megjelent azonban többször *Áprily Lajos*, *Ilyés Gyula*, *Kassák Lajos*, *Erdélyi József*, *Jankovics Ferenc*, *Sértő Kálmán*, *Szabó Lőrinc* és a költészet sok más jelessége. Épp úgy, mint a

szociográfia és társadalomtudományok, valamint a szépirodalom művelői közül *Jordáky Lajos, Donáth Ferenc, Jócsik Lajos, dr. Földes Ferenc, Darvas József, Mód Aladár, Tamási Áron, Móricz Zsigmond, Zilahi Lajos, Németh László*. Foglalkoztak a határon túli magyarsággal, olykor ott élő szerzők is szót kaptak.

Ha egy kis forrásból csordogáló patak tovább csobog, később folyóvá nőhet és rá kerül a mindennapi élet térképére.-Gondolom én a bevezető sorait olvasgatva, miszerint később már Budapesten szerkesztik a Kelet Népet, s létének éveiben legtöbbször csak a szerkesztők lakásán, s előfizetői mellett, részben általuk fenntartva-olvasom a bevezetőből.

A Kelet Népeben szépirodalmi, társadalomtudományi és kritikai írások jelentek meg. Szerkesztői gyakran változtak. Barsi 1938-ban csatlakozott megvált a folyóirattól. *Őszi emlék* című novellájában megható szépséggel írja le, hogy szerez élelmet az éhező szegénydiák és barátja, a csavargásra kényszerült suhanc, de írásait később áthatja a fajelmélet.

Hosszú történet lenne minden itt megjelent mű jellemző részleteinek kiemelése. Inkább a kötet felderítését és tanulságos olvasását ajánlhatnám. Gondolom, egy kis utánjárással meg lehet és érdemes is megszerezni antikváriumokban érdeklődve. Esetleg a közkönyvtárak elfekvő készleteit megnézve, avagy a könyvtárközi kölcsönzés révén kérve a könyvtárosoktól.

Jellemző, hogy feltűnt itt korabeli alkotók számos olyan segíteni akaró egyénisége, mint például *Muhoray Elemér*, a műkedvelő színjátszás úttörője, az első népi együttes megteremtője, akinek 1936-ban a lakásán volt a szerkesztőség. 1937-ben *Tatay Sándor* áldozza szerény örökségét a folyóiratra, s Szabó Pál főszerkesztő mellett egyik szerkesztőként engedi át az otthonát. Még ebben az évben *Püski Sándor* lakásán készül a 4-7 szám, itt van a kiadó hivatal, de Püski hamarosan megvált a laptól.

1937 november és 1938 májusa között a Kisgazda korszak következik. A szerkesztő bizottság elnöke ekkor *Eckhardt Tibor*, a párt elnöke. Tagok: *Nagy Ferenc, Varga Béla*. A kiadó és szerkesztő Szabó Pál, aki viszont hamarosan szakít a kisgazdákkal és 1938 dec. 29-én átveszi *Mezőfi Vilmostól* a Szabad Szó című hetilapot. Köré csoportosulnak a népi írók. Köztük *Erdei Ferenc*, akinek a szülővárosában Makón, a Maroson álló homokszállító dereglyén alapították meg a *Nemzeti Parasztpártot*, aminek Erdei lett az elnöke. A Szabad Szó 1939. szeptember 3-i számában Szabó Pál bejelenti; Az új Kelet Népe a Nemzeti Parasztpárt ideológiai folyóirata.

Szabó Pál 1939 októberében megvált a Kelet Népetől, melyet ingyen adott át *Móricz Zsigmondnak*, csupán az adósságok kifizetését kellett tőle átvállalni.

Hagyd a politikát, építkezz!-hirdeti meg Móricz, a fölművelési kultúra fejlesztését sürgetve, a népfőiskolákat népszerűsítve, a falvak és a gazdasági berendezkedés újjá alakítását szorgalmazva. A valóság megismerése végett járja az országot.

Móricz nagy korszakáról ez olvasható: „Hősies erőfeszítéssel szerkesztette és adta ki a folyóiratot-regényei és másutt megjelent írásai honoráriumából”

„Az utolsó szám 1942. szeptember 1-én jelent meg. Három nap múlva Móricz Zsigmond is eltávozott a halhatatlanságba.”

Egyre terebélyesedő ismertetőm akkor lenne teljes, ha végig sorolhatnám, miféle kritikus gondolatokat és ajánlásokat fogalmazott meg Veres Péter, Falukutatás című írásában. Idézném Áriy Lajos, Dzsida Jenő és más jelességek műveit, Féja Géza, a Viharsarok című szociográfiai kötete miatt perbe fogott író, Basák, bégek, janicsárok című írását. Elolvasásra készlet végre a szintén perbe fogott *Kovács Imre*: A néma forradalom című könyvéről írt ismertető. Igen érdekes *Bajcsy Zsilinszky Endre* Kelet Népe c tanulmánya, melyet 1938 február 6-án a debreceni Irodalmi Matinén adott elő, *Széchenyi István* könyvét átértelmezve, Németország térhódítása ellen. Azt bizonygatva, hogy mi magyarok Keleti nép vagyunk. Érdekesek Donáth Ferenc, Földes Ferenc, Mód Aladár, Rézler Gyula munkás szociográfiai, Sárközi György romániai szociográfiaja, Németh László; A szerb –magyar kulturkapcsolatokról készült írása.

Kodolányi János; Finn tanya címen írt élménybeszámolója, *Kerek Mihály*; Bulgária parasztállam, című tanulmánya, akár követendő példának is íródhatott. *Antalffy Gyula*; A magyar tanyakérdés kritikus munkája megdöbbentő korrajz.

Írni kéne még Szabó Pál egyéniségéről, akivel ifjú koromban volt néhány szerencsés találkozásom. Nem szólíthattam úrnak, mesternek, csak Pali bácsinak. Olvastam róla valahol, régen, hogy az NDK-ban valami

díjat kapott és abból arra is telt, hogy még odakint írógépet vásároljon. Vele volt a szaküzletben *Sípos Gyula* író is.

-Neked van már írógéped?-kérdezte tőle Pali bácsi.

-Még nincs-felelte az ifjú irodalmár.

-Na, akkor neked is veszek egyet- mondta .

Ilyen ember volt Szabó Pál.

A Kelet Népében jelent meg

Győry Dezső

Középeurópai ember

-A pozsonyi várdombon-

A mentém egyik ujja hímes,
Érzélgős, forró, ez Kelet,
Az ész szaván agyafúrt, hűvös
Nyugat varrta a másfelet.

S míg itt virrasztok, két kultúrát
Osztó kiskárpát-dombokon,
Ezüst Dunám a mentém csalítja
S a kettőt össze gombolom.

Sinka István

Bajó-éren hó szállattyán
nénikém- Simon Virágnak
csizmája volt. Piros szattyán.
Piros volt a kötője is.
s:de lobogott, hogyha szél volt-
Simon Virág nagyon szép volt.

Hóba járva számárháton
jöttek a juhászlegények
s Radvány körül a szíkháton,
vassá fagyott kottyanók közt
forgatták a hosszú kampót,
hogy elugrassák Kéri Jankót.

Ám Kéri Jankó mégse szaladt,
jött bátran a botos bálba
s a vén mestergerenda alatt
táncolt határszép Virággal-
lábuk alig ért a földre
s járták az időbe nőve.

Így mult el a tél, a víg farsang,
de el is mult mindörökre.
Jankóé lett káplári rang;
fülébe réztrombita szólt
s úgy elcsalta szegényt innen,
hogyan azóta híre sincsen.

Mondják: messze, túl a hegyen
verekedett a muszkával,
hogyan másoknak hazája legyen.
Verekedett... golyó érte,
s fel se nézett aztán többé,
csak ledült az ibolyák közé...

Nénikém-Simon Virágnak
a könnyeit, meg a bánatát,
hogyan mondjam el a világnak?
Mondhatatlan kínja helyett
pár szóval szólok felőle;
fekete lett a csizmája, s fekete lett a kötője.

József Attila hagyatékából

Sárga füvek

Sárga füvek a homokon
Csontos öreg nő ez a szél
A tócsa ideges barom
A tenger nyugodt, elbeszél

Dúdolom halk leltáromat
Hazám az eladott kabát
Buckákra omlott alkonyat
Nincs szavam folytatni tovább

Csillan a nyüzsgő idő
Korallszirtje, a holt világ
A nyírfa, a bérház, a nő
Az áramló kék égen át.

Párizs 1927 április

H. TÚRI KLÁRA

Tatai sugallatok

Éled szaporán, dönög a dongó,
rügyei bomlanak az almafának,
szívárványívek járnak
derült szívemen át –
s...Tatát, ki könyvbe írta:
főnt a Kálváriára
kanyargó szűk utcába'
keresem Katát...Jó útra tért
iskolatárs kísér
s visz tovább , – az Öreg-tavon túlra;
kissé kába: átállásra
jár Haranglábban az óra
– körbe - körbe karikába
jár s kivár – megállunk néhány szóra ;
– lent, a Zsigmond - utcát járva
: e g y -ből mind rokonná lettek...
2 három Thorma-lányt látom szinte újra
: náluk nem volt senki se szebb
se férfihoz illőbb a
...cigányok között. –
Sorra /únva az Almási-úti temetőt/
holt lelkek egy-egy tévelygőt
küldenek a tovazakkant vonatoknak
– a Cseke-tóig visszasuhannak...
s mintha üdvözültek otthona nyílna itt...
így éltetnek ők valakit:
– ide vetette őt a Sors,
s vásznat ha festett Vaszary,
díszkertbe' száz kacér tulipántja
tűzpiros ruhába'
modellt itt állt neki;
szirmot ha sodor itt a szél
csodák ecsetének ha regél
– a gyermek hol magyar mesékkal hál...
: a Művész-köz ez óvárosi fertály. –
S tovább ha jársz nézve szerte s széjjel
– egy kertvárosi székelykapu vár,
a házigazda műve ez s az oltár
: Cs. Kiss Ernő faragta. Ám...éjjel:
egy Filagória előtti büntanyán
a lámpa-s faragvány-tördelők
nem becsülik kutyába se őt...
– ha szipóznak ne találkozz velük! –

Egy Baji-úti útkeresztezésbe'
Mária szobra áll s féltve int:
– „Meghagyva neked mind a kín,
hogy megbecsülhesd vele a szépet!”
S...megint:
a SPAR előtti gyülemedőhelyen
egy hajléktalan nő rád tekint
– elvárt volna még egy sajtos kiflit
/hátizsákja a vállát gondra nyomja
de emlékszik – amit tőled kapott
...a karácsonyi szaloncukorra./

Az utca népe szaporán oldalog:
fejet csóvál, félrenéz s morog,
egymásra is alig-alig néznek –
kenyér ha lenne elég
és jutna több dolog
...férjnek feleségnek – míg családot,
vígat s szépet
közösen remélnék! –

Éled szaporán, dönög a dongó,
rügyei bomlanak az almafának,
ide ha jönnél a Várnak
vénséges vén falainál várlak
: ott gyülekeznek a tatai szegények... –

B. TÓTH KLÁRA

Születésnapok hagyatéka

(Pessoa: Születésnap című verse alapján)

Akkoriban, amikor szokás volt megünnepelni a születésnapod,
nem, mintha mára leszoktatok volna róla, de a gyerekkori fények,
színültig tele várakozással, az elszuttogott titkok, selyempapírzörgés,
mintha a szívedet csomagolnák be, elharapott szavak, mikor belépsz,
nem ellened, érted zárnak ki, meglepetésszag terjeng, szivárog
a falakból az ünnep közele, kimész a kertbe - tapintatból - az öreg
barackfa mindig meghallgat, belesuttogod a kéregarcba, eltörtél
egy tányért, és nem vallottad be, elnyiszáltál bottal egy fülbemászót,
hosszan tekergett a fájdalomtól, küzdöttél ellene - saját félelmed ellen-
felülről láttad homokban térdelő alakod, ahogy gyilkolod a bogarat, míg
magad is fülbemászóvá változtál, érezted a botot, mintha a mellkasodon
húznák-vonnák, mint egy rossz vonót, tudtad, már magadat áldozod,
hegedüteted belepusztul a zenébe.

Akkoriban, mikor szokás volt megünnepelni a születésnapod,
az egész év egy nagy várakozássá sűrűsödött; mikor nyolc éves lettél,
épp magas lázzal feküdtél prizniccel a mellkasodon - vegyétek
le rólam az ükapát, hideg, fázom tőle, a halott ősök nem melegítenek,
maradjanak csak ott, apu meséiben, anyu esti virrasztásaiban...
Körbeült a család, odahozták a diótortát, rajta nyolc gyertya, világítottak
a félhomályos gyerekszobában, csillogtak a gyerekszemek, mikor forró
kezedbe tették sajátkészítésű ajándékaikat, csak néztél, nem akarózdott
kibontani, maradjon a titok, a sejtelem, remegtek a fények, a nyolc
lángocska izgett - mozgott, árnyékot rajzolt a falra, ettől még többen
lettetek, a múlt árnyai is megjelentek a maguk ajándékaival, arcodon
láZRózsák, égtél, lobogtál magad is, mint a kilencedik gyertyaláng,
világítottál életed múlt és leendő fényeivel, mintegy előrevetítve
a következő évet, egész eljövendő sorsodat.

HÖRÖMPŐ GERGELY

A délibáb nem látszik közelről

Álmomban jött velem
a vasfejű, ceglédi parasztyerek,
drága apró nagyapám.
- A pócsmegyeri lila ég
betakarta már Lányfalut,
és csöndesen elnézegettük,
ahogy a felhő tovaful.
Már elmentek a lányok,
kezükből énekeskönyvön virággal,
a Kisdunának szőke habján
széttért az esti halk madárdal.
Kétségek gyötörték őt is,
de harsány hangú nagy remény
éltette mindig s messzire néző
szemén, arcán, tekintetén
ott tükröződött, ahogy mondta;
Csak türelmesen, gyermekem,
mert van jövő és van igazság.

- A délibáb közelről sose látszik.

BEMUTATJUK

SZOKOLAY ZOLTÁN versei

A ciherésben

(Szilágyi Domokossal)

Meddig kell várnom még itt ébren?
Mappákba gyűjtve minden vétkem,
szavak zuhognak, hiszen bőven
termett belőlük téridőmben,
s azon is elgondolkozom,
hogyan van vagy nincs a Higgs-bozon,
melyből az Isten lényegére
következtetni tudna végre,
kinek kezdettől az a dolga,
de csak mímeli, hanyagolja,
mint irgalmát a poroszló nép,
nehogy a titok kitudódjék,
nehogy a sátán megneszelje;
torkomba hulltál, égi pernye,
belém sodort a pokol füstje,
bár sosem vágytam én ezüstre,
láttam, ahogy a törvény égett,
de sem kegydíj, sem hírnév végett
nem változtattam soha pályát,
borkút vizének savanykáját
szerettem inkább, földi másod;
elsötétülnek látomások,
elakadnak a szavak végül,
fogy a levegő, belekékül
minden sorom a könyvtárakban,
vizslatják, metszik, mi van abban,
kinek használt és kinek ártott,
szememmel játszva billiárdot,
kiröhögnek az igen bátrak,
terpeszben fölöttem megállnak,
konspirálnak, dekonspirálnak,
ahogy érdekük épp kívánja,
szorítják körmömet lilára,
véraláfutás feketéllik,
hívásaimat mind bemérik,
gondolataim ők gondolják,
övék a hatalom, az ország,

ők fojtogatnak, nem a szégyen,
hagytam: amint volt, akképp légyen,
pontosan, miképp mindahányan
ezerkilencszázvalahányban,
gyertya nélkül a vaksötétben,
álltunk az utcán sorba szépen,
pár deka remény hátha jut még,
forgott fölöttünk tébolyult ég,
igém – vérem szólva szórtam,
nem kérdeztek, csak válaszoltam,
azóta magamon tűnődve
fekszem, nem várva más üdvökre,
korhadat fatörzs a ciherésben,
álomsóváran, szótlán, ébren,
várva, akitől nem rettegettem,
aki sosem volt ismeretlen,
megtalál végül, eljön újra,
hozzám hajol, kételkedve súgja:
életem megbocsáthatatlan?
S nem bánom majd, hogy itt maradtam.

HELYSZÍNI TUDÓSÍTÁS

Ahol nagyapám rongyos térképe a hajtogatás mentén kikopott,
s ahol inkább némán kihunynak, semhogy az újratervezést
felkínálnák a navigációs szoftverek,

Myworld's End közigazgatási határán kívül,
az olajfoltos, régi dokkokon túl, ahol a félsziget
még hosszan benyúlik a szennyestajtékú
tengerbe, elhagyott vasrudak és rozsdás hordók
között, az élet legapróbb jelét is nélkülöző
sötét térben kell húznom ezt a dögnehez bőröndöt,
kereke jajgat, meg-megbicsaklik, mint magam is,
aki kezdettől fogva tudtam, el kell jutnom ide,
és már csak párszáz méter az egyre rosszabb
úton az utolsó betontüskéig, ami mellett majd
állok és várok, napokig akár, szinte vigyázzban,
testsúlyomat csak óvatosan helyezve egyik
lábamról a másikra, le-lebiccenő fejjel,
álmodni vágyva, de ébren maradni kényszerülten,
folyamatos működésre szorítva agyam és nyelvem.

Nincs kétség, megeltem a pontot, amiért születtem hajdan,
és fegyelmezetten állok és várok és 24 órája egyfolytában
mondom magamnak a mindörökre megtanult verseket,
Bersenyi, Kosztolányi, József Attila, Pilinszky, Weöres, Kányádi,
Szilágyi Domokos, Lászlóffy Aladár és mind a többiek,
veletek az Isten, láthatatlan sereg, nem akad el a szavam,

utánatok dátumok özönlenek: édesapám 1929.07.09. és édesanyám 1934.07.01.
és Eszter lányom 1984.07.27. és Domokos fiam 1989.01.28.
és mondom végül a magamét is: 1956.09.09., L.Z. huszonötödik születésnapja,
de a mai napot már nem tudom, nem akarom hozzátenni,
ébren kell maradnom, ébren kell várjalak,
bajnokcsapatok, osztálynévsorok, adószámok és telefonszámok, jelek,
kódok, akták, trakták, dossziék, fedőnevek, parcellaszám, szakasz, sor, sír,
itt állok a bőröndömmel, nem szabad elaludnom, mondanom kell tovább,

most egy ifjú házaspár viszi hároméves gyermekét a makói utcán,
sietnek a vonathoz a kórházból, apja válláról a kisfiú csak az elsuhanó
akácfaát látja, már három éve kisöpörték az országból a reményt,
szélütött pap tolokocsiban ül kinn egy ház előtt, de mintha áldást intene kezével,

most egy padlásgerendán kuporgok, írni-olvasni tudó négyéves,
a tetőcserepek közt betűz a nap, sírok, nagyon szeretlek, Anya,
minek az a kötél, menjünk le innen, éhes vagyok,

most egy ismeretlen lány hozzám szalad az iskolaudvaron,
hirtelen megcsókol, vérzik az alsó ajkam, megharapta,

most megszöktem: fehér trikóban, fekete klottgatyában biciklizek
Justh Zsigmond kastélyának romja felé a kukoricás mentén,
rendőrök jönnek, sportszeletet adnak, nevetnek, hazavisznek,

most gólt rúgok Egerben a salakos futballpályán, szemerkélő esőben,
Cila visszafejelte a beívelt labdát és én futtomban, jobbal, kapásból, a felső sarokba,

most Prágába utazom, mit hozzak, kérdezem, egy lyukas kavicsot, hozom,

most egy kitört üvegű telefonfülkében állok, fázom, innék egy teát,
266680 és kicseng és kicseng és kicseng és nem veszi fel senki,
pedig odafenn a redőnyön átszűrődik az olvasólámpa fénye,
kilépek, toporgok tétován a panellabirintusban, míg belep a hó,

most összekapcsolják homlokomon a sebet, amit egy betonkocka éle ütött,
csíp a fertőtlenítő, szemembe önti fényét a lámpa,

most Dunaföldvár határában sziszegek az árok szélén, nagyon megverték,
gondolhattam volna, hogy a kazetta végére érve kattan egyet a magnó,

most Baján fekszem egy szállodában, csuklómat a csóhöz bilincseltek,
ágyékomat csak egy fehér törülköző takarja,

most feltűzöm zakómra a mikrofont, Tisztelt Országgyűlés, ősi mesterség
művelői felett ítélkezünk, miként az korszakváltások idején szokás,

most a rakparton, a 2-es villamos akadémiái megállójában guggol
testemhez a mentőorvosnő, – hogy hívják? – kérdezi, – emlékszik valamire?
és én felülről látom, ahogy fekszem a kövezeten,

most édesanyám testét kísérem, most édesapámét,
most összeomlanak a szobában a könyvespolcok,

most azon a helyen állok Pjatyigorszkban,
ahol Lermontovot eltalálta a pisztolygolyó,

most Marosvásárhelyen vonzanak, húznak magukhoz az áruházi tükrök,
és már szirénázik is velem a fehér kocsi,
mosolygok, magam diktálom be az adataimat,

most a faház a szendergő holtág partján, ahol a terasz deszkáira csíkokat
rajzol a nyárvégi nap, én meg közéjük kottafejeket, játssza le majd a tárogatós,
csak ez a lassan tekergő, indázó dallamszalag kell és boldog vagyok,

most 1-2-3 – mondom, mikrofonpróba 1-2-3, áfonya, málna, kökény,
a hallgatásod nem távollét, ebből a téridőből nem tudsz kiszökni,
nem tagadhatod le, hogy élsz és látsz, ugye tudod, hogy jót akartam,
csodákra lettünk volna képesek, ugye én nem voltam gonosz?

És újra itt, még mindig itt,
Myworld's End közigazgatási határán kívül,
ahol az erre tévedőt semmi se igazítaná útba,
se villámok, se magnéziafények, se kőből szüremelő zene,
se sirályok, se lundák, se vitorlázórepülő, k,
se nyíl alakú táblák, se csendes abszint-feledés,
van viszont mínusz hét fok, óceáni szél,
körém zárult, áthatolhatatlan fekete úrmassza,
s a tudat, hogy évezredek mosták, formálták ugyan ezt a partot,
magyar és nem magyar nemzedékek százainak bűnei, egymásra acsarkodása,
de a mostani állapotáért minden felelősség csak engem terhel,
csak engem, csak engem, akit majd itt találsz, ha jössz, hogy átvigyél,

letettem végre ezt a dögnehez bőröndöt,
melléje térdelek, kinyitom, csattan a csatja, zizzen a cipzár,
szállnak kifelé rajban a verseim, életem összes verse,
világító, pulzáló pici pontok, távolodnak,
s nézem, ahogy elenyésznek a homogén végtelenben,
benyeli őket a mohó anyag,
melynek a kupolája alatt most hanyatt fekszem és már csak
illendőségéből ragaszkodnék ehhez a dimenzióhoz,

az előbb még megvolt a testem, működtek szerveim,
emlékeztem az arcodra, vágytam az érintésed,
tudtam, hogy jössz, megyünk hozzád haza,
félévszázad minden gyötrelme árán is megérte várni,
mert „*hallom, amint fölöttem*”, és „*hallom a zúgást*”,

aztán a hirtelen kigyúló reflektorok vakító fénye,
meg a szélrózsa minden irányából előugró álarcosok ordítása
megérteti velem, hogy elfelejthetted, hogy minden csak viszonylag igaz,
hogy rab vagy te is, és hogy már ezt kimondani is fölösleges.

Lassan, Atyám

ego te absolvo a peccatis tui
mégis az a parancs hogy földbe kell bújni
kinek bánatára kinek szégyenére
csukódik göröngyök varangyok zenéje

nevemen a bélyeg arcomon a lábnyom
egész életemet meg kellene bánnom
lassan jöjjön Atyám azzal a kereszttel
föl fogok én kelni még innen is egyszer

ego te absolvo in nomine Patris
sűrű sárból épül fölém katedrális
abban zsolozsmáznak különféle férgek
írnak a sátánnak üdvözlő beszédet

csak egy magyar voltam szemérmes hitvalló
az igazság fölött mindig van egy palló
azon járnak mások nálam bűnösebbek
ők kiáltanak ki árulónak ebnek

mindegy hogy az égbolt mekkorára tágul
az jut hatalomra aki hazát árul
se vád se védelem nincs már csak ítélet
miközben a világ nemzetközivé lett

megvizsgálták ügyem az anyag benyelhet
ettől az elittől nem kérek kegyelmet
egyenes a deszka jól tartja a hátam
ego te absolvo ezt is abszolváltam

Utolsó jelentés

„Az hittem, ebben-abbán lesz szavam”
(Kormos István)

„Miért én éltem, az már dülva van”
(Vörösmarty Mihály)

Nem öltök meg, egy gömbben alszom el,
már összegömbölyödtem, szűk a hely,
a burok csupa középpontból áll,
egyformán fontos minden, nincs halál,

a világ kívül, én meg idebent,
következetes logikai rend,
ahogy hirdették annak idején,
már anyanyelv sincs, minden homogén,
egymásba érő hálórétegek
archiválják a szívverésemet,
titkába zárt a pörgő rettenet,
s nem tudhatom, hogy mit jelentenek,
kinek, mikor, miről és mennyiért,
és azt sem, hajdan merre volt az ég,
akárhová vetem tekintetem,
csak őket látom, ez forog velem,
nem ölte meg, álmatlan alszom el,
nem mozdulok, beérem ennyivel,
mint stroboszkópok sortüze alatt
megrázkódik és görcsben ráng az agy,
mint akkor, mikor mondták nevemet,
többé nem hallom, mert már nem lehet,
a jelabroncsozat mögül soha
senkit nem szólít vissza gyilkosa,
nem ölte meg, időm itt tölthetem
magzatpózban 56 évesen,
mert védi trükkjeit a szervezet,
így állhat minden változás felett,
a lojalitás rendszeremleges,
neked se túrnék, hogy sírj vagy ne vess
játszmáikon és buzgóságukon,
beválthatatlan utolsó kupon
az életem, csak szorongathatom,
nem ölte meg, nem volt rá alkalom,
bekasztlítottak, preventív őrizet,
ne emlegessem felmenőiket,
e forgó gömbben megvan mindenem,
hazám, hazám, te min — de nem, de nem —
56 éve ugyanúgy forog,
váltották egymást kormányok, korok,
zászlók, emblémák, hősök, címerek,
mandátumok és esküvételek,
és vallathattam önként magamat,
hogy mihez képest lettem szabadabb,
de nem, de nem – mint sínen a vonat
ismétel makacs csattogásokat,
az irányítók kívül, én belül,
ezt rótták ki a büntetésemül,
forog velem a fekete hideg,
elkobozták a szerelmeimet,
ordították, hogy ők kelet s nyugat,
veszélyeztettem biztonságukat,
de nem, de nem, de nem beszélhetek,
kisokkolták agyamból érveim,
barátaim és szép emlékeim,

körém zárták e néma életet,
a rendszer zárt, a rendszert nem lehet
elárulnia többé senkinek,
s ha szólni próbálsz, nem bocsátja meg.
Magamnak mondhatok csak verseket.
Azt hittem, ebben-abbán lesz szavam.
Miért én éltem, az már dűlva van.

Szokolay Zoltán 1956. szeptember 9-én született Hódmezővásárhelyen. Diákkora óta ír és fordít verseket. Az 1970-es években pályakezdő magyar költőnemzedék egyik ígéretes tagja volt. Három verseskötete jelent meg (Az élő hal - Eötvös Könyvek, A fű majd újránó - Magvető, Énekek összekapaszkodása - Tevan), számos antológiában szerepelt. Húsz éve nem publikál, de az írást nem hagyta abba. Betegségtől, bajoktól gyötörten - tanítványai unszolására - összeállított 2010-ben egy könyvet. Ezek a versek talán visszaemelhetik arra a helyre, amelyet a magyar irodalomban megérdemelne. A kötetet kiegészítette egy kegyetlenül őszinte önéletrajzi írással, melyben elmondja kálváriáját, bezárkózásának okát, bemutatja útjait, útvesztőit és tévedéseit. A könyvet - mely a Betiltható bonctechika címet viseli - az interneten szervezett összefogással adtuk ki. A könyv azoknak a tanítványoknak, ismerősöknek, hajdani iskolatársaknak köszönhető, akik megrendelték és május 15-ig előre kifizették.

Spangár estek

Irodalomról mindenkinek!

A rétsági

Spangár András Irodalmi Kör

szeretettel vár minden irodalom kedvelőt

felolvasó estjére

2012. május 11-én 17.00 órától

a könyvtár olvasótermébe.

Városi Művelődési Központ és Könyvtár

2651 Rétság, Rákóczi út 26.

**A Szandai Könyvbarátok Köre
rendezvényeként**

2012. május 11-én, pénteken

18.00 órától

Szandán, a Kemencésházban

„Hangyaháton”

címmel kerül sor

Pongrácz Ágnes

első felolvasó estjére

MEGHÍVÓ

Szeretettel hívunk minden érdeklődőt

a

Kelemen Gábor Emléknapra

Kozárdra.

A helyi születésű író, publicista, újságíró
halálának **20** évfordulóján
a pásztói **Athéné Alkotó Kör Szülőföldem** címmel
irodalmi és képzőművészeti pályázatot írt ki.

E pályázat
kiállítással egybekötött eredményhirdetésére kerül sor
2012. május 12-én 10.00 órakor Kozárdon.

Gyülekezés a Faluházban.

Szeretettel várunk minden megemlékezőt,
pályázót és érdeklődőt!

MIKSZÁTH KÁLMÁN KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNY

2012. május 13. (vasárnap) 19 óra

Carlos Franco

Veronique Gillet

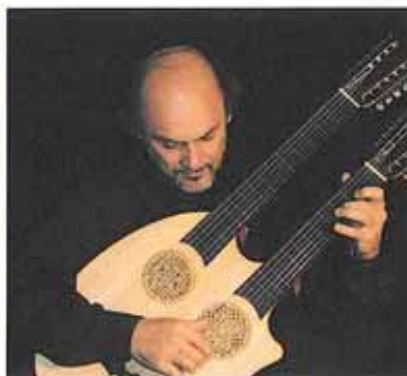

Fernando Freitez

XI. Nemzetközi Akusztikusgitár Fesztivál

Ralf Gauck

Szabó Sándor

Major Balázs

Jegyek: elővételben 1800 Ft, a helyszínen 2300 Ft.

2659 Érsekvadkert, Rákóczi út 120. - Tel.: +36 35 540-050
e-mail: ersekvadkert@telehaz.hu - web: www.ersekvadkert.hu

I. Palócföldi Táncszünet

Jó Palócok Regionális Népművészeti Egyesület

Határtalan Palócország
népzenei koncertek
etno-mozi
néptáncok
táncszünet
palócföldi énekesek és dudások
palócföldi mesemondók

2012. május 20.
Salgótarján
Sportcsarnok

www.jopaloc.eu

Fő támogató:

Kilencedszer is szárnyat bont a Pegasus

Szurdokpüspökiben az Anna-ligeti Ifjúsági táborban

május utolsó hétvégéjén, azaz

2012. máj. 25-26-27-én.

**A kortárs költők, írók és irodalomkedvelők
találkozója.**

Várunk szeretettel !

Kontra Mária Szolta

06 20 918 50 70

szvitaster@gmail.com

Csapó Lajos

06 20 80 60 40 9

csapolajos@gmail.com

KÉPZŐMŰVÉSZETI

ALKOTÓTÁBOR 2012

Kisorosziiban

FESTÉS A MEZŐN

FIGURA KROKI TÁJKÉP PESTÉS

Szeretettel hívjuk és várjuk az érdeklődőket!

Szeptemberben kiállítás az iskolában!

Időpont: 2012
július 23-29-ig.

Elérhetőség: Tel.: 06 30 557 35 54

e-mail: btrestaurator@gmail.com

Festőtábor képek a facebookon
B.Tóth Klári néven.

Film: You Tube: festőtábor 2011.

Animációk: bordamatyas néven a
You Tube-on.

Honlapunk: www.alkottak.com Itt is
vannak animációs filmek.

KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁBOR KISOROSZIBAN

Programok:

Szobrászat: fejmintázás agyagból fejjálványon, dombormű, plakett gipszöntéssel, kisplasztikák. Csonttan, izomtan, mozgástanulmányok.

Festészet: olajtechnika, plein air festés, este műteremben különböző technikák, festészeti stílusok kipróbálása, festékkészítés, művészeti filmek, játékok.

Kerámia: felrakásos edények, áttört tálak, korongozás, edényszobrok.

Helyszín: Hódossy Ágnes kerámiaműhelye, Kisoroszi. Égetés, mázazás az iskolában.

Animáció: rövid animációs film készítése. Forgatókönyv írás, story board megrajzolása, dízletek, figurák elkészítése, fotózás, vágás, narráció, zene kiválasztása, illetve zeneszerzés, ha van rá tehetséges jelentkező.

Tanárok:

Festészet:

B.Tóth Klára festőművész-restaurátor

Borda Noémi rajzszakos főiskolai hallgató

Szobrászat:

Borda Mátyás szobrászművész
restaurátor

Kerámia:

Hódossy Ágnes keramikus

A Baár-Madas diákjainak kedvezmény!

ATHÉNÉS HÍREK

Megjelent „Athéné Almanach 2012” című kiadványunk.
2000 Ft-ért (Athénéseknek 1000 Ft-ért) megvásárolható.

Alkotóköri meghirdette 2012-es irodalmi pályázatát.
Érdeklődni lehet: Kontra Marika Szvita irodalmi csoportvezetőnél
E-mail: szvitaster@gmail.com
T.sz.: 06 20 9185070

„Suttogó szelek szárnyán” címmel megjelent Pásztai Szabó Zoltán
harmadik verseskönyve. 1500 Ft-ért megvásárolható.

Az Athéné AK által szervezett Kelemen Gábor Emléknapi alkalmából
meghirdetett képzőművészeti és irodalmi pályázat eredményhirdetése
május 12-én de. 10.00-kor szombaton lesz Kozárdon a Faluházban.
Érdeklődni lehet: Kontra Marika Szvita szervezőnél (elérhetőség fentebb olvasható)

Május 25. péntektől – 27. vasárnapig tart a tavaszi
Pegazus Poéta Piknik Szurdokpüspökiben az Anna-ligetben.

A „Muzsikál az erdő” programsorozat ideje alatt a kisterenyei kastélyban
Az Athéné AK és AMME közös képzőművészeti kiállítása lesz megtekinthető.

Július 22-29. Nyári Alkotótábor a szurdokpüspöki Anna-ligetben.

Felhívásainkra, rendezvényeinkre és programjainkra
minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Érdeklődni lehet: athene.paszto@gmail.com
Részletek és egyéb információk: www.athenefala.hu

ELBERT ANITA

A révész botja

Fehér ruhában fonja körül
A nappal az éjt, becsavarja,
S kiszűri mindent, mi fekete.
Két, nagy pilláját nyitogatja
A hajnal, mert közel van már
A beteljesedés. Felemelkednek
Önmagukhoz emberek, s mint
Szemek, döngeti álom szemhéjukat.
Csupa szem lett a világ, ugyanis
Látni akar mindenki, de egy bot
Kopogása felséríti szivárványhártyámat,
Fekete sisakot hordott magán,
Láthatatlanná ez tehetette csak, ki
A határon áll, a révész, lelkek
Éber szállítója, de ingyen senki
Nem mehet át a fehérből feketébe.
A halott nyelve alatt ezért van
Egy garas, ez a váltsága a szolgálatnak.
Ám a révész a mennyországba
Mindenkit fizetség nélkül elvisz.
Levittem egyik versemet neki, ő,
Mint Tudós, végigkopogtatta, s
A halálból az életbe vitte át soraimat.
S mikor vízbe estem, botjába
Kapaszkodva értem földet,
Gondoskodó, halál utáni kehelyben
Láttam magamat, jelenem, jövőm,
Múltam egyszerre, fogtam botomat,
S minden lépésem egy betű lett.
Nyomok, nyomok hátán él a művész,
S ha teheti, még az ihlet rabszolgájává
Is válik, hogy az isteni sugallat még
Több emberben megfogjon, így
Válva alkonyatkor a lemenő Nap
Friss színeiben ötvözve a révész botja.

PÁSZTI SZABÓ ZOLTÁN

A CUHA-VÖLGY MESÉI

A réteges sziklák alatt
Csendben hallgatózva,
Esti szellő a Cuha-völgy
Szép meséit hozza.

Csörgedező patakjának
Sok tündérleányát,
A suhanó boszorkányok
Söprűnyeles táncát.

Árnyas, sötét ösvényeken
Éji manók járnak,
A barlangok homályából
Denevérek szállnak.

Bepötytyözi a világot
Katicái násza,
Egy vonatfütyty kíséri el
Álmainkat mára.

Muflonok és őzek szöknek
Fel a hegytetőre,
Erdők minden meséjének
A létük az őre.

A vers része a szerző *A Bakony kincsei* című versciklusának. A Szerk.

E havi számunk szerzői:

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,
helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Pászti Szabó Zoltán (Pásztó, 1966) Pásztó, költő

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét,
tanár, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő,
restaurátor

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Szokolay Zoltán (Hódmezővásárhely, 1956) Budapest,
költő

Szűk Balázs (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai tanár,
író, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385

Email cím:

karaffagy@gmail.com

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu
www.karaffagy.freewb.hu
www.karaffaboros.freewb.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a
szerzői jog védelmének szabályai,
ezért a Börzsönyi Helikonban
megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való
felhasználásához az érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

**A Börzsönyi Helikon 2012. március
27.-től tagja az Ipoly Eurorégió
Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés
egyesületének.**

Farkas József fotója